

41.

Nicoleta Marțian
(coord.)

Abordări inovative în predarea religiei

presa
universitară
clujeană

Colecția **Paedagogia**

ABORDĂRI INOVATIVE ÎN PREDAREA RELIGIEI

•

Nicoleta Marțian (coord.)

ABORDĂRI INOVATIVE ÎN PREDAREA RELIGIEI

NICOLETA MARTIAN (COORD.)

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2022

Colecția *Paedagogia* este coordonată de Mușata Bocoș.

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Sorina Paula Bolovan

Conf. univ. dr. Vasile Timiș

Foto copertă: *Arhiva personală.*

ISBN 978-606-37-1383-5

© 2022 Autoarea cărții. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autoarei, este interzisă și se pedepsește conform legii.

**Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro>**

Cuprins

Argument	7
-----------------------	----------

Nicoleta Marțian

Promovarea educației ecologice prin intermediul orelor de religie.....	9
---	----------

Anca Ștef

Progresul spiritual al elevilor și activitățile extracurriculare – propuneri didactice	57
---	-----------

Rodica Avram

Dinamica primirii și dăruirii misterului lui Cristos în icoana prezentării lui Isus în templu. Perspectivă catehetică	103
--	------------

Mihaela Mic

Modelul Mariei, Mama lui Dumnezeu, în educația religioasă a elevilor	123
---	------------

Andreea Suciu

Educația religioasă ca interacțiune simbolică și problema Primatului Petrin. Propuneri de valorificare a temei Primatului Petrin în educația religioasă a elevilor	143
---	------------

Petrică-Daniel Tintelecan

Argument

NICOLETA MARȚIAN

Societatea contemporană este marcată de schimbări. Învățământul și actul didactic sunt chemate să răspundă și să se adapteze contextului actual. Predarea religiei în zilele noastre este o provocare. Tocmai de aceea considerăm oportun oferirea celor interesați unor idei și instrumente de lucru care să le faciliteze proiectarea și construirea demersurilor didactice.

Predarea religiei pune în valoare mesajul creștin. Ea presupune o didactică specifică, având etape succesive și metode alese în funcție de obiectivele precizate. O astfel de abordare este în concordanță cu noile propuneri pedagogice, care situează în centrul procesului didactic elevul, cel care se poate implica activ în propriul demers de învățare.

Designul unei ore de religie poate îmbrăca diferite abordări ale aceluiași conținut, respectând în același timp toate cerințele didacticii și practicii disciplinei. Punctul de plecare în abordarea unui conținut la ora de religie îl constituie printre altele și perspectiva cadrului didactic. A citi semnele timpului este mai mult decât necesar. Provocarea de bază este de a menține tezaurul învățăturilor de credință ale Bisericii și de a reuși să îl transmitem în limbajul actual, de a răspunde și de a

veni în întâmpinarea celor care sunt martori și mesageri ai valorilor perene.

Plecând de la aceste nuanțări, volumul *Abordări inovative în predarea religiei* reunește câteva exemple concrete ale unor teme din programa școlară de religie, teme elaborate de profesori de religie sau cateheți¹ care au construit demersurile în urma experienței lor didactice.

---

¹ Precizăm aici că responsabilitatea întregului conținut științific al studiilor reunite în acest volum aparține autorilor.

Promovarea educației ecologice prin intermediul orelor de religie

ANCA ȘTEF¹

Argument

În societatea de consum din zilele noastre, marcată tot mai mult de o mentalitate care orientează copiii și tinerii spre senzaționalul artificial și profitul material, este esențială cultivarea unei educații integrale care să modeleze și să cultive pe om nu numai profesional, ci și spiritual. Educația religioasă trebuie să își reînnoiască metodele pentru a ajunge la inimile tinerilor și adulților care au ridicat din ce în ce mai multe bariere în jurul spiritualității ființei lor. Omul nu este chemat doar să păstreze, ci este îndemnat să fie promotorul unei dezvoltări, al unei evoluții, nu numai biologică, ci și pedagogică, etică și spirituală. Numai omul religios este capabil să recunoască primatul lui Dumnezeu și să se plaseze într-o relație corectă cu aproapele său și cu creația².

---

¹ Anca Ștef este absolventă a Facultății de Teologie Greco-Catolică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolventă a cursului de Master cu specializarea *Teologie Biblică* al aceleiași facultăți și profesor suplitor de religie catolică în cadrul Institutului Omnicomprensiv Polo Arbëreshë di Lungro (Cs), Italia.

² Constantin, Cucoș, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 165.

Prin specificul său, religia ca disciplină de învățământ poate să transmită cuvântul Domnului care să devină spirit și viață pentru fiecare participant la educație³. Ora de religie oferă lumina esențială educației spirituale care transcende toate determinismele sau limitările materialiste autosuficiente și oferă omului libertatea de a iubi pe Dumnezeu – Creatorul universului și pe toți oamenii întrucât toți sunt creați după chipul lui Dumnezeu și chemați la asemănarea cu El prin bunătate și iubire (cf. Luca 6, 36).

Pentru ca învățarea să fie creativă, se pornește de la o abordare inovatoare a conținuturilor, iar profesorul are rolul de a-l ajuta pe elev să depășească barierele clasicului, convenționalului și să privească acele conținuturi, făcând eforturi de observare și gândire independentă. În vederea unei abordări creative a conținuturilor (adică a elementelor care se propun spre învățare elevilor), profesorul are la dispoziție mai multe modalități prin care poate organiza aceste conținuturi, astfel încât să le facă mai atractive și mai ușor de însușit pentru elevi. Horia Roman Patapievici sublinia rolul creativității în abordarea interdisciplinară a conținuturilor: „Singurul mod de a arunca punți peste abisurile dintre specialități este creativitatea, pornită din unitatea viziunii și exprimată prin unitatea creației; găsirea unei idei vii capabile să pună în lumină unitatea dintre piscurile separate prin multe văi, depresiuni, dealuri și câmpii”⁴.

---

³ Dorin Opriș, Monica Opriș, *Metode active de predare învățare. Modele și aplicații la religie*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2008, p. 9.

⁴ Ilie, Vali, Mogonea, Florentina, *Educație și spiritualitate, ediția a III-a*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2016, p. 307.

Pornind de la această realitate, studiul de față valorifică didactic, din perspectivă ecologică, câteva componente materiale cu care operează simbolistica religioasă, prezentând modalități practice de inserare a acestora în lecția de religie⁵. Demersul meu, care de altfel constituie și preocuparea mea didactică, dorește să argumenteze necesitatea conștientizării protejării Creației pentru a oferi noilor generații un instrument didactic menit să sensibilizeze și să furnizeze informații cu privire la tema ecologiei prin intermediul educației religioase.

„Lumina și apa” sunt argumente care însoțesc din punct de vedere didactic, pedagogic și spiritual elevul la o mai mare conștientizare a rolului acestor elemente comune ale naturii atât în viața socio-culturală, cât și în cea de credință. Analizate într-o optică interdisciplinară, într-o interacțiune fructuoasă a perspectivelor religioase și culturale diverse, aceste elemente devin o chemare la comuniune cu Dumnezeu și la protejarea Creației.

În activitățile propuse, diferite aspecte ale cunoașterii și ale vieții de zi cu zi sunt integrate reciproc pornind de la subiecte de interes pur religios, cum ar fi Sfânta Liturghie, sacramentele în general, iconografia sau ecumenismul, aducându-ne în sfera de interes a unor discipline precum fizica, chimia, biologia, desenul, literatura, istoria etc. Abordarea interdisciplinară încurajează utilizarea reflecției, gândirii critice, cercetării și a învățării prin descoperire, care orientează spre soluții personale și creative, mai degrabă decât spre soluții

---

⁵ În acest volum folosim noțiunea religie pentru a desemna religia catolică.

deja determinate. Scopul fiecărei activități nu constă în finalizarea acesteia sau în atingerea soluției date, ci în crearea de oportunități, de confruntare în primul rând individual și apoi în grup, ocazii care, datorită ajutorului profesorilor și al cateheților, generează o dublă valoare de: evanghelizare ocazională și evanghelizare ocazională.

Activitățile interdisciplinare generează o experiență inovatoare în timpul lecțiilor de religie și în stimularea unei credințe care se extinde la toate orele zilei și ale vieții, creând oportunități de cercetare personală sau de grup pentru a încuraja autonomia, colaborarea și capacitatea de a discerne între nenumăratele surse, unele de încredere, altele nu, fiind, în orice caz, ușor de adaptat la diferite vârste și, prin urmare, la diferite clase școlare.

Studiul de față își propune să antreneze și să sensibilizeze tinerii să devină conștienți de identitatea lor, să reflecteze și să se întrebe despre sensul vieții și experiența proprie și să înțeleagă valorile creștinismului pentru a intra într-un mod armonios în lumea reală. Fiecare poartă în sine capacitatea nu numai de a se adapta pasiv la împrejurimile sale, dar și de a modifica și îmbunătăți spațiul în care trăiește. Tocmai de aceea, studiul are ca obiectiv stimularea acțiunilor concrete pentru schimbarea stilului de viață, prin experiențe, cercetări și perspective asupra temei mediului în ambient parohial și școlar, cu realizarea ulterioară a anexelor și a activităților pe tema protejării creației.

Enciclica *Laudato Si*

Demersul meu debutează cu prezentarea pe scurt a Enciclicei *Laudato Si*, document pontifical ce promovează această viziune ecologică. În 24 mai 2015, Papa Francisc încredința lumii un mesaj revoluționar pentru viitorul umanității, astăzi după cinci ani, într-un moment în care mediul înconjurător constituie inima politicilor internaționale ale tuturor statelor, iluminanta operă a succesorului lui Petru își păstrează actualitatea, manifestându-se ca și o „Declarație universală pentru creație”⁶. În acest context, se regăsește mesajul enciclicei *Laudato Si* care desemnează începutul unei revoluții ecologice începută de Biserica Catolică și inspirată ecologiei integrale care este destinată să producă schimbări substanțiale pe plan social, politic și juridic.

Geneza mesajului apostolic al Papei Francisc reamintește măreția actului creației, ca operă de iubire a lui Dumnezeu pentru om. În perspectiva biblică, opera lui Dumnezeu nu este considerată ca un produs finit, ci mai degrabă ca începutul unui proces în care creatura umană este arhitect și protagonist.

Excesul de antropocentrism care a deviat comportamentul uman trebuie și poate să găsească o rezolvare (vindecare) numai prin responsabilitatea ecologică, care este înainte de toate iubire față de aproapele. Ființa umană are responsabilitatea de a cultiva și a îngriji grădina lumii (Geneză 2,15), știind că scopul final al celorlalte creaturi nu suntem noi

---

⁶ Barbara Baffetti, Alessandra Mantovani, *Laudato si*, Ed. Priulla s.r.l, Trapani, 2015, p. 5.

și că toate înaintează împreună pentru noi și prin noi, spre țelul comun, care este Dumnezeu. Prin urmare, orice maltratare a vreunei creaturi „este contrară demnității umane”, dar un sentiment de unire intimă cu Dumnezeu nu poate fi autentic cu alte ființe ale naturii dacă în același timp în inimă nu există tandrețe, compasiune și preocupare pentru oameni.

Raportul dintre persoană și mediu, în accepțiunea de „casă comună”, abordat de Papa Francisc în enciclica *Laudato Si* are ca obiectiv „preluarea și conștientizarea realității căminului nostru comun, pământul și creația sa”. Papa, pornind de la Cântecul Sfântului Francisc din Assisi „exemplu de excelență pentru îngrijirea a tot ceea ce este fragil, și a unei ecologii integrale trăite cu bucurie”, intenționează a mișca conștiințele plecând de la recunoașterea excesului de antropocentrism care a dus la ruperea unui „echilibru supranatural” între persoană și mediu⁷.

În Cartea Facerii cele două verbe „a cultiva” și „a proteja” sunt verbe ale statorniciei, o grădină necultivată și neîngrijită nu va putea fi niciodată durabilă, omul nu va putea păstra și transmite generațiilor viitoare fructele pământului dacă nu va abandona excesul de antropocentrism, care a fost adevărata cauză a păcatului din „grădina lui Dumnezeu”. Esența mesajului central este de a clarifica valoarea morală și relațională a fiecărei acțiuni întreprinse de om, oricât de mică ar părea. De la marile multinaționale la fiecare dintre noi, cu toții suntem invitați să reflectăm asupra consecințelor comportamentelor noastre,

---

⁷ *Idem*, p. 4.

deoarece acestea nu sunt niciodată private, neutre: pe o planetă ca a noastră, fiecare gest intră într-o relație cu ceilalți. În esență, textul Papei Francisc este îndreptat împotriva individualismului într-un mod clar și energic, dar nu se termină într-o condamnare: este o invitație de a respecta ceea ce am primit și de a construi împreună o lume mai bună.

Propunerea principală a enciclicei, dezvoltată pe larg în capitolul al IV-lea, este „ecologia integrală”, o nouă paradigmă de dreptate și un drum spiritual inspirat din viața Sfântului Francisc. Privindu-l pe Sfântul Francisc, este evident că o astfel de ecologie înainte de toate trebuie trăită, astfel Sfântul Părinte îndeamnă prin aceasta la o nouă concepție care „să integreze locul specific pe care ființa umană îl ocupă în această lume și relațiile ei cu realitatea înconjurătoare, o ecologie capabilă să crească în noi conștientizarea valorii relațiilor care ne leagă de ceilalți, de natură, de Dumnezeu, de importanța fiecăruia dintre noi pentru binele tuturor”⁸. În acest sens, putem vorbi despre o adevărată „ecologie culturală”. Ultimul capitol atinge nucleul convertirii ecologice la care îndeamnă întreaga enciclică. Rădăcinile crizei culturale acționează în profunzime, iar deprinderile și comportamentele nu se modifică cu ușurință. Educația și formarea rămân provocările centrale ale acestei societăți.

---

⁸ Santo Padre Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, n. 139-140, disponibilă on line la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

Promovarea educației ecologice la ora de religie: lumina și apa⁹. Scenarii didactice

Lumina

Vom prezenta în cele ce urmează câteva scenarii didactice: lecturi, activități de grup, de reflecție și de căutare care propun integrarea inteligenței naturii și a inteligenței ecologice în proiecte aplicative la ora de religie. Am ales spre exemplificare **lumina** și **apa**. Ele pot fi valorificate cu elevi din diferite nivele de școlaritate, dar și în cadrul întâlnirilor catehetice din parohie. Adaptate, acestea pot constitui un instrument de lucru chiar și în întâlnirile cu adulții.

În tradiția biblică și în toate culturile lumii, începând cu cele mai vechi, lumina este simbolul emblematic al divinului în timp ce întunericul este simbolul păcatului, al omului îndepărtat de Dumnezeu. Dumnezeu este lumină, în el nu există întuneric. Ioan, în prologul Evangheliei sale, afirmă că Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat pentru a ilumina întreaga ființă umană și a-l conduce la plinătate: „adevărata lumină a venit în lume, cea care luminează pe fiecare om” (Ioan 1, 9). Cristos este lumina, în care omul se regăsește progresiv pentru că această lumină străpunge întunericul prezent în calea sa.

În cartea Facerii, lumina apare ca prima creație a lui Dumnezeu și există înainte de crearea astrelor, unde luna și soarele sunt denumite luminători: „și a zis Domnul: să fie

---

⁹ Scenariile didactice prezentate în acest capitol constituie rezultatul preocupărilor personale în promovarea educației ecologice prin intermediul orelor de religie și se regăsesc în materialele didactice utilizate în planificările școlare ale orelor de religie din cadrul Institutului Omnicomprensiv Polo Arbëreshë di Lungro (Cs), Italia.

luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte și să fie semne care să deosebească anotimpurile, zilele și anii”(Geneză 1, 14-15).

ACTIVITATE: Implică-te!

Se propune elevilor următoarea fabulă în care li se cere să recunoască termenii cu conținut moral și să identifice principii și concepte morale în analiza diferitelor situații.

A. Istoria Curcubeului – Hrană pentru suflet

Cu mult timp în urmă, la începutul timpurilor, culorile lumii s-au certat. Fiecare dintre ele pretindea că era cea mai bună, cea mai frumoasă, cea mai importantă, cea mai folositoare, cea mai iubită.

Verdele spuse: „Uitați-vă la iarbă, frunze și copaci. În mod evident vedeți și voi că sunt cea mai importantă culoare. Sunt culoarea vieții și a speranței. Uitați-vă în jur și o să vedeți că sunt peste tot”. *Albastrul* l-a întrerupt și exclamă: „Gândiți-vă la cer și la mare. Apa stă la baza vieții și fără mine nu ar exista cerul albastru. Fără mine nu ar exista nimic!” *Galbenul* râse: „Eu sunt luminos și cald, iar tu ești atât de serios. De fiecare dată când te uiți la o narcisă galbenă sau la o floarea-soarelui zâmbești. Soarele, luna și stelele sunt galbene, frumusețea mea este atât de evidentă încât oricine mă vede rămâne uimit”. *Portocaliul* începu să se laude: „Eu sunt culoarea mâncărilor sănătoase ce dau putere. Morcovul, portocala și dovleacul au multe vitamine. Și atunci când portocaliul umple cerul, la

răsărit sau la apus, frumusețea mea este atât de evidentă încât toți cei ce mă văd se opresc să mă privească cu admirație și uimire”. Ei bine, *Roșul* începu să strige: „Eu sunt conducătorul întregii vieți. Sângele este roșu și sângele înseamnă viață. Eu sunt culoarea pasiunii și a iubirii”. *Violetul* se ridică în picioare și era foarte înalt. El vorbi dând foarte multă importanță spuselor sale: „Eu sunt culoarea imperială și a regilor. Oamenii puternici întotdeauna m-au ales pe mine deoarece eu sunt culoarea puterii și a înțelepciunii”. La sfârșit, cu o voce joasă și timidă, *Indigoul* spuse: „Cu greu mă observați, însă deși sunt tăcut, fără mine nu ați fi nimic. Aveți nevoie de mine pentru echilibru și contrast și pentru liniște interioară”.

Argumentările au continuat, fiecare culoare în parte lăudându-se, ridicându-se în slăvi și certându-se. Fiecare în parte considera că este perfecțiunea întruchipată.

În timp ce se certau din ce în ce mai tare, un fulger puternic lumina cerul. Începu să tune și să plouă cu găleata. Culorile tremurară de frică și se strânsură în brațe pentru a se liniști și proteja una pe alta. Apoi ploaia începu să vorbească: „Voi, culorilor, sunteți atât de nesăbuite. Vă certați care este cea mai bună, fiecare încercând să fie deasupra celorlalte. Nu înțelegeți că fiecare în parte ați fost făcute cu un scop special, fiecare este unică și diferită! Luați-vă de mâini și urmați-mă!” Făcând ce le spuse ploaia, culorile se apropiară și se luară de mâini. „De acum încolo, zise ploaia, când plouă, fiecare dintre voi se va întinde de-a lungul cerului într-un superb semicerc colorat. Curcubeul va fi un semn al păcii și al speranței”.

Lăsați culorile curcubeului să vă reamintească să vă apreciați pe voi înșivă și pe cei din jur!

Ce înseamnă această afirmație pentru tine? Care sunt valorile transmise de această poveste? Ce înseamnă această povestire pentru mine? Ce am învățat din această povestire?

ACTIVITATE: Comunică! Decide!

Pe baza lecturii prezentate se propune elevilor o activitate: Elevii primesc un citat din Biblie și în același timp un text din enciclica *Laudato Si* (Anexa 1) pentru a medita asupra lor și asupra poveștii istoriei curcubeului.

Se împart elevii în 3 grupe. Fiecare grupă va primi același text, doar că vor avea sarcini diferite de lucru:

Grupa 1 va identifica în text asemănările între cele 3 texte;

Grupa 2 va desprinde din text care sunt valorile transmise de aceste texte;

Grupa 3 va propune experiențe similare din viața cotidiană.

După expirarea timpului de lucru, liderul fiecărui grup va veni la tablă și va completa un tabel (Anexa 2) cu răspunsurile identificate de colegii săi de grup.

Anexa 1

Textul 1: „Nu soarele îți va mai sluji ca lumină ziua, nici luna nu te va mai lumina cu lumina ei, ci Domnul va fi Lumina ta pe vecie și Dumnezeuul tău va fi slava ta” (Isaia 60, 10).

Textul 2: „Interdependența creaturilor este dorită lui Dumnezeu. Soarele și luna, cedrul și floarea mică, vulturul și

vrabia: nenumăratele diferențe și inegalități înseamnă că nicio creatură nu este suficientă în sine, că ei/ele există doar în dependență unul de celălalt, pentru a se completa reciproc, în slujba celuilalt. [...] Atunci când cineva realizează reflectarea lui Dumnezeu în tot ceea ce există, inima experimentează dorința de a se închina Domnului pentru toate creaturile sale”¹⁰.

Anexa 2

Lumina

Experiențe	Asemănări	Valori
	Ex. Dumnezeu	Curățenie
	Luminează	
	Iubire	

ACTIVITATE: Comunică! Decide!

Ce culoare a curcubeului corespunde învățaturii Fericiților? Completează jocul interactiv pe platforma wordwall.net¹¹ accesând link-ul sau scanând codul Qr aferent: <https://wordwall.net/play/8801/381/340>

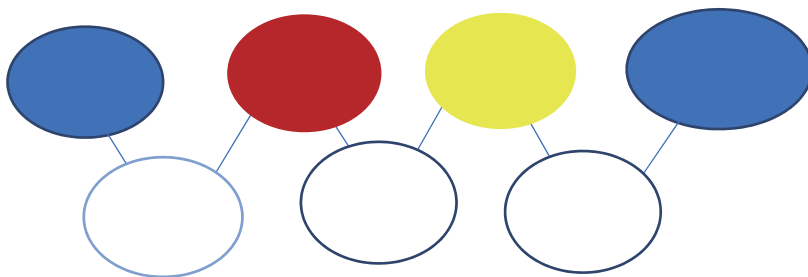
¹⁰ Papa Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, n. 86-87, disponibilă on line la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

¹¹ Wordwall este o platforma online de creare resurse didactice, jocuri interactive.

► **Știați că:**

Culorile primare sunt albastru, roșu și galben numite și culori de bază din care sunt obținute celelalte culori prin amestecarea lor. Acestea sunt considerate „absolute”, deoarece nu pot fi obținute din niciun amestec.

Completează acum tu tabelul culorilor!

Jocul culorilor este accesibil pe platforma wordwall.net, accesând acest link sau scanând codul Qr: <https://wordwall.net/play/8792/442/425>

► **Știați că:**

Vedem datorită luminii, dar lumina Soarelui este la fel de albă pe cât o vedem?

Lumina este formată din unde de lumină cu capacitatea de a provoca senzațiile vizuale ale celor șapte culori care alcătuiesc spectrul luminii. Acest spectru variază de la roșu la

violet, trecând la portocaliu, galben, verde, albastru și indigo. Lumina pe care o vedem este dată prin compoziția acestor șapte culori.

Se propune elevilor o activitate practică: **Aționează!**
Realizează!

- Un experiment simplu poate fi realizat pentru a arăta că lumina albă este de fapt compusă din diferite culori.
- Tăiați un disc alb, împărțiți-l în șapte sectoare, colorați-le în funcție de culorile curcubeului pentru a obține discul lui Newton; perforați-l în centru și rotiți-l rapid, veți observa fenomenul culorilor care tind să se uniformizeze și să devină albe.
- Priviți video-ul explicat: <https://www.youtube.com/watch?v=hUcco9XJTN4>

B. Prezența luminii în lume – Noțiuni generale liturgice

Din cele mai vechi timpuri, omul a fost un iubitor și un căutător de lumină. În toate civilizațiile, lumina trece de la un fenomen fizic la un arhetip simbolic, dotat cu un spectru nesfârșit

de irizări metaforice, mai presus de toate având o calitate religioasă. Conexiunea primară este de natură cosmologică: intrarea luminii marchează începutul absolut al creației. În Antichitate, operele poetice și filozofice vorbesc despre lupta dintre lumină și întuneric. Lumina soarelui și apoi lumina artificială au fost asociate cu binele, fericirea și chiar cu ideea divinității. Într-un mod extraordinar, textul Sfintei Scripturi vorbește despre Isus Cristos ca „lumină a lumii” – „Eu sunt lumina lumii, cine mă urmează pe mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8,12). Pornind de la Isus Cristos, Lumina lumii, trecând prin umila flacără a lumânării, creștinismul a dorit să transmită misterul întrupării Mântuitorului.

Folosirea lumânării în slujbele religioase

În secolul al II-lea, în prima descriere a celebrărilor de seară, partea centrală a acestora a constatat în intrarea preotului cu o lumânare aprinsă în mijlocul adunării, în timp ce spunea „lumina lui Cristos luminează pe toată lumea”. Acest ritual este încă păstrat în Liturghia Postului Mare a Darurilor Mai Înainte Sfințite. De-a lungul istoriei, lumânarea cu lumina sa a fost folosită în toate celebrările liturgice din Sfânta Biserică, practic nu există o slujbă liturgică fără cel puțin o lumânare aprinsă: la săvârșirea Sfințelor Taine, la înmormântări, la diferitele binecuvântări și consacrări, sau la sfintele icoane prezente în Biserici și în casele credincioșilor. În toate bisericile este păstrată o candelă care arde fără întrerupere în apropierea Sfântului Chivot, în interiorul Altarului, unde este păstrată Sfânta Împărtășanie.

Sfântul Simeon din Tesalonic, vorbind despre sensul lumânărilor aprinse în Biserică, le aseamănă stelelor, astfel candelabrul mare, *polièleos*, situat în centrul Bisericii, reprezintă cerul cu luminătorii săi.

Lumina lumânării o regăsim mai ales în cimitire, fiecare mormânt având o lumânare sau o candelă aprinsă, expresie a credinței în viața eternă și a legăturii care poate fi creată cu cei morți. Părinții ne-au învățat că atunci când se aprinde o lumânare, atât pentru cei vii, cât și pentru cei morți, aceasta trebuie să fie însoțită de rugăciuni, cele mai simple și mai spontane, precum Tatăl nostru, Născătoare de Dumnezeu și Veșnica Pomenire.

Sufletul nostru este asemuit unei lumânări, iar sarcina sa este să rămână mereu luminat de dragostea pentru Cristos, capabilă să ardă pasiunile și să răspândească căldură și lumină celor din jur.

ACTIVITATE:

Se propune o experiență de învățare pornind de la semnificația lumânării sau de la transpunerea acesteia într-un joc didactic sau o dramatizare pentru a evidenția importanța valorilor morale în relațiile interpersonale ale tinerilor – integritate, respect, iertare, prietenie, iubire, încredere, responsabilitate, compasiune etc. (Anexa 3)

Anexa 3

RUGĂCIUNE		LUMÂNARE
DIFERENȚE	ASEMĂNĂRI	DIFERENȚE
Iluminează sufletul	Legătură cu Dumnezeu	Iluminează

ACTIVITATE: Exprimă-ți atitudinea!

- Se spune că cea mai frumoasă moarte este cea a unei lumânări, ea moare după ce s-a consumat pentru a lumina ceea ce este în jurul ei.

Ce părere aveți despre această afirmație? Ați mai întâlnit astfel de persoane? Ai avut experiențe similare în viața ta? La care valori din cele transmise de poveste mai avem de lucrat? Cum ai pune în viața de zi cu zi ce ai învățat?

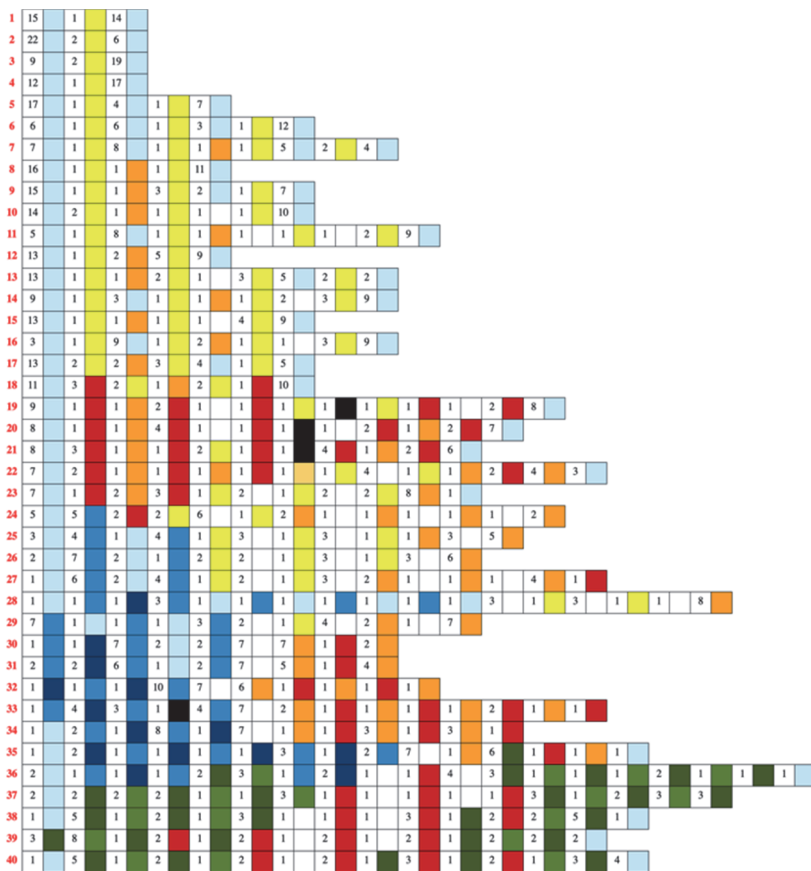
„Cuvântul Tău este o candelă pentru picioarele mele și o lumină pe cărarea mea” (Psalmii 119,105).

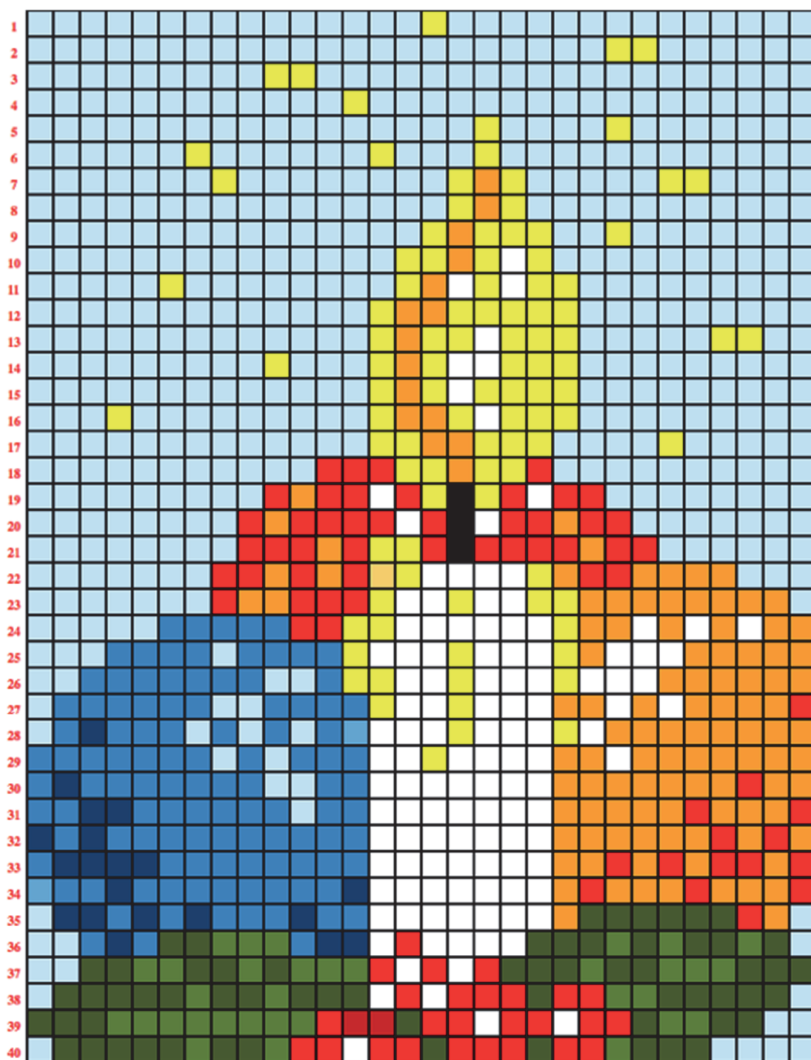
Identificați folosirea lumânării în viața creștină și completați următoarea frază:

„Lumânarea primită și aprinsă _____ va străluci
la _____ noastră și va ilumina trecerea (Paștele)
vieții noastre la _____”.

ACTIVITATE: Lumânarea în pixel art

- Realizați o lumânare în pixel art folosindu-vă de următoarele coduri:

C. Puterea soarelui – Ecologie și mediu

Soarele este cel mai strălucitor și mai familiar obiect de pe cer. Viața pe pământ nu ar fi posibilă fără soare: ar fi un bloc de

piatră înghețat în spațiu. Atmosfera absoarbe radiațiile emise din sol și astfel încetinește dispersia căldurii către spațiul extern, păstrând solul cald. Acest proces are ca efect o pătură, care ajută atmosfera să mențină pământul cald. Se numește „efect de seră”, deoarece este același proces care se produce în serele folosite pentru cultivarea legumelor în zone cu climă rece.

Poluarea aerului este o problemă la nivel local, paneuropean și al emisferei. Poluanții atmosferici emiși într-o țară pot fi transportați în atmosferă, contribuind sau ducând la o calitate scăzută a aerului în alte zone. Pulberile în suspensie, dioxidul de azot și ozonul de la nivelul solului sunt recunoscuți în prezent drept cei trei poluanți care afectează cel mai grav sănătatea umană. Poluarea atmosferică este dăunătoare pentru sănătatea umană și pentru ecosisteme. O mare parte a populației nu locuiește într-un mediu sănătos, potrivit standardelor actuale.

Sursele de poluare atmosferică sunt variate și pot fi antropice sau naturale precum: arderea combustibililor fosili în producerea de energie electrică, transporturi, industrie și gospodării; procese industriale și utilizarea solvenților, de exemplu în industria chimică și extractivă; agricultură; tratarea deșeurilor; erupțiile vulcanice, praful aeropurtat, dispersia sării marine și emisiile de compuși organici volatili din plante sunt exemple de surse naturale de emisie.

Pentru a face față unei probleme globale, Comunitatea Internațională a interzis vânzarea tuturor substanțelor care epuizează stratul de ozon, dar mai importantă este orientarea către sursele regenerabile de energie (energia eoliană, energia solară, energia hidroelectrică, energia oceanelor, energia geotermală, biomasa și biocombustibilii). Aceste surse de

energie se numesc regenerabile, deoarece ele sunt fie continuu și rapid regenerate, fie sunt inepuizabile pentru duratele de timp previzibile ale dezvoltării societății umane.

► **Știați că:**

- Numele plantei de floarea soarelui derivă din faptul că floarea se rotește încet în timpul zilei. Această mișcare o face pentru a se orienta spre direcția soarelui și se numește mișcare heliotropă. Actul de a se întoarce spre razele soarelui are loc până când planta este tânără, iar atunci când florile sunt coapte rămân orientate în direcția în care răsare soarele. Din aceste motive, semnificația cuvântului floarea soarelui este legată de cea a soarelui și a luminii, care în toate culturile lumii indică viață, bucurie și fericire
- Aranjamentul semințelor de floarea soarelui sunt dispuse pe modelul *spiralei de aur* care conferă florii un avantaj biologic prin maximizarea numărului de semințe care pot încăpea pe calota florii.
- Litera grecească *phi* simbolizează *secțiunea divină*, aceasta este mai ușor de vizualizat în formă geometrică și e reprezentat de un dreptunghi format din alipirea unui pătrat și a unui dreptunghi a cărui proporție este de 1 la 1,618 față de pătratul respectiv. Această operațiune poate fi repetată în ambele sensuri la infinit. Dacă trasăm un sfert de cerc în fiecare pătrat pe măsură ce latura acestuia crește, obținem *spirala de aur* (sau *spirala divină*).

- Vizionați explicația Spiralei divine și a șirului lui Fibonacci la următorul link: <https://www.timeline.ly/watch?tlv=rzWD3z&r=2>

Aprofundăm: Enciclica *Laudato si*

Pământul are doi plămâni. Unul este format de mare, celălalt de plante. Mii de specii de microorganisme trăiesc în apele de suprafață, atinse de lumina soarelui, care produc 50% din oxigenul planetei datorită fotosintezei clorofilei. Restul este produs de pajiști, câmpuri cultivate și păduri care acumulează carbon și eliberează oxigen. Pentru fiecare respirație care provine din plămânul albastru, alta este oferită de plămânul verde.

Umanitatea a intrat într-o nouă eră în care puterea tehnologiei ne plasează la o răscruce. Suntem moștenitorii a două secole de valuri uriașe de schimbare: motorul cu aburi, calea ferată, telegraful, electricitatea, automobilul, avionul, industriile chimice, medicina modernă, tehnologia informației și, mai recent, revoluția digitală, robotică, biotehnologia și nanotehnologia. Este corect să ne bucurăm de aceste progrese și să fim entuziaști în fața posibilităților largi pe care ni le deschid aceste inovații continue, deoarece „știința și tehnologia sunt un

Promovarea educației ecologice prin intermediul orelor de religie produs minunat al creativității umane, care este un dar de la Dumnezeu”¹².

ACTIVITATE: Informează-te și procesează informația!

Se propune elevilor efectuarea unei analize critice a acestor două texte prezentate, împărțind elevii în patru grupe. Fiecare grupă primește sarcini diferite pentru a putea executa corect analiza critică.

► Grupul I

- Trebuie să identifice sursa comunicării prin întrebări de genul: *Sunt autorii experți, o autoritate cunoscută în domeniu? De unde știi? Care sunt dovezile? Este autoarea demnă de încredere în acele text? De unde știi? Care sunt dovezile? Unii autori pot fi autorități în anumite domenii, dar pot exprima opinii și cu privire la domenii în care nu sunt autorități? Autorul descrie cercetările sale sau ale altora? Cât de recentă este sursa? Citează alte surse recente?*

► Grupul II

- Trebuie să înțeleagă mesajul comunicat: *Care este ideea centrală? Care sunt elementele cheie care susțin ideea centrală? Ce anume spun autorii, ce încearcă să argumenteze, să arate? Ce presupoziii au autorii? Cum este organizată*

---

¹² Papa Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, n. 102, disponibilă on line la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

informația? Ideile sunt prezentate de o manieră obiectivă? Judecățile de valoare, inerent subiective, sunt indicate în mod clar? Există dovezi care intră în conflict cu punctul de vedere al autorului? Există informații importante care nu au fost incluse?

► Grupul III

- Trebuie să interpreteze, să analizeze și să evalueze mesajul comunicat prin întrebări: *Cum sunt tratați termenii cheie? Sunt definiți? Sunt imprecisi? Sunt folosite tehnici propagandistice? Există un limbaj emoțional evident? Sunt prezentate dovezi? Ce fel de dovezi sunt prezentate?*
- Trebuie să distingă între diferite tipuri de dovezi: dovezi științifice aduse de alții, mărturii ale unor experți nesusținute de dovezi, dovezi neștiințifice (opinii și experiențe personale, afirmații de bun simț, tautologii, afirmații nesusținute).
- Trebuie să distingă între ipoteze, dovezi și concluzii. Să evalueze cât de demne de încredere sunt dovezile științifice: *Cât de rațională este prezentarea argumentelor? Exemplele date sunt relevante? Dovezile sunt relevante pentru ideea centrală și elementele cheie care o susțin? Este prezentarea logică, există vreun raționament invalid din punct de vedere logic? Concluziile extrase din dovezi sunt rezonabile? Instrumentele statistice sunt utilizate corect?*

► Grupul IV

- Trebuie să emită după ce ascultă părerile celorlalte grupuri decizia cu privire la ce anume este adevărat: *Accept concluziile autorului deoarece dovezile sunt demne de încredere și raționamentul este solid; Resping o parte dintre concluziile autorului deoarece...; Resping concluziile autorului deoarece dovezile nu sunt demne de încredere iar raționamentul este precar.*

Apa

Cunoscutul istoric al religiilor Mircea Eliade sublinia, nu întâmplător, importanța apei în gândirea filosofico-religioasă a umanității afirmând că: apele simbolizează totalitatea virtualităților, fiind matricea tuturor posibilităților de existență. Apele presupun regenerarea, „noua naștere”, și astfel ea devine simbol de viață („apa vie”). Altfel spus, prototipul apei este „apa vieții”, substanța în care rezidă viața, vigoarea și eternitatea¹³. Această importanță soteriologică a apei se relevă și în Sfânta Scriptură: Isus Cristos a primit botezul în Iordan cu același scop cu care va primi și moartea pe Golgota: pentru a împlini „orice dreptate” (Matei 3, 14-15), adică pentru a realiza îndreptarea omenirii decăzute (Isaia 53, 11).

Pe de altă parte, mai multe texte din Vechiul Testament atestă prin „apa vie” un simbol al lui Dumnezeu ca izvor al vieții. Astfel, în Ieremia 2,13 se spune: „Ei m-au părăsit pe Mine, izvorul apei vii” $\upsilon\delta\alpha\tau\omicron\varsigma$ $\zeta\omega\eta\varsigma$; Cântarea Cântărilor vorbește

---

¹³ Mircea Eliade, *Tratat de Istoria religiilor, Ediția a IV-a*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 202-206.

despre „fântâna cu apă vie” $\nu\delta\omega\rho\ \zeta\omega\nu$, iar în Cărțile lui Ezechiel și a lui Zaharia, prin apa vie se desemnează efuziunea eshatologică a vieții lui Dumnezeu (vezi de ex. Zaharia 14,8: „O apă vie $\nu\delta\omega\rho\ \zeta\omega\nu$ va izvorî din Ierusalim”).

Această acțiune de transfigurare a pământului își dorește depășirea spiritului consumist al societății contemporane. Economismul dominant consideră producția și consumul ca fiind mai importante decât dreptatea, calitatea morală și spirituală a omului, decât respectul față de limitele și ritmurile naturii. Grija Bisericii pentru creație leagă indisolubil ecologia umană de ecologia mediului, pentru a promova o profundă cultură a solidarității umane, care se adresează de fapt tuturor locuitorilor planetei noastre.

O Enciclică este o circulară trimisă de către Papă tuturor catolicilor, cuprinzând directive oficiale în probleme religioase, etice, sociale sau politice. Deoarece enciclicele sunt răspunsuri la nevoi sau situații temporare, marea lor majoritate sunt date uitării după o vreme, însă au existat câteva de-a lungul timpului care au abordat teme actuale în orice epocă, sau care au fost atât de speciale încât au avut un impact puternic în lume, nu doar asupra catolicilor, ci și asupra întregii comunități creștine.

Laudato Si are toate șansele să se înscrie în ultima categorie, datorită temei majore pe care o abordează, și anume „grija pentru casa comună”, adică pentru planeta pe care locuim cu toții, indiferent de credința noastră. Suveranul Pontif îndeamnă la o convertire ecologică, prin a „asculta cu inima” strigătele pământului cu care suntem cu toții conectați.

Un subiect abordat cu maximă seriozitate este accesul la apă potabilă, un drept universal și fundamental al omului, apa

fiind esențială pentru supraviețuire și, astfel, pentru exercitarea oricăror altor drepturi. O problemă majoră o constituie calitatea apei disponibile pentru cei nevoiași. În anumite locuri, deși calitatea și cantitatea apei scad constant, există tendința de a privatiza această resursă, considerând-o un bun de consum și tratând-o ca atare, în defavoarea celor care nu și-o permit. Lumea are o datorie față de cei fără acces la apă potabilă, deoarece acestora le este negat chiar dreptul la viață și la demnitate.

În această parte a studiului se propune condividerea experiențelor și a cunoștințelor elevilor prin metodologii care evidențiază respectul de sine și de natură.

A. Izvorul vieții – Hrană pentru suflet

1. Un orb a intrat pe Poarta de Aur din Constantinopol pentru că s-a pierdut; Leon I, viitorul împărat, l-a observat pe bărbat, pentru că gema și îi era sete. Deși Leon vroia să-l ajute, în împrejurimi nu exista nicio sursă de apă. Deodată, Fecioara Maria i s-a arătat soldatului, care a arătat locul din apropiere unde, sub un strat subțire de noroi, se vedea un firicel de apă; Leon a cerut apoi Fecioarei ca, odată devenit împărat, să poată construi acolo o biserică unde toți credincioșii să se roage pentru convertirea păcătoșilor și să bea din acea apă pentru a se vindeca de păcatele lor. Orbul și-a potolit setea, iar spălându-și fața și-a recăpătat miraculos vederea. După urcarea pe tronul imperial, Leon și-a amintit ce s-a întâmplat și a construit o

biserică în onoarea Fecioarei, dându-i numele de *Zoodòchos Pighi* (Izvorul Vieții).

La sărbătoarea Înălțării, împăratul și demnitarii săi au mers acolo cu clerul în procesiune, în timpul sărbătorii, fracțiunile în care a fost împărțit orașul formau coruri care aduceau alternativ laudă Fecioarei; acest lucru a rămas până în zilele noastre, păstrându-se în Cartea Ceremoniilor lui Constantin Porfirogenet cântecul cu care fracțiunea Albaștrilor celebra Fecioara: „ O izvor de unde se naște viața fără de sfârșit, Izvor sfânt, noi creștini te-am găsit pe tine, Mamă Sfântă a Dumnezeuului nostru, noi te venerăm ca pe *Teotokos*, noi te implorăm fără încetare. Protejează-ne până la sfârșit, Născătoarea Izvorului Vieții, sub pelerina ta”. Începând cu secolul al XIV-lea, Sanctuarul a devenit unul dintre cele mai importante locuri sacre din întregul Orient, datorită afluxului continuu mare de oameni bolnavi.

2. „În ziua de pe urmă care este ziua cea mare a praznicului, Isus S-a ridicat în picioare și a strigat: Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea! Cel ce crede în Mine, din inima lui vor curge râuri de apă vie, așa cum zice Scriptura!” (Ioan 7, 37-38).
3. „Apa potabilă și curată este o problemă primordială, deoarece este esențială pentru viața umană și pentru susținerea ecosistemelor terestre și acvatice. [...] Disponibilitatea apei a rămas relativ constantă pentru o lungă perioadă de timp, dar acum în multe locuri

Promovarea educației ecologice prin intermediul orelor de religie

cererea depășește oferta existentă, cu consecințe serioase atât pe termen scurt, cât și pe termen lung”¹⁴.

ACTIVITATE: Informează-te și procesează informația!

Această temă poate fi abordată interdisciplinar cu profesorii de religie, psihologie, geografie, filozofie, istorie – Metoda: unul stă, trei circulă.

- Elevii sunt grupați câte 6 (3 bănci). Fiecărui grup i se distribuie trei texte suport (câte unul la fiecare bancă).
- Elevii citesc împreună materialul, rezolvând sarcinile pe fișa de lucru, pentru a transmite ulterior informația colegilor.
- Elevii din partea stângă rămân întotdeauna așezați, iar cei din dreapta pleacă la celelalte bănci din grupul lor (elevul din banca 1 la banca a 2, de la a 2 la a 3, iar de la a 3 la 1) și vor prezenta noului coleg rezultatele la care a ajuns grupul său.
- Revenind la locul lor inițial, elevii vor discuta pe marginea cunoștințelor din grupurile vizate, notând asemănările și deosebirile față de propriul rezultat și deprinzând concluziile.
- Se vor selecta texte reprezentative și în urma analizei de text elevii vor identifica conceptele cheie (calități morale precum: iubire, respect, dăruire, integritate,

---

¹⁴ Papa Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, n. 28, disponibilă online la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

responsabilitate, libertatea, cooperarea, toleranța), subliniind dimensiunea etică, psihologică și religioasă a acestora.

- Elevii vor explica rolul calităților morale și al virtuților în relația omului cu sine, cu aproapele și cu mediul înconjurător, identificând modalități concrete de aplicare și de respectare a drepturilor civile și religioase în diferite situații de viață.
- Elevilor împărțiți în grupuri de lucru li se vor da cele 3 texte suport, câte un text fiecărei perechi pentru a rezolva împreună sarcinile de lucru.

Sarcini de lucru:

Analizați textele și precizați

- Tema
- Ideea principală
- Conceptele cheie (valorile morale)
- Reflecțiile personale (se va accentua modul în care valorile morale identificate în text pot fi puse în practică de fiecare om)

După rotirea elevilor, se vor discuta fișele de lucru completate de fiecare pereche, clarificându-se fiecare valoare morală identificată și modalitățile de punere în practică.

Fixarea cunoștințelor prin întrebări:

Care este scopul vieții omului? Care sunt valorile morale care ne conduc la chipul și asemănarea lui Dumnezeu?

Generalizarea și aplicarea cunoștințelor prin problematizare:

Mai este posibilă în societatea contemporană practicarea valorilor morale creștine? Care sunt principalele aspirații ale omului de astăzi? În ce măsură mai este el preocupat să se desăvârșească pe plan spiritual? Cum ne poate ajuta o relație strânsă cu aproapele și cu mediul înconjurător în împlinirea umană și dobândirea asemănării cu Dumnezeu?

Subliniați rolul și datoria creștinilor în respectarea și protejarea creației lui Dumnezeu, ca împlinire a poruncilor divine, argumentându-vă poziția cu texte scripturistice.

Mai putem vorbi astăzi de o armonie a omului cu natura, pe de o parte, și a elementelor naturii între ele, pe de altă parte? De ce apa este considerată un drept fundamental al tuturor?

B. Apa botezului, simbol al relației și al sacramentului copiilor – Noțiuni generale liturgice

După Întrupare și Cincizecime, Biserica este cea care are misiunea de a transforma, de a regenera cosmosul. În Sfintele Taine materia răspunde vocației sale originare de a fi „trup” al comuniunii între om și Dumnezeu, și între toți oamenii. Prin botez se sădesc în om germenii noii vieți, ai unei puteri care va deveni lucrătoare în viața cea nouă. Această viață se potrivește firii umane, pentru că ea a fost trăită de Fiul lui Dumnezeu Întrupat.

În al cincisprezecelea an al domniei lui Tiberiu (adică între 28 și 29 sau între 27 și 28 d. Hr.), Ioan Botezătorul Precursorul, ultimul dintre Profeții Vechiului Testament, a sosit în deșertul

de sud al lui Iuda, unde curge râul Iordan, pentru a propovădui Împărăția lui Dumnezeu, îndemnând la convertire și administrând un botez al pocăinței pentru iertarea păcatelor. Aceasta se întâmpla prin cufundarea în apa râului, conform a ceea ce a profețit Ezechiel: „Neamurile vor ști că Eu sunt Domnul când voi arăta sfințenia mea în tine înaintea lor. [...] Te voi stropi cu apă și vei fi purificat; Te voi curăța de toate mizeria ta și de toate păcatele tale”. Cu acest spirit de purificare Ioan boteza pe toți cei care alergau la el din Ierusalim, din toată Iudeea și din toate regiunile din jurul Iordanului. În aceeași perioadă, pe malul râului a apărut și tânărul Isus, în vârstă de aproximativ 30 de ani, cetățean al Galileei, o provincie a vastului Imperiu Roman care observa mulțimea de oameni mergând la ritualul purificării și a iertării; în timp ce Ioan spunea tuturor celor care îl întrebau dacă el este Mesia: „Eu vă botez cu apă; dar va veni unul care este mult mai puternic decât mine, căruia eu nu sunt demn nici măcar de a-i lega șireturile la sandale; El vă va boteza cu Spirit Sfânt și foc... ”. Chiar și Isus, fără păcat, se apropie pentru a primi Botezul. Ioan l-a recunoscut, și s-a retras spunând: „Eu am nevoie de a fi botezat de tine, iar tu vii la mine?”, iar Isus a răspuns: „Lasă să fie așa acum, căci se cuvine să împlinim tot ce este drept. Atunci Ioan a încuviințat. Imediat după ce a fost botezat, Isus a ieșit din apă și iată că cerurile s-au deschis și L-a văzut pe Duhul lui Dumnezeu coborând ca un porumbel și venind peste El, iar din ceruri s-a auzit un glas care zicea: „Acesta este Fiul Meu preaiubit în Care-Mi găsesc plăcerea” (Matei 3, 13-17).

ACTIVITATE: Informează-te și procesează informația!

Găsiți, citiți și dați un titlu, folosindu-vă de ajutorul dat:

Geneză 7, 1-24

Marcu 4,35-4

Iona 7, 1-24

Ioan, 2 1-11

Ieșirea 2, 1-6

Ioan 13, 1-15

Ieșirea 14, 15-22

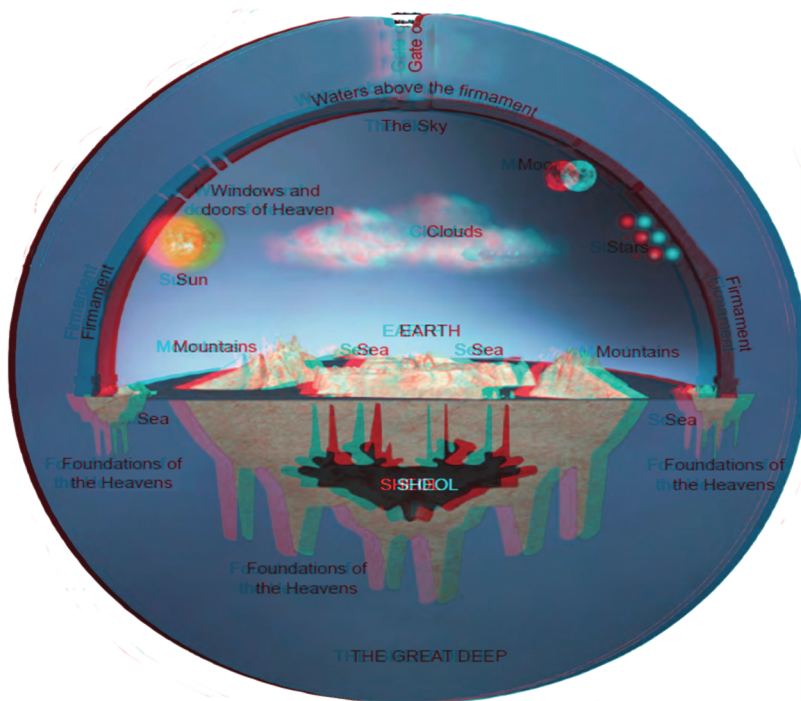
Ioan 9, 1-8

► **Știați că:**

Cosmosul biblic este conceput în Vechiul Testament ca o cupolă așezată peste pământ: deasupra acesteia sunt adunate cantități mari de apă care coboară pe pământ sub formă ploaie. În jurul pământului uscat erau apele de dedesubt (Oceanul). Sub pământ a fost așezat *Sheol-ul*, locul întinericului, unde erau morții.

Sheol – imagine 3D

Aționează: Informează-te

Găsește în Biblie versetul în care Dumnezeu împarte „apele de sus de apele de jos”.

Gen _____ - _____

Sacramentul Botezului

Stabilit de Isus Cristos prin Botezul său direct, ritualul constă dintr-o alocuțiune însoțită de formula trinitară: „se

botează robul lui Dumnezeu (nume) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit, acum și pururea și în veci vecilor. Amin!”

Materia Botezului este apa naturală, iar folosirea ei, așa cum am menționat deja, este un simbol al purificării sufletului; în rit grecesc bizantin, botezul este de obicei aplicat „prin imersiune”, în timp ce în bisericile tradiționale latine este aplicat „prin infuzie sau prin stropire”. Botezul îl face pe cel botezat fiu al lui Dumnezeu, dându-i posibilitatea de a intra într-o relație personală cu Domnul, să fie participant la harul lui Dumnezeu, capabil de credință, membru al Bisericii, oferindu-i caracterul de neșters al unui creștin.

Este primul dintre cele șapte sacramente și formează un singur corp cu sacramentele mirului și euharistiei; este de obicei administrat la o vârstă fragedă, primii ani de viață, însoțit de părinți și nași. Botezul poate fi primit și de către adulți, de fapt în Biserica primelor secole, doar adulții erau botezați în ajunul Paștelui. Taina este administrată în mod obișnuit de către slujitorii clerului (episcop, preot), dar în caz de pericol de moarte orice persoană poate boteza, cu condiția să îndeplinească normele Bisericii.

ACTIVITATE:

În continuare sunt prezentate câteva propoziții preluate din Sfânta Scriptură și din Enciclica *Laudato Si*, împărțite în trei coloane distincte. Propozițiile începute în prima coloană continuă în a doua și își găsesc finalul în a treia. Asociați propozițiile, astfel încât să formulați o frază.

Exemplu: A-e-2

A. Chiar Simeon a crezut	a) „Dacă mă socotiți credincioasă	1) chemând Numele Domnului”.
B. Pe când își urmau ei drumul, au dat peste o apă.	b) social față de săraci	2) nu se mai despărțea de Filip și privea cu uimire minunile..
C. Și acum, ce zăbovești?	c) este o urmare	3) ce mă împiedică să fiu botezat?”
D. După ce a fost botezată, ea și casa ei, ne-a rugat și ne-a zis:	d) Scoală-te, primește botezul și fii spălat de păcatele tale	4) care nu au încă acces la apă potabilă.
E. Criza ecologică	e) și după ce a fost botezat	5) a crizei interioare
F. Este un singur Domn,	f) Și famenul a zis: „Uite apă;	6) Domnului, intrați și rămâneți în casa mea”.
G. Această lume are o datorie de ordin	g) o singură credință,	7) un singur botez.

Folosirea apei în binecuvântări

În viața religioasă a comunităților de rit bizantin, „binecuvântarea apei” este slujba liturgică cel mai des întâlnită, fapt datorat vechimii acestui ritual, care datează încă din secolul al IV-lea, cât și adaptării acesteia la nevoile spirituale ale credincioșilor.

Apa constituie elementul fundamental în săvârșirea cultului liturgic fiind întrebuințată ca și materie împreună cu vinul în Sfânta Liturghie, în taina Sfântului Botez, în slujba Sfințirii Marii a Apei la sărbătoarea Epifaniei (Bobotează), dar și cu ocazia sfințirilor de case și obiecte. În Vechiul Testament apa era considerată ca fiind simbol al purificării și al împăcării, iar în Noul Testament, Domnul Nostru Isus Cristos a consacrat natura apei prin însuși Botezul său în Iordan.

Cu apa binecuvântată „Aghiazmă” la sărbătoarea Epifaniei, preotul vizitează și botează casele cântând Troparul:

„În Iordan Botezându-Te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat. Că Glasul Părintelui a mărturisit Ție, Fiu Iubit pe Tine numindu-Te; și Spiritul, în Chip de Porumbel, a adeverit întărirea Cuvântului, Cel Ce Te-ai arătat, Cristoase Dumnezeule, și lumea ai luminat, Mărire Ție.”

Informează-te!

Aprofundarea noilor termeni: Se cere elevilor să deschidă un mic dicționar de termeni și să explice noțiunile majore care sunt aduse în discuție pe parcursul derulării lecției.

- **Botez prin cufundare:** Taină a religiei creștine, destinată a șterge păcatul strămoșesc și care constă în cufundarea corpului celui ce se botează, de către preot, în cristelnița cu apă sfințită.
- **Bobotează:** Sărbătoare în cultul creștin al botezului lui Isus Cristos, care se prăznuiește pe 6 ianuarie.
- **Teofania:** Apariție sau manifestare a divinității în formă personală ori impersonală. Obiect în care s-ar realiza manifestarea divină.
- **Teotokos:** Mama lui Dumnezeu.

ACTIVITATE: Asociază imaginile definițiilor corespunzătoare:

Botezul prin scufundare

Taină a religiei creștine, destinată a șterge păcatul strămoșesc și care constă în scufundarea corpului celui ce se botează, de către preot, în cristelnița cu apă sfințită.

Botezul prin udare

Preotul varsă apă sfințită pe capul copilului care va fi botezat.

Botezul prin aspersiune (stropire)

Stropire cu agheasmă a credincioșilor și a caselor lor de către preot, cu prilejul unor slujbe sau sărbători bisericești.

► Știați că:

Râul Iordan

- Înseamnă „care curge din ce în ce mai jos”;
- Traversează întreaga Țară Sfântă (330 km), de la Muntele Ermon până la Marea Roșie;
- Traversează Israelul, Iordania, Siria și Cisiordania;
- Însoțește poporul lui Israel de-a lungul istoriei sale;
- Este râul sacru care separă Țara Promisă de deșert;
- Este râul în care Isus a fost botezat de Ioan Botezătorul;
- În fiecare an, mii de creștini își reînnoiesc promisiunile de botez, cufundându-se în el;
- Din cauza exploatării așezărilor, apare pericolul ca acesta să se usuce în următorii 50 de ani.

C. Importanța apei – Ecologie și mediu

Apa este unul dintre marile daruri ale Creației, prin care Dumnezeu dă viață tuturor creaturilor sale. Noi, ca multe alte ființe vii, suntem făcuți în mare parte din apă și depindem de ciclul său continuu. Planeta noastră, în sine este alcătuită din

71% apă și din acest motiv se numește „Planeta Albastră”, dar numai 2,5% din această apă este potabilă. Trebuie să fim foarte atenți și chibzuiți în utilizarea acesteia și să ne asigurăm să nu poluăm mările și râurile.

ACTIVITATE: Exprimă-ți atitudinea!

- Se alege din următoarele texte (Anexa 1) 4-6 termeni cu o semnificație deosebită.
- Împreună cu colegul de bancă discutați despre relația logică, cronologică sau de cauzalitate dintre termenii următori: impurități, ploaia acidă, pământ, apa esențială, viața, drept la viață, supraviețuire, rațiune, săraci, demnitate.
- Elaborați împreună un scurt text care să sintetizeze concluziile desprinse (5 minute).
- După ce elevii au formulat concluziile, vor citi cu atenție textele indicate evidențind legătura dintre termenii cheie.
- Se desprinde relația dintre termenii prezentați, în urma lecturării textelor și se compară concluziile desprinse inițial de elevi, cu relația dintre termeni desprinsă din textele citite (5 minute).

Anexa 1

„Apa colectează toate impuritățile pe care le găsește de-a lungul drumului său (atmosfera, sol, ape subterane) și apoi cade înapoi pe pământ sub formă de ploaie acidă! Prin urmare,

apa este esențială pentru viața oamenilor, iar accesul la ea constituie un drept universal inalienabil; apa, prin însăși natura sa, nu poate fi tratată ca o simplă marfă printre altele, iar utilizarea sa trebuie să fie rațională și de susținere”. (Doctrina socială a Bisericii, nr. 485).

„Accesul la apă sigură și potabilă este un drept uman esențial, fundamental și universal, deoarece determină supraviețuirea oamenilor și din acest motiv este o condiție pentru exercitarea altor drepturi ale omului. Această lume are o datorie socială serioasă față de săracii care nu au acces la apă potabilă, pentru că acest lucru înseamnă a le refuza dreptul la viață înrădăcinat în demnitatea lor inalienabilă”¹⁵.

ACTIVITATE: Acționează! Implică-te!

Timp de 5 minute scrieți despre risipa de apă pe care o realizați într-o zi!

Elevii formează grupe de 2 elevi pentru a discuta rezultatele și a răspunde la întrebări precum: *Care sunt principalele acțiuni ale noastre prin care putem economisi apă? Cum putem lupta împotriva schimbărilor climatice și a reutiliza apa ploii? Unde se consumă mai multă apă: la duș sau la baie? Cum putem reduce consumul de apă la robinet? Este sigură apa de la robinet pentru consum?*

---

¹⁵ Papa Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, n. 30, disponibilă online la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

Se notează întrebări noi.

Se alcătuiesc 2 mari grupe din grupele mici și se discută despre soluțiile la care s-a ajuns; se răspunde la întrebările nesoluționate.

Întreaga clasă reunită analizează ideile care se trec pe tablă pentru a fi comparate; se lămuresc ultimele aspecte nesoluționate. Se alege soluția finală și se stabilesc concluziile.

ACTIVITATE: Exprimă-ți atitudinea!

Prin brainstorming, se solicită elevilor să aducă argumente pentru necesitatea dialogului religie-științe, credință și rațiune, în problema crizei ecologice, pornind de la comentariul declarațiilor din enciclică: „Dacă ținem cont de complexitatea crizei ecologice și de cauzele sale multiple, ar trebui să recunoaștem că soluțiile nu pot să vină dintr-un unic mod de a interpreta și a transforma realitatea. Este necesar să se recurgă și la diferitele bogății culturale ale popoarelor, la artă și la poezie, la viața interioară și la spiritualitate. Dacă se vrea cu adevărat să se construiască o ecologie care să ne permită să reparăm tot ceea ce am distrus, atunci nicio ramură a științelor și nicio formă de înțelepciune nu poate fi neglijată, nici măcar cea religioasă cu limbajul său propriu”¹⁶.

---

¹⁶ Papa Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, n.63, disponibilă online la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

ACTIVITATE: Exprimă-ți atitudinea!

Ai mai auzit vorbindu-se despre virtuți ecologice? Papa Francisc face referire la acestea și mai ales indică faptul că educarea în spiritul acestora înseamnă a le însuși în totalitate, făcându-le să devină o parte din noi înșine.

Alege virtuțile ecologice care te definesc:

M	B	S	V	M	G	H	F	T	K
F	U	O	F	U	R	Y	P	A	F
P	N	B	F	M	A	C	D	N	J
O	Ă	R	Z	I	T	R	M	D	S
Z	T	I	V	L	U	E	P	R	W
E	A	E	O	I	I	D	D	E	P
U	T	T	G	N	T	I	A	ț	F
A	E	A	Y	ț	A	N	R	E	P
X	D	T	W	Ă	T	ț	T	J	Y
D	E	E	A	Q	E	Ă	B	X	V

► **Știați că:**

Accesul internațional la apă potabilă este limitat. Potrivit datelor prezentate de Programul Ecologic al ONU, 884 de milioane de persoane nu au acces la apă curată, iar aproximativ 2,3 miliarde de oameni nu au posibilitatea de a folosi nici cele mai simple utilități sanitare.

Urmările sunt catastrofale: bolile care apar de pe urma folosirii apei contaminate sau a utilităților sanitare rudimentare fac anual mai multe victime decât toate războaiele. Lipsa apei potabile ucide mai mulți copii decât SIDA, malaria sau pojarul.

Ziua mondială a apei

„La fel de ușor cum ar fi să bei un pahar cu apă” se spune uneori, dar această zicală populară este familiară celor aproape 900 de milioane de bărbați, femei și copii care nu au apă potabilă în lume. Din 1992, 22 martie a fost aleasă ca zi pentru a aminti importanța resurselor de apă ale planetei: Ziua Mondială a Apei, numită de ONU. *De ce este nevoie de o zi mondială a apei? Puteți găsi în Enciclica Laudato Si n. 30 răspunsul.*

Atenție! Este foarte important să respectăm acest dar prețios care este apa, chiar dacă oceanele par să poată digera cantitatea enormă de materiale „străine” pe care le primesc zilnic, se estimează că în mare sfârșesc cel puțin 3/4 din deșeuri artificiale și a substanțelor toxice. Această acțiune a dus la formarea unor insule reale de plastic în care animalele sunt obligate să „trăiască”.

Un alt pericol pentru oceane este „monstrul negru”: petrolul, care este dispersat în apă de pe platformele de foraj, un alt caz de poluare cu petrol este naufragiul navelor petroliere și spălarea rezervoarelor în mare. Pentru lacuri și râuri situația este și mai critică. Deșeurile provenite din deversările urbane și industriale curg în apele lor, care sunt utile pentru noi toți ca să trăim.

Concluzie

În ultimii douăzeci de ani s-a înțeles foarte mult că protecția mediului nu include doar apărarea componentelor sale individuale, precum frumusețea peisajului sau sănătatea mediilor de viață, ci pune în discuție modelul de dezvoltare și formare al societăților actuale. În acest sens se poate observa relația strânsă între problema mediului și protecția drepturilor omului precum și căutarea unui nou echilibru între nevoile de educație, bunăstare economică și calitate a vieții.

Paradigmele educaționale actuale încearcă să răspundă acestor nevoi și să vină în întâmpinarea noilor provocări. În zilele noastre, abordările interdisciplinare sunt numeroase, ajutând la înțelegerea de ansamblu și la găsirea de soluții problemelor complexe ce apar în cele mai diverse domenii. Conceptul *Noile educații* este un prim pas în această direcție. Mai mult, *teoria inteligențelor multiple și cu precădere a inteligenței ecologice*¹⁷ vin în întâmpinarea acestor eforturi educative. În acest context Biserica nu poate rămâne indiferentă la nicio problemă majoră a umanității. Astfel, ea încearcă să își adapteze discursul și, prin intermediul educației religioase, să se integreze în noile preocupări pedagogice. Pornind de la abordarea valorilor umane în societatea de astăzi din prisma beneficiilor orei de religie, am evidențiat importanța noilor politici educaționale și a inteligențelor multiple, în particular cea naturală și ecologică, în formarea individului, în implicarea lui responsabilă în viața activă și în social.

---

¹⁷ Gardner, Howard, *Educazione e sviluppo della mente-intelligenze multiple e apprendimento*, Edizioni Centro Studi Erickson S.p.A, Trento, 2005

Astfel, am considerat ca fiind esențială cunoașterea și obiectivarea ideilor fundamentale ale acestor teorii și practici în vederea acomodării relației elementelor naturii cu perspectiva religioasă, prin intermediul unui cadru organizat reprezentat de școală. Din acest motiv, în studiul prezent, am realizat fișe de lucru structurate, care conțin o poveste introductivă (hrană pentru suflet), însoțite de referințe din Biblie și din enciclica *Laudato Si*, explicațiile elementului în cauză conform ritului bizantin, fundamentele teologice și o parte finală legată de sfera ecologică. Întregul este corelat de perspective, curiozități, idei și activități practice, care promovează o acțiune interioară continuă care îndrumă și conștientizează faptul că protejarea creației este un obiectiv comun.

Aceste propuneri se doresc a fi un instrument, un ghid pentru învățământul religios. Conținutul lucrării *aduce în prim plan o sintagmă educațională nouă*, integrând propunerile de valorificare a componentei ecologice în demersul didactic al orei de religie, promovând în același timp responsabilitatea și acțiunea conștientă a elevilor. Prezentul studiu poate fi util și în activitățile de parenting sau acelorora care, într-un mod sau altul, sunt implicați în acțiuni educaționale, formative.

Bibliografie

Izvoare

Biblia sau Sfânta Scriptură, IBM al BRO, București, 1991;

Santo Padre Francesco, Lettera enciclica *Laudato Si*, 2015, disponibilă online la: http://www.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papafrancesco_20150524_enciclica-laudato-si.html.

Lucrări Generale

Cucoș, Constantin, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996.

Eliade, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiilor*, Ediția a IV-a, Ed. Humanitas, București, 2008.

Lucrări de specialitate

Baffetti, Barbara, Mantovani, Alessandra, *Laudato si*, Ed. Priulla s.r.l., Trapani, 2015.

Gardner, Howard, *Educazione e sviluppo della mente-intelligenze multiple e apprendimento*, Edizioni Centro Studi Erickson S.p.A, Trento, 2005.

Ilie, Vali, Mogonea, Florentina, *Educație și spiritualitate, ediția a III-a*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2016.

Opriș, Dorin, Opriș, Monica, *Metode active de predare învățare. Modele și aplicații la religie*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2008.

Surse online

<https://wordwall.net/play/8801/381/340>

<https://wordwall.net/play/8792/442/425>

<https://www.youtube.com/watch?v=hUcco9XJTN4>

<https://www.timeline.ly/watch?tlv=rzWD3z&r=2>

Progresul spiritual al elevilor și activitățile extracurriculare – propuneri didactice

RODICA AVRAM¹

Argument

Problematica educației dobândește în societatea contemporană noi conotații, date de schimbările fără precedent în toate domeniile vieții sociale. Accentul trece de pe informativ pe formativ. Educația religioasă ca latură a educației depășește limitele curriculumului școlar și pune accent într-o mare măsură pe latura formativă, urmărind dezvoltarea vieții spirituale a elevilor. Un curriculum unitar nu mai poate răspunde singur diversității umane, iar dezideratul educației permanente tinde să devină o realitate incontestabilă. Astfel, fără a nega importanța educației de tip curricular, devine tot mai evident faptul că educația extracurriculară, adică cea realizată dincolo de procesul de învățământ, își are rolul și locul

---

¹ Rodica Avram sau sora Luminița este absolventă a Facultății de Teologie Greco-Catolică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și este în ordinul Congregația Surorilor Maicii Domnului. În prezent este cadru didactic la Liceul Teologic Sfântul Vasile cel Mare din Blaj. Prezentul studiu este parte a lucrării metodico-didactice pentru obținerea gradului didactic I susținut în 2017.

bine stabilit în formarea personalității în concordanță cu valorile creștine și în progresul spiritual al elevilor.

Activitățile extracurriculare oferă elevilor noi oportunități și situații de învățare. Neavând un spectru al activităților rigid, impus, activitățile extracurriculare oferă o mai mare libertate de construcție a învățării. Activitățile extracurriculare, în general, au cel mai larg și divers caracter interdisciplinar, oferă cele mai eficiente modalități de formare, dezvoltare a caracterului religios-moral al elevilor, deoarece sunt factorii și modalitățile educative cele mai apreciate, mai accesibile sufletelor acestora. Prin conținuturile și valorile promovate, aceste activități contribuie la formarea competențelor cheie stabilite la nivelul Comisiei Europene, cu precădere la formarea celor care vizează domeniile: *a învăța să înveți, competențe interpersonale, interculturale, sociale și civice, sensibilitatea la cultură*. Totodată, diversitatea activităților propuse (Exerciții spirituale, itinerarii spirituale, parcurhuri teatrale, vizionări de filme, parteneriate școlare, serbări și festivități, concursuri școlare, pastorală turistică, acțiuni ecologice, excursii și drumeții) are menirea de a satisface setea de investigare și cutezanță creatoare – trăsături specifice elevilor, de a-i sprijini în demersul de integrare a cunoștințelor religioase prin aplicarea învățăturii de credință în viața proprie și a comunității, de a-i susține în adoptarea de atitudini moral-creștine și în formarea propriului sistem de valori prin raportarea la valorile specifice moralei creștine.

Participarea la activitățile extracurriculare organizate de școli motivează, oferă mai multă libertate, deschidere, bucurie, cunoaștere de sine, încredere, comuniune, compasiune pentru semenii, prietenie cu Dumnezeu, manifestată printr-un progres

semnificativ la nivel spiritual și prin modificarea comportamentului religios-moral. Astfel, aceste acțiuni au calitatea de a extinde lumea spirituală a elevilor, de a le împlini setea de cunoaștere, de a le crea stări de emoție profundă, descoperind, evaluând, formându-și propriile convingeri, atitudini și comportamente.

Activități extracurriculare – propuneri didactice

De la elevii de azi se așteaptă nu numai să fi dobândit o mulțime de cunoștințe, dar și capacitatea de a face cercetări, de a lucra în echipă, de a trăi în societăți multiculturale, de a-și gestiona abilitățile emoționale, de a fi deschiși la lucruri noi, toate acestea într-o combinație de cunoștințe, atitudini și abilități, cu alte cuvinte competențe. Stimularea și susținerea elevilor în dobândirea acestor competențe este o provocare pentru profesori și școli de a veni cu propuneri didactice menite să realizeze acest deziderat. Activitățile extracurriculare organizate împreună cu elevii mei au un conținut spiritual, cultural, artistic, științific, tehnico-aplicativ de participare la viața și activitatea comunității locale. În cele ce urmează voi descrie câteva dintre activitățile pe care le-am desfășurat cu elevii mei, activități ce pot fi un ghid pentru ora de religie.

Interviul de grup

Istoria Bisericii Greco-Catolice este una dintre unitățile de învățare prevăzute de programa clasei a VII-a; elevii acestui nivel au reconstituit evenimente, episoade, profiluri de

personalități istorice pe cale orală, utilizând metoda interviului de grup în versiunea lui structurată. Redau două exemple de utilizare a acestei metode care contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor multiple de istorie-religie pe plan spiritual. Primul pas a fost identificarea de către elevi a persoanelor care urmează să fie intervievate; a urmat invitația acestora într-un cadru adecvat care să permită interacțiunea participanților, schimbul de replici, de opinii și idei pe marginea întrebărilor deschise, dinainte pregătite. Criteriile de alegere a persoanelor intervievate au ținut cont de numeroasele modalități și inițiative de implicare activă și curajoasă în viața și activitatea Bisericii locale.

În prima etapă, a primului interviu, elevii au adresat câteva întrebări pentru a puncta datele biografice.

„Mă numesc Rus Ioan și am 82 de ani. M-am născut în Tiur, un cartier care se află la cinci kilometri de Blaj, localitate unde am urmat școala primară și mi-am trăit copilăria în sânul familiei, alături de părinți și două surori. Am dus o viață foarte aspră până la 14 ani; până la această vârstă nu am avut pantofi personali, am purtat pantofii surorilor mele, mergeam prin noroi, nu erau mașini, întâlneam doar animale pe drumul de întoarcere de la școală. În anul 1948 am absolvit clasa a VII-a, însă din cauza faptului că în acest an s-a făcut reforma învățământului în care s-a constatat nereguli la nivelul programului școlar, am fost nevoit să repet anul școlar. Am continuat studiile datorită unor rudenii care m-au ajutat să mă înscriu la Școala profesională de chimie din Târnăveni, școală subvenționată de stat, destinată copiilor săraci și atunci pentru prima dată în viață am avut pantofi noi, pantaloni și toate lucrurile personale de care aveam nevoie. Aici am studiat un an, după care am continuat 2 ani la Liceul Aurel Vlaicu din Orăștie. Am absolvit studiile în anul 1952 și am activat ca

tehnician 10 ani în Hunedoara și 6 ani în București, la Institutul de cercetări forestiere; între timp m-am căsătorit și după acești ani m-am întors la Blaj unde locuiesc și în prezent”².

A doua etapă a interviului s-a polarizat pe modul cum au fost trăite de oamenii timpului (elevi, episcopi, preoți, laici, profesori), evenimentele istorice ale anului 1948, an în care Biserica Greco-Catolică a fost scoasă în afara legii, interzisă prin Decretul 358/1 decembrie 1948, de către statul comunist.

„Am fost elev în anul 1948, educația religioasă a fost scoasă din programul școlar, profesorii evitau să ne vorbească despre evenimentele politice, religioase, nu se implicau deoarece erau urmăriți de securitate și riscau să ajungă la reeducare, la Canal. Preoții greco-catolici pe care i-am cunoscut la Blaj au fost arestați, duși la muncă silnică la Canalul Dunăre-Marea Neagră sau în pușcării. Era interzis să mergem la Biserică pentru a participa la Sfânta Liturghie, am avut o încercare să particip la slujba de la catedrala din Orăștie însă am fost urmărit și muștrat de directorul Liceului, fiind îngrădit de orice posibilitate de a merge la Biserică”.

Un aspect important, punctat, al evenimentelor istorice, a făcut referință la acțiunea statului român în demersul de confiscare a locașurilor de cult, a tuturor bunurilor care au aparținut Bisericii Greco-Catolice și raportul său cu Biserica Ortodoxă Română, iar pe de altă parte elevii au dorit să cunoască realitatea istorică a Bisericii Greco-Catolice după anul 1989.

---

² Ioan Rus, credincios greco-catolic din Blaj, *Mărturie de viață creștină*, interviu realizat la Blaj / 21.01.2017.

„Locașurile de cult, toate clădirile, școlile, spitale, pădurile, tot ce a aparținut Bisericii Greco-Catolice le-a luat statul român, locașurile de cult au fost predate Bisericii Ortodoxe Române. Statul le-a luat și le-a dat Bisericii Ortodoxe, înapoi trebuia să le dea tot statul, însă i-a lăsat tot pe oameni să se descurce, a fost o mare șarlatanie. La 24 aprilie 1990 se aprobă Decretul-Lege nr. 126 în care se stipulează că «bunurile preluate de către stat prin efectul Decretului nr. 358/1948, aflate în prezent în patrimoniul statului, cu excepția moșiilor, se restituie, în starea lor actuală». Acest decret nu s-a respectat, Catedrala Greco-Catolică din Blaj se afla tot în posesia Bisericii Ortodoxe, Biserica Greco-Catolică din Tiur nici până azi nu s-a restituit”³.

Ultima parte a interviului s-a focalizat pe contribuția și zelul credincioșilor greco-catolici de a-și redobândi drepturile legitime de practicare a cultului religios în locașul de cult; în mod special, evidențierea rolului semnificativ al persoanei intervievate în ceea ce privește retrocedarea Catedralei Sfânta Treime din Blaj.

„În calitate de credincios greco-catolic, doream să-i aduc pe greco-catolicii care participau la slujbele religioase în sala de sport a Liceului Agricol din Blaj, în Catedrala Sfânta Treime care le aparținea de drept. Am încercat să respect și legea, consultând un notar public, însă am constat că doar scriptic s-a repus în drepturi cultul greco-catolic, dar nu faptic; de aceea m-am ocupat personal de formarea comitetului de conducere a comunității greco-catolice și le-am promis că voi face tot posibilul să preluăm locașul nostru de cult. Prima încercare de a intra în Biserică a fost în 12 mai 1991, când se sărbătorea în orașul nostru Ziua culturii blăjene, manifestare națională la care au participat puzderie de oameni din toată țara. La această sărbătoare urma să se officieze o slujbă religioasă în Catedrala

---

³ *Ibidem.*

din Blaj, prezidată de Eminența Sa Cardinal Alexandru Todea din partea cultului greco-catolic, însă preotul ortodox Liviu Rotaru a încuiat ușile Catedralei și nu a lăsat pe nimeni să intre. Am insistat să fim lăsați să ne rugăm în Catedrală împreună cu primarul Blajului și comitetul parohial greco-catolic, însă preotul ortodox Rotaru nu a cedat; în cele din urmă am vrut să recurgem la procurarea unor chei pe care știam că se potrivesc la deschiderea Catedralei, dar consultându-mă cu Eminența Sa Cardinal Alexandru Todea mi-a interzis să întreprind această acțiune și astfel slujba s-a celebrat afară, în parc, pe o ploaie torențială. După o săptămână, duminică 19 mai, la ora 8,00, am îndemnat credincioșii greco-catolici care se adunaseră în sala de sport a Liceului Agricol să intrăm pe cale pașnică în Catedrală, să ne așezăm în bănci fără să intrăm în altercații cu credincioșii ortodocși. Acest lucru s-a realizat și preotul ortodox, văzând mulțimea care a umplut Catedrala, a întrerupt slujba și a blocat ușile iconostasului. Credincioșii ortodocși nu au ripostat, erau liniștiți în bănci, iar eu am luat cuvântul și am afirmat cu tărie că aceasta este Catedrala noastră Greco-Catolică și, începând de azi, aici în acest locaș de cult se vor desfășura slujbele greco-catolice, după care m-am deplasat împreună cu doisprezece membri din comitetul parohial la castelul Mitropolitan pentru a-l invita pe Eminența Sa Cardinal Alexandru Todea să vină la Catedrală să celebreze Sfânta Liturghie. Eminența sa a venit, l-am perceput ca un vuiet, toți oamenii s-au dat la o parte și când a ajuns în fata iconostasului, preotul ortodox a deschis ușile împărătești, Eminența sa a intrat, s-a înveșmântat în ornatele de sărbătoare și a început Sfânta Liturghie după aproape 50 de ani, în Catedrala Mitropolitană Greco-Catolică din Blaj. În timpul Liturghiei, la rugăciunea Credeului, părintele ortodox Ioan Fărcaș, unul din preoții Catedralei, a făcut mărturisirea de credință catolică, devenind greco-catolic și a fost acceptat în Biserica noastră de către Eminența Sa, atunci Mitropolitul Alexandru Todea. Credincioșii greco-catolici au rămas în Biserică, teologii intonau cântece religioase, lumea

parcă nu voia să plece din Biserică și astfel s-au programat pe rând credincioșii pentru a păzi Catedrala Mitropolitană zi și noapte. După aceste evenimente s-a încercat din partea Bisericii Ortodoxe, prin organele de stat să reintre în catedrală, pe căi diplomatice, dar fără rezultate, rămânând Catedrala Mitropolitană în deplină posesie și folosință a foștilor proprietari de drept”⁴.

La finalul interviului s-au desprins câteva concluzii pe baza informațiile prezentate din perspectiva unui credincios greco-catolic care trăit și a luptat pentru drepturile religioase a cetățenilor români din Blaj:

- Biserica Greco-Catolică a fost scoasă în afara legii, interzisă prin Decretul 358/1 decembrie 1948, de către statul comunist;
- Episcopii, preoții, laicii greco-catolici și-au păstrat atașamentul și fidelitatea față de credința lor prin numeroase sacrificii: închisoare, muncă silnică în condițiile de represiune comuniste;
- Biserica Greco-Catolică a fost deposedată de locașurile de cult, de spitale, școli, proprietăți funciare, case parohiale, locuri unde își desfășura activitățile sociale și religioase timp de 41 de ani;
- Rezistența greco-catolică a fost deosebit de puternică în Blaj, centrul spiritual și cultural al Bisericii;
- Renașterea Bisericii Greco-Catolice: repusă în libertate după anul 1989, și-a îndreptat atenția prin muncă și luptă neîntreruptă spre refacerea parohiilor, redobândirea

---

⁴ *Ibidem.*

locașurilor de cult înstrăinate, cum era și Catedrala mitropolitană.

Reorganizarea instituțiilor Mitropoliei Blajului după anul 1990 a fost obiectul celui de-al doilea interviu, motiv pentru care elevii s-au adresat Pr. Nicolae Anușcă, directorul Caritasului Mitropolitan Blaj. Primele întrebări au vizat date referitoare la inițiativa și anul înființării Asociației, personalități implicate.

„Într-o seară de 20 februarie, în urmă cu douăzeci de ani, Preafericirea Sa Lucian Cardinal Mureșan mi-a încredințat nobila misiune de a înființa în Biserica noastră o operă destinată săracilor care să reînvie tradiția de odinioară a Blajului, cultivată de-a lungul a 250 de ani de vladicii, cărturarii și preoții Bisericii prin nenumăratele fundații și asociații bisericești. În urmă cu douăzeci de ani, această poveste a început ca orice poveste: a fost odată ca niciodată, un grup de șapte tineri, dar mai ales tinere, dornici de o mare aventură în această lume în care să facă vizibil mesajul Domnului și al Bisericii Sale prin fapte concrete. Dintre aceștia, șase sunt încă consecvenți crezului lor, cunoscând foarte bine o filozofie simplă de viață: adevărata bogăție se realizează în această lume dacă ești prietenul săracilor și nu al potențailor și stăpânilor acestei lumi, regăsindu-se și azi între angajații Caritas și continuând această poveste frumoasă. Îmi place să spun că la Caritas se pune în operă o poveste frumoasă pentru că se realizează cu personaje reale din lumea noastră, oameni speciali și cu nevoi speciale, oameni dăruți și cucerți de misiunea lor în slujba celor dezmoșteniți din aceasta lume și nu în ultimul rând oameni generoși și darnici, dar discreți, care ne ajută ca povestea să meargă mai departe”⁵.

---

⁵ Pr. Nicolae Anușcă, directorul Caritasului Mitropolitan Blaj, interviu realizat la Blaj / 23.02.2017.

Dezvoltarea, scopul și beneficiile acestei instituții s-au evidențiat în derularea interviului.

„În acești douăzeci de ani de viață, Asociația Caritas a devenit cea mai mare instituție din cadrul Mitropoliei Greco-Catolice a Blajului, având un număr de aproximativ 100 de angajați, gestionând prin serviciile și activitatea derulată peste două milioane de euro anual și sprijinind în diferite forme prin cele 20 de proiecte și inițiative peste 1000 de persoane în fiecare an. Caritas Blaj, în acești douăzeci de ani, a fost nu numai vocea săracilor, ci a fost și vocea înaintașilor și întemeietorilor Blajului susținând renașterea învățământului și școlii catolice la Blaj, după modelul celor de odinioară care au fost mărgăritarul cel mai de preț al Bisericii și națiunii române din Transilvania. Caritas a construit cel mai nou edificiu școlar din Blaj unde este găzduită cea mai veche și mai prestigioasă instituție de educație din Blaj, Liceul Greco-Catolic Sfântul Vasile cel Mare, instituția în care voi studiați”⁶.

La finalul interviului, elevii au dorit să cunoască perspectivele și aspirațiile instituției la Jubileul de 20 de ani.

„La jubileul celor douăzeci de ani de existență ne dorim să beneficiem în continuare de har, pace, îndurare, ocrotire și binecuvântare din partea Domnului nostru Isus Cristos prin mijlocirea Sfintei Fecioare Maria, să rămânem fideli misiunii noastre încredințate de Biserică și să ne lăsăm inspirați de înaintașii noștri, care au considerat că nicio jertfă nu e prea mare pentru a scoate națiunea română din starea de obediență slugărnice și sărăcie”⁷.

---

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

În consecință, ideile conturate de elevi în urma acestui interviu au fost:

- În acțiunea nobilă de renaștere a fundațiilor și asociațiilor bisericești, în spiritul tradiției transmise de episcopii, cărturarii și preoții Bisericii, după anul 1990, activează urmași demni ai lui Cristos prin acte și opere destinate săracilor, educației, persoanelor vârstnice și celor cu dezabilități.
- Atât înaintașii noștri, cât și continuatorii lor, episcopi, preoți, laici angajați în operele Bisericii sunt exemple, modele autentice și deschizători de drumuri pentru cei care doresc să cultive spiritul iubirii creștine prin fapte.

Filmul

Filmul, ca propunere didactică audio-vizuală, reprezintă o alternativă inovatoare, extrem de utilă în cadrul activităților extracurriculare, creează un mediu plăcut și atractiv pentru procesul instructiv-educativ, dezvoltă competențele de ascultare, receptare globală, detaliată, furnizează informații multisenzoriale, diverse, încurajează și generează conversații, crearea unor modele mentale și experiențe comune, itinerarii de parcurs. Pentru a evita riscul unei vizionări pasive a filmului, se recomandă ca întotdeauna vizionarea să fie urmată de o discuție sau de alte activități. Vizionarea filmului *„Prinț și cerșetor”*, după romanul lui Mark Twain, poate fi punctul de plecare în realizarea unui itinerariu cu tema *Drumul spre tine însuși – Prințul milostiv și cerșetorul onest*, așa cum îl propune

Centrul Misionar Diecezan Iași și Iosefinii lui Murialdo⁸. Acest itinerariu își propune să-i îndrume pe elevi, să descopere pe parcursul activităților că toți sunt înaintea lui Dumnezeu și prinți și cerșetori, doar că nu hainele și statutul sunt cele mai importante, ci omul din spatele acestor lucruri. Itinerariul este structurat pe șapte zile, fiecare zi cu tema, referința biblică și obiectivul ei. În final, elevii sunt invitați să-și însușească mai multe atitudini, cum ar fi cea de prietenie, mulțumire, străduință, moderație, corectitudine, detașare și bunătate. Materialul pentru acest itinerariu este structurat în trei broșuri. Prezentăm aici două dintre ele: *Broșura de teatru*⁹: oferă copiilor posibilitatea de a descoperi povestea celor doi copii, unul prinț și altul cerșetor, care fac schimb de haine și statut, experimentând viața celuilalt. Povestea, transpusă în teatru, își dorește să atingă inima copiilor și să îi determine, în funcție de personaje, să adopte acele atitudini bune întâlnite. *Broșura de cateheză*¹⁰: tema, mesajul biblic și obiectivul zilei sunt analizate în această broșură, iar structura unei cateheze¹¹ este următoarea: tema, obiectivul, atitudinea, scurtă prezentare a scenetei de teatru din ziua respectivă și întrebări pe marginea acesteia, referința biblică și întrebări, pe marginea acesteia, referința biblică și întrebări, idei pentru discuțiile în grupurile mici (material ajutător pentru animatorii responsabili cu cateheza elevilor în grupuri mici). Diferitele forme de cateheză care se

---

⁸ www.ercis.ro/actualitate/viata.asp?id=20150724 (20.05.2017.)

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Disciplina a teologiei pastorale având ca obiect instruirea sau reinstruirea credincioșilor, în vederea cunoașterii, practicării și difuzării învățăturilor lui Cristos.

adreasează elevilor sunt: cateheza de inițiere creștină, cateheza pe teme prestabilite, itinerarii noi, deschise la sensibilitatea și întrebările acestei vârste, care sunt de ordin teologic, etic, istoric și social.¹²

Parcursul teatral

Lumea întreagă este o scenă și toți oamenii-s actori... spunea Shakespeare, personaje, relații, situații într-o poveste, teatrul este o modalitate de cunoaștere, un instrument pentru a putea cunoaște, pentru a descoperi esența și a înțelege semnele¹³. Elevii ciclului gimnazial și liceal sunt pasionați de teatru, de film și de poveștile Blajului și au găsit energia să creeze propriul lor parcurs de teatru documentar: o călătorie teatrală în timpul Primului Război Mondial, prin clădirea Liceului Teologic Greco-Catolic *Sfântul Vasile cel Mare* din Blaj în care studiază, cea mai veche școală publică românească din Ardeal. Alături de alți colegi de la Colegiul Național *Inochentie Micu Klein*, și elevii de la Liceul Tehnologic *Ștefan Manciulea* au propus vizitatorilor să retrăiască, într-o călătorie individuală, prin spații diferite, câteva momente din trecut și să-i cunoască pe cei care au luat parte la ele. Evenimentele istorice punctate au fost: închiderea temporară a Liceului în 1916, imediat după intrarea României în războiul cu Austro-Ungaria, recrutarea elevilor în armată, transformarea în spital militar și, evident, Marea Unire de la 1

---

¹² Congregația pentru Cler, *Directoriu general pentru cateheză*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 2001, p. 197.

¹³ https://www.concursurilecomper.ro/.../11-DianaBasalic-Educatie_si_comunicare_prin... (20.05.2017).

decembrie 1918. Elevii au beneficiat de prezența unor actori ai teatrului și filmului românesc, Constantin Cojocaru și Florin Kevorkian, coordonați de regizorul Anca Berloghea (Boariu) care au întâmpinat vizitatorii în acest periplu în timp. Profesorii de istorie, religie, sport au pus la dispoziție documente de arhivă, au condus exercițiile militare, au susținut tehnic un parcurs labirintic, în care vizitatorii au putut descoperi o bibliotecă vie, au auzit citite articole din ziarul Unirea de acum un veac, fragmente din romanul lui Liviu Rebreanu sau colinde vechi românești, cântate în Catedrala Sfânta Treime.

La această activitate s-au valorificat colecții de documente și imagini din Muzeul Militar Național, Biblioteca Academiei-Filiala Cluj/Blaj și Arhiva Națională de Film. (Vezi, Anexa 3). Pentru ca elevii să cunoască mai bine perioada comunistă au avut posibilitatea să urmeze un Parcurs Teatru social *Manipulare versus rezistență*,¹⁴ care a propus o incursiune în istoria recentă a României, în care spectatorul este invitat să se întoarcă în timp și să descopere cum ar reacționa el în diferite situații, devenind actor în spectacolul la care a fost invitat. În funcție de un loz pe care l-au tras, în prima încăpere, participanții au fost *prizonieri* sau *oameni liberi*, parcurgând sau povestea cardinalului Iuliu Hossu, liber în închisoare, sau a oricărui om liber, dar de fapt închis. Călătoria a fost parcursă prin clădirea Institutului Teologic din Blaj, iar în fiecare încăpere, elevii au intrat într-un alt *joc social*. Câteva dintre situațiile propuse au fost inspirate din experimente clasice de psihologie socială, iar participanții au fost de fapt invitați să

---

¹⁴ Proiect coordonat de profesor Anca Berloghea (Boariu), Blaj, (29.11.2016).

conștientizeze în ce măsură, și azi, ca și în trecut, fiecare dintre noi poate fi influențat de comenzi autoritare, de comportamentul de turmă, de orbire temporară față de propriile alegeri, de neatenție etc. Doar un sistem de valori fundamentat într-o credință puternică poate ajuta un om să discearnă corect într-o situație de criză. De asemenea, s-au aplicat câteva experimente sociale, simple și amuzante, prin care elevii să conștientizeze în ce măsură sunt sau nu liberi. Realizarea acestor parcursuri teatrale prin implicarea activă a elevilor contribuie în mod semnificativ la consolidarea competențelor de istorie, religie, literatură și spiritualitate.

Aplicații – broșura cateheza

ZIUA 1

Alege să te cunoști

***Temă:* DARUL PRIETENIEI**

Obiectiv: Copiii sunt invitați să descopere că prin intermediul prietenilor, al unui grup de activități comune, al anturajului și al modului în care se comportă cu ceilalți, pot descoperi cine sunt, se pot cunoaște mai bine pe ei înșiși.

***Atitudine:* PRIETENIE**

Deschiderea față de cei din jur. A trăi în dialog și armonie cu ceilalți.

Ambient: Prințul Eduard se întâlnește cu săracul Tom.

În prima zi, Tom, un simplu cerșetor, atrage atenția prințului Eduard prin simpla sa prezență la porțile palatului.

Eduard, îngăduitor și ospitalier, îl pofteste pe Tom în palat. Aici cei doi schimbă impresii despre viața lor total diferită. În urma conversației, evidențiind lipsurile și necesitățile celor două personaje, cei doi constată că au trăsături fizice asemănătoare și se hotărăsc să facă schimb de haine. Prințul propune ca Tom să rămână să se ospăteze cu prânzul regal, în timp ce el va ieși puțin din rutină și va descoperi viața omului simplu și sărac. Tom, rămas la palat, se îndestulează cu prânzul regal și rămâne uimit de masa ce i-a fost adusă.

- Cine sunt protagoniștii scenetei de astăzi?
- Cum ați caracteriza fiecare personaj, ce spuneți despre ei?
- Prințul și cerșetorul, dacă nu s-ar fi întâlnit, s-ar fi putut cunoaște?
- Care sunt ocaziile, momentele prin care ne putem împrieteni?
- Cine sunt eu? Cine este cel de lângă mine?
- Ne putem cunoaște mai bine pe noi înșine în întâlnirea cu ceilalți?
- Cum construim propria identitate, personalitate?

Lectura biblică:

Mărturisirea lui Petru – (Matei 16,13-19)

- Ce dorește Isus de la apostolii săi? Știu apostolii cine este Isus?
- De ce vrea Isus să afle tocmai de la prietenii săi cine este el?
- (doar cel care te cunoaște îți poate spune cine ești...)
- Noi știm cine este Isus? Cum îl putem întâlni? Unde? Când?

- Cine este Isus pentru noi? Îi suntem prieteni? Cum?

Tema discuției: DARUL PRIETENIEI

Pentru a ne bucura de darul prieteniei, trebuie mai întâi să ne cunoaștem pe noi înșine, cine suntem, câți ani avem, ce ne supără și ce ne bucură, ce ne place și ce nu ne place. Toate aceste lucruri le putem descoperi singuri sau avem nevoie de o altă persoană care să ne spună.

Dar cum ne cunoaștem? Mai întâi, suntem ceea ce gândim că suntem: curajul sau fricile noastre, visele sau deziluziile noastre, munca sau lenea noastră ne spun clar ce fel de persoane suntem și ce ar trebui să schimbăm pentru a deveni mai buni. Singuri, nu vom ști niciodată dacă suntem persoane plăcute sau mai puțin plăcute. Devenim ceea ce credem sau ceea ce ne spun alții că suntem. Pentru a crește, avem nevoie mereu de o persoană care să ne însoțească și să ne ajute. Această persoană este Prietenul cel bun.

Prietenia este un dar, de aceea se spune că prietenii nu se caută, ci se întâlnesc. Trebuie să ne întâlnim cu ceilalți pentru a descoperi prietenia, așa cum s-a întâmplat astăzi cu prințul și cerșetorul. Darul prieteniei înnobilează viața și-i dă sens, este energia care te încurajează să mergi mai departe, să depășești obstacolele cele mai grele, îți dă aripi să zbori, te ajută să transformi visele în realitate. Deseori se spune că: „În viață nu contează unde te afli, ci pe cine ai alături.”

Ce este prietenia? Prietenia își are rădăcina într-un punct – întâlnirea, dar este un drum de creștere împreună. Timpul petrecut, energia investită, momentele trăite împreună sunt extrem de importante. La început este un sentiment de

simpatie, dar apoi se transformă în respect și responsabilitate față de celălalt. Relația de prietenie se bazează pe încredere, pe un dialog deschis, sinceritate și uneori iertare. Prietenia presupune bunăvoință reciprocă, sprijin, loialitate, bunăcredință, altruism, compasiune, empatie. Relația de prietenie se bazează pe ajutorul și încrederea reciprocă.

Citate:

- „Nimeni nu are o iubire mai mare decât aceasta: ca cineva să-și dea viața pentru prietenii săi.” (*In 15,13*)
- „Să nu mergi în spatele meu, s-ar putea să nu te conduc. Să nu mergi în fața mea, s-ar putea să nu te urmez. Mergi lângă mine și fii prietenul meu” (*Albert Camus*)
- „Poate că pentru lume ești o singură persoană, dar pentru o anumită persoană ești întreaga lume.” (*Gabriel Garcia Marquez*)

Exemplu practic sau o pildă: CEI DOI PRIETENI

Pe cel mai în vârstă dintre ei îl cheamă Frank și avea douăzeci de ani. Cel mai tânăr era Ted și avea doar optsprezece. Erau mai tot timpul împreună și erau prieteni buni încă din primii ani de școală. Hotărâseră amândoi să se înroleze în armată. Plecând, își făgăduiră unul celuilalt și le făgăduiră părinților că aveau să aibă grijă unul de celălalt.

Avură noroc și nimeriră în același batalion. Acesta fu trimis în război, un război teribil care se desfășura în nisipurile fierbinți ale deșertului. Pentru o vreme, Frank și Ted rămaseră în tabăra păzită de avioane. Apoi, într-o seară, primiră ordinul de a înainta în teritoriul inamic. Soldații înaintară noaptea întregă sub amenințarea focului infernal.

În zori batalionul se adună într-un sat. Ted însă lipsea. Frank îl căută peste tot, și printre morți și răniți. Îi descoperi numele pe lista celor dispăruți. Se înfățișă înaintea comandantului.

Cer permisiunea de a merge să-mi găsesc prietenul, zise el.

– Este prea periculos, răspunse comandantul. L-am pierdut deja pe prietenul tău. Te-aș pierde și pe tine. Într-acolo se trage.

– Totuși, Frank plecă. După câteva ceasuri îl găsi pe Ted rănit mortal. Îl luă în spate. Însă o schijă îl lovi și pe el. Se târî chiar și așa până la tabără.

– Ar fi meritat să mori pentru a salva un mort? strigă comandantul.

– Da, șușoti el, pentru că înainte de a muri, Ted mi-a spus: „Știam că ai să vii, Frank.”

Aceasta îi vom spune și noi lui Dumnezeu în marea clipă: „Știam că ai să vii.” (Bruno Ferrero).

Rugăciune:

Doamne, te rog să ai grijă de toți prietenii mei!

Doamne, îți prezint prietenii mei ca să-i binecuvântezi, să-i ocrotești și să le arăți cum să trăiască. Tu, care știi cum trăiesc, știi ceea ce îi preocupă, ceea ce simt, ceea ce gândesc, la ceea ce aspiră, ceea ce le lipsește și ceea ce își doresc. Tu, care știi când plâng, când râd, când sunt în singurătate, ocrotește-i, protejează-i, întărește-i ca să meargă mai departe, însoțește-i mereu cu dragostea ta. Pentru că tu ai fost, Doamne, prietenul adevărat care ne-a iubit și care și-a dat viața pentru fiecare dintre noi! Te rog astăzi pentru prietenii mei și pentru mine. Binecuvântează-ne și fă ca harul tău să coboare asupra noastră și să rămână pururi cu noi, prin Cristos, Domnul nostru. Amin.

ZIUA 2

Alege să fii împăcat cu tine însuși

Tema: ISPITA INVIDIEI CE DUCE LA NESĂBUINȚĂ

Obiectiv: Experimentăm împreună cu copiii că dorința de a avea mai mult, de a fi altcineva, duce la urmări nedorite. Cel ce nu este împăcat cu el însuși va fi mereu invidios și în consecință va face fapte nechibzuite.

Atitudine: MULȚUMIRE

Capacitatea de a vedea valoarea proprie și de a nu invidia pe altul. A fi mulțumit de sine.

Ambient: Prințul dorește să fie altcineva și iese pe străzi. Rămâne în afara palatului. Prima zi a prințului printre oamenii simpli aduce multe peripeții. Eduard, invidiindu-l pe Tom pentru libertatea sa, pleacă din palat. Se întâlnește cu prietenii de joacă ai lui Tom, dar este respins pentru că ceilalți copii îl văd ciudat și chiar puțin bolnav cu capul. Prințul, care voia să fie ca Tom, descoperă foamea. Se adresează unei comerciante, cu dorința de a cumpăra un măr. Înfățișarea îl face să fie respins de către femeie în prima fază, însă comportamentul său rafinat îl ajută să îmbuneze inima vânzătoarei.

Dându-și seama că a fost invidios degeaba, prințul încearcă să se întoarcă în palat, dar e oprit de gardieni. Singur fiind, caută familia lui Tom. Din nefericire, ajunge într-un han unde se întâlnește cu tâlharul John care dorește să îl mustre pentru că l-a lăsat de izbeliște. Un om pe nume Miles îl scapă și pleacă alături de el în călătorie.

- De ce pleacă prințul din palat și ce întâlnește pe drum?
- A fost mulțumit prințul de alegerea sa?

- A fost bine că și-a dorit să fie în locul lui Tom?
- Cum a reușit Eduard să primească ceva de mâncare?
- Cine l-a scăpat pe Eduard din mâna tâlharilor?
- Ce aduce după sine invidia pentru ceea ce altul este sau are?

Lectură biblică:

Parabola viticultorilor – (Marcu 12,1-9)

- Omul care a plantat via, pe cine reprezintă? Cum este el?
- De ce doreau viticultorii să fure via? Ce voiau să facă cu ea?
- Servitorii trimiși în vie pe cine reprezintă? Dar fiul?
- Credeți că au făcut bine viticultorii? Ce ar fi trebuit ei să facă?
- Viticultorii erau invidioși pe stăpân, noi suntem invidioși pe alții?
- Ce ar trebui să facă un om pentru a nu mai fi invidios?

Tema discuției: INVIDIA, VICIUL CARE NE DISTRUGE

Invidia este unul dintre cele șapte vicii capitale și constă în a te bucura de răul aproapelui și a te întrista de binele lui. Indică patima ascunsă în adâncul sufletului, manifestată prin tristețea amară că altul poate o duce mai bine și dorința de a-i lua bunurile pe nedrept.

Avem două vești să vă anunțăm: una bună și alta rea. Cea rea: toți suferim de invidie într-o măsură mai mică sau mai mare. Cea bună: există remediu pentru invidie.

Ce este invidia? O deosebită tristețe pentru ceea ce sunt alții sau pentru ceea ce au alții. Omul care nu-și cunoaște capacitățile, calitățile și potențialul va fi mereu invidios pe celălalt, uitând că și el poate deveni mai bun.

Cum se manifestă invidia? Omul invidios nu se poate bucura pentru fericirea altora, nu face complimente, nu laudă pe nimeni, se bucură pentru nefericirea celor din preajmă, are mereu un spirit critic dus la extrem, are tendința de a controla pe alții și de a nu acorda încredere.

Omul își poate ascunde răutatea, însă invidia va ieși mereu la iveală. E una dintre patimile cele mai rele, structurată pe mândrie în măsura în care sfidează calitățile celuiilalt. Pentru că atrage după sine mânia nejustificată, invidia aduce suferință celui care invidiază și face să crească tensiunea și ura dintre oameni. Cain și Abel sunt un exemplu în acest sens.

Cum putem reduce și chiar evita invidia? Să recunoaștem momente de invidie pentru a ne opri, să ne oprim din a critica pentru a nu crește invidia, să nu mai acuzăm atât de mult, să acceptăm calitățile celuiilalt și să încercăm să facem și noi la fel dacă e o calitate bună, să acceptăm că nu avem toți aceleași daruri, să ne cunoaștem calitățile și să le îmbunătățim. Să avem vise și să le împlinim conform calităților și eforturilor noastre.

Citate:

- „Numai după invidia altora, îți dai seama de propria ta valoare.” (*Tudor Mușatescu, dramaturg*)
- „Pe invidia cea oarbă, fapta bună o învinge.” (*Gheorghe Asachi*)

O scurtă poveste: INVIDIA RIDICOLĂ

Un om a murit, lăsând în urma sa o avere imensă, împărțită între cei doi fii ai săi. Însă ambii erau lacomi și, în mintea lor bolnavă, s-a cuibărit suspiciunea că celălalt a fost favorizat cu o

parte mai mare. După ce au discutat la nesfârșit, fără a ajunge la vreo înțelegere, s-au hotărât să poarte disputa în fața judecătorului din localitate. Judecătorul a luat act cu mare grijă de toate argumentele pe care ambii le expuneau, apoi l-a întrebat pe unul dintre ei:

– Tu ai fi capabil să juri că fratele tău a primit ca moștenire o parte mai mare decât a ta?

– Da, răspunse cel întrebat fără să șovăie.

– Iar tu – adresându-se celuilalt frate – ești capabil să juri că și fratele tău a primit o parte mai mare decât a ta?

– Da, răspunse cel interpelat, la fel de categoric.

– Atunci, dacă amândoi sunteți convinși, sentința mea este să vă schimbați între voi respectivele moșteniri. Iar judecătorul a ordonat executarea imediată a sentinței sale (*Poveste orientală*).

A te gândi și a dori ceea ce au ceilalți te împiedică și te face incapabil să te bucuri de ceea ce-ți aparține, de ceea ce ai. Pentru aceasta, invidia ne amărăște cumplit existența. Mulțumește-te cu ceea ce ai și nu căuta „plinul” în jurul aproapelui tău, căci și acesta va bănuși că ai mai mult ca el și îți va cere și el să îi dai.

Rugăciune:

Doamne Isuse, tu ești Plinătatea pe acest pământ. Tu ești iubirea, armonia dintre oameni, tu ne-ai creat după chipul și asemănarea ta. Numai privind la tine ne dăm seama de valoarea noastră. Ajută-ne, Doamne, ca în orice împrejurare să apreciem și să facem binele. Ferește-ne de răutate, de invidie și ură, iar la sfârșitul vieții pune pe cântarul tău doar faptele noastre de iubire. Amin.

ZIUA 3

Alege să fii înțelept

***Tema:* DARURILE ÎNVĂȚĂTURII ȘI CREDINȚEI**

Obiectiv: Ne dorim să descoperim că pregătirea școlară și credința sunt doi piloni care ajută pe oricine să fie înțelept și bun. Doar stăruința în învățătură și apropierea de Dumnezeu pot ajuta oamenii să facă alegerile cele mai bune.

***Atitudine:* STRĂDUINȚĂ**

Cel ce se pregătește bine pentru viață și va fi aproape de Dumnezeu, va ști să facă și alegerile cele mai bune.

Ambient: Copilul care este în palat se dovedește a fi înțelept în acțiunile sale.

Episodul de astăzi ni-l prezintă pe Tom, care se trezește în prima dimineață în postura de prinț. În camera regală este întâmpinat de slujitorii care au venit să-l ajute să se îmbrace, să se spele, să-și facă toaleta de dimineață. Tom e dornic de joacă și-l roagă pe Magister să invite un copil care să se joace cu el, lucru neobișnuit pentru un prinț. După joc, copilul venit îi mulțumește lui Tom pentru șansa de a se fi jucat împreună. Tom dorește să iasă din curtea regală și, în plimbarea sa, zărește un alai de oameni ce conducea un om la temniță. Tom cere o investigație mai amănunțită și îi salvează viața. Tom dă dovadă de înțelepciune în acțiunile sale. Chiar dacă nu este un prinț adevărat, se comportă ca unul, pentru că a învățat și este un om bun, cu frica lui Dumnezeu.

- Tom, noul prinț, este uluit de ceea ce vede în palat? Ce vede el?
- Ce se întâmplă cu Tom de-a lungul acestei zile în palat?

- Cum își dovedește Tom înțelepciunea și faptul că este om bun?
- Dacă nu ar fi fost înțelept, dacă nu ar fi învățat și nu ar fi știut să judece lucrurile, l-ar mai fi salvat pe acel om?
- Noi ce trebuie să facem pentru a fi înțelepți?

Lectură biblică:

Isus în templu la vârsta de 12 ani – (Luca 2,41-52)

- La ce vârstă copiii evreilor erau considerați maturi?
- Cum s-a dovedit Isus a fi în mijlocul învățătorilor din templu?
- Care a fost motivul pentru care Isus știa atât de multe? (a învățat...)
- Sunt capabil, după exemplul lui Isus, să mă supun părinților?
- Ce înseamnă ca un copil să crească în statură? Dar în înțelepciune... har?

Tema discuției: UN OM CARE SE STRĂDUIEȘTE ESTE UN OM ÎNȚELEPT

„Cine este înțelept și priceput printre voi? Să-și arate faptele prin purtarea lui bună, cu o blândețe care vine din înțelepciune.” (*Iacob 3,13*)

Dicționarul explicativ al limbii române, vorbind despre înțelepciune, ne spune următoarele: capacitate superioară de înțelegere și judecată a lucrurilor, implicând o cunoaștere adâncă a realității, experiență și echilibru; inteligență, deșteptăciune, cultură, prudență, bună conducere în viață; cuminenție, docilitate, calitate de a fi înțelegător. Cât de multe lucruri frumoase nu adună acest simplu cuvânt: *înțelepciune!*?

Dar, așa cum reiese din definițiile de mai sus, înțelepciunea presupune și un efort pentru a ajunge acolo. Pentru a ajunge înțelept, în primul rând ai nevoie de timp pentru pregătire și experimentare. Un om nu poate fi numit înțelept dacă mai întâi nu și-a format un mod corect de a gândi. Noi suntem pregătiți și formați acasă, la școală și la biserică. Acasă avem nevoie să-i ascultăm pe părinți cu sfaturile lor bune. La școală trebuie să învățăm pentru a fi cât mai bine pregătiți. La biserică trebuie să ne apropiem de Dumnezeu pentru a înțelege că el mereu a dorit binele omului.

A fi cu adevărat înțelepți înseamnă a avea judecată sănătoasă, a ne folosi cunoștințele și priceperea în scop constructiv. Așa cum o clădire are nevoie de timp pentru a fi ridicată și finisată, la fel înțelepciunea omului are nevoie de timp pentru a se construi și finisa. Cine nu se străduiește la învățătură nu va ști mai târziu ce să aleagă în viață. Cine nu este apropiat de Dumnezeu nu va ști mai târziu ce este important pentru binele lui și pentru binele aproapelui.

Cum poate deveni cineva înțelept? Fiind silitor la învățătură și atent la biserică. După cum am văzut, omul care se străduiește, care încearcă, care vrea să realizeze ceva, este cel care are înțelepciune și știe ce să aleagă în viață.

Citate:

- „Din păcate, înțelepciunea nu se cumpără și nu se poate împrumuta.” (*C. Petrescu*)
- „Pesimismul este doar numele pe care oamenii lipsiți de îndrăzneală îl dau înțelepciunii.” (*Mark Twain*)

- „Înțelepciunea nu este produsul școlarizării, ci al încercării de o viață pentru a o căpăta” (*Albert Einstein*)
- „Când orgoliul strălucește prea tare, orice înțelepciune se întunecă” (*Paulo Coelho*)

O scurtă poveste: **NAUFRAGIATUL**

Singurul supraviețuitor al unui naufragiu a ajuns pe plaja unei insule foarte mici și nelocuite. S-a rugat încontinuu lui Dumnezeu, cerându-i să fie salvat, și în fiecare zi scruta orizontul, căutând ajutorul care părea că nu mai vine. Obosit, a hotărât în final să-și construiască o casă de lemn pentru a se adăposti și pentru a-și depozita puținele sale lucruri.

Într-o zi, după ce a cercetat insula, căutând ceva de mâncare, s-a întors acasă și a găsit căsuța în flăcări, cu un fum gros care urca până la cer. Ce era mai rău se întâmplase... pierduse totul. A rămas mut de tristețe și furie.

– Doamne, cum ai putut să îmi faci una ca asta? se plângea.

Dar a doua zi, dis-de-dimineață, a fost trezit de sunetul unui vapor care se apropia de insulă. Venise să-l salveze.

– De unde ați știut că sunt aici?, i-a întrebat obosit omul pe salvatorii săi.

– Am văzut semnalul de fum!, au răspuns ei.

Este ușor să deznădăduiești când lucrurile merg prost. Dar nu trebuie să ne dăm bătăuți pentru că Dumnezeu lucrează în viețile noastre, chiar și în mijlocul durerii, incertitudinii și suferinței. Ai credință! Dumnezeu este cu tine și te va ajuta să mergi cu bine mai departe!

Rugăciune:

Dumnezeule Preasfinte, izvor de nemărginită înțelepciune și nemăsurată bunătate, creatorul tuturor celor văzute și nevăzute, ascultă rugăciunea noastră umilă ce o înălțăm către

tine. Întărește, Tată ceresc, pe cei care ne sunt mereu aproape și ne ajută. Ajută-ne să prețuim ceea ce este bun. Luminează-ne mintea ca să înțelegem învățăturile ce ni se dau și întotdeauna să păzim poruncile tale. Prin Cristos, Domnul nostru. Amin.

ZIUA 4

Alege să fii mulțumit cu ceea ce ai

Tema: DARUL DE A AVEA HRANĂ, HAINE ȘI ESENȚIALUL PENTRU VIAȚĂ

Obiectiv: Constatăm că pentru a trăi, nimeni nu are nevoie de multe lucruri. Pentru a trăi avem nevoie de hrană, îmbrăcăminte și un loc unde să ne putem odihni. Ar trebui să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru toate acestea.

Atitudine: MODERAȚIE

Puterea de a recunoaște lucrurile necesare pentru viață și curajul de a fi mulțumit de acestea.

Ambient: Prințul ia contact cu viața oamenilor și cu nedreptățile care se fac pentru bani și avere. Prințul își petrece prima noapte în ipostaza de om sărac alături de Miles, omul care i-a salvat viața. Eduard se trezește într-o încăpere sărăcăcioasă, departe de rangul său. Miles îl ajută să se trezească și să se spele, după care amândoi pornesc la drum spre casa lui. Pe drum poposesc la o mănăstire unde Miles avea câțiva prieteni călugări. Ajunși acolo, rămân marcați de dezastrul și devastarea produsă de dorința de îmbogățire a oamenilor regelui. În căutarea fraților din mănăstire, Miles face o oprire într-un sat, unde Eduard rămâne singur să îl aștepte. Un hoț ce este urmărit pentru că a furat un purcel, îl așază în brațele lui

Eduard și fuge. Prințul este acuzat de furt și este condamnat la pedeapsa loviturilor cu varga. Miles îl salvează din nou, folosindu-se de istețimea sa. Eduard înțelege că viața poate fi trăită și simplu, doar că dorința oamenilor de a avea tot mai mulți bani și bunuri aduce după sine și răul, furtul, loviturile și nefericirea.

- Cum se comportă prințul atunci când se trezește și vede că e sărac?
- Cum reacționăm noi când ne dăm seama că nu avem lucrurile, telefoanele, banii și mașinile oamenilor bogați sau ai celor din filme?
- Suntem mulțumiți cu ceea ce avem? Am furat vreodată?
- Simțim dorința de a lua lucrurile altora, așa cum a făcut hoțul?
- Eduard a fost acuzat pe nedrept; ni se întâmplă să aruncăm vina pe alții?
- Ne recunoaștem vina pentru a nu face pe altul să sufere?

Lectura biblică:

Parabola bogatului necugetat – (Luca 12,13-23)

- Ce i-a cerut omul din mulțime lui Isus și de ce?
- Cum a reacționat Isus la cererea acestuia?
- A arătat omului unde este greșeala de a dori prea multe bogății?
- Omul bogat și-a planificat traiul pentru următorii ani. Ce valoare au planurile noastre în comparație cu planurile lui Dumnezeu? Cât de importante sunt lucrurile (*obiecte, haine*) pentru noi?

- Care sunt lucrurile cele mai importante pentru viața omului? (*enumerați*)

Tema discuției: RECUNOȘȚINȚA!

Filosoful grec Kleante a fost întrebant: „Cine este cel mai bogat?” El a răspuns: „Acela care se mulțumește cu cel mai puțin!” S-ar putea să fie greu de crezut, dar dacă cineva vrea să fie bogat, important nu este cât câștigă, ci cât de mult economisește. Poți avea mulți bani și-i poți cheltui pe toți într-o zi. Modestia, mulțumirea sufletească și recunoștința sunt promotorii propășirii materiale, ai autonomiei în viață. Civilizația modernă trezește în om tot mai multe nevoi: telefon, internet, bicicletă, mașină, bani, case etc. Cu cât omul este mai dornic de a avea mai mult, cu atât va fi mai nemulțumit și neliniștit. Recunoștința pentru ceea ce primim este una dintre cele mai nobile atitudini. De când ne naștem și până la sfârșitul vieții primim ajutor din partea celor din jur, și mai ales din partea lui Dumnezeu. Deși uneori ne-am dori mai mult, trebuie să fim recunoscători și să fim mulțumiți cu ceea ce am primit, căci atunci când suntem mulțumiți de ceea ce avem simțim o stare de calm, de confort psihic general, de siguranță. Nu trebuie să uităm că este necesar să le mulțumim celor care ne ajută. Recunoștința noastră pentru cele primite se realizează prin gesturi, gânduri, fapte, vorbe etc. Semnul crucii făcut imediat după ce ne-am trezit, sărutatul obrazului mamei înainte de a pleca la școală, „Mulțumesc!” adresat vânzătoarei care tocmai ne-a servit gustarea dintre ore sunt moduri prin care ne putem arăta recunoștința pentru ajutorul primit.

Citate:

- „Rareori ne gândim la ceea ce avem, dar mereu la ceea ce ne lipsește.” (*Arthur Schopenhauer – filosof german*)
„Fii mulțumit cu ceea ce ai; bucură-te de felul în care sunt lucrurile. Când îți vei da seama că nu îți lipsește nimic, toată lumea îți va aparține.” (*Lao Tse – filosof chinez*)

O scurtă poveste:

Markus a mers într-un magazin pentru a cumpăra pâine. „Mulțumesc pentru pâine”, spuse Markus vânzătoarei. „Nu-mi mulțumi mie, spuse vânzătoarea, ci celui care mi-a livrat-o. Eu o păstrez aici până va fi vândută”. De aceea, Markus mulțumi celui ce livrează. „Nu-mi mulțumi mie, spuse cel ce livrează, ci aceluia care a copt-o”. De aceea, Markus mulțumi brutarului. „Nu-mi mulțumi mie, ci aceluia care mi-a dat făina”. De aceea, Markus mulțumi morarului. „Nu-mi mulțumi mie, spuse morarul, ci celui care mi-a adus grâu la măcinat”. De aceea, Markus mulțumi magazionerului. „Nu-mi mulțumi mie, ci țăranului care mi-a dat grâul”. De aceea, Markus mulțumi țăranului. „Nu-mi mulțumi mie, ci aceleia din care a crescut grâul”. De aceea, Markus mulțumi seminței. „Nu-mi mulțumi mie, spuse sămânța, ci celor cu ajutorul cărora am crescut”. De aceea, Markus mulțumi pământului, ploii și soarelui. „Nu ne mulțumi nouă, spuseră acestea, ci celui care ne-a creat”. De aceea, Markus îi mulțumi lui Dumnezeu. El se rugă astfel: „Mulțumesc, Doamne, pentru pământ, ploaie și soare, și sămânța care crește, și pentru țăran. Mulțumesc că permiți omului să construiască hambare. Mulțumesc pentru magazioneri și pentru morari. Mulțumesc pentru brutari, pentru cei ce livrează și pentru vânzători. Mulțumesc, Doamne, pentru pâine. Amin”

Rugăciune:

Doamne, îți mulțumesc pentru iubirea ta; îți mulțumesc că ne iubești necondiționat, în ciuda mizeriei și nerecunoștinței noastre. Îți mulțumesc pentru toate darurile tale: mâncare, îmbrăcăminte, și cele trebuincioase unui trai decent. Îți mulțumesc pentru ai mei părinți, care se îngrijesc de mine, să nu-mi lipsească nimic. Îți mulțumesc pentru tot, Doamne. Amin.

ZIUA 5

Alege să fii drept

Tema: ISPITA PUTERII DUCE LA MINCIUNĂ ȘI NEDREPTATE

Obiectiv: Căutăm și ne străduim să descoperim că e nedrept să folosim orice mijloc pentru a ne satisface dorința noastră de a fi puternici, de a ne impune și de a câștiga cu orice preț, chiar și la jocul cu prietenii.

Atitudine: CORECTITUDINE

Curajul de a stăpâni dorința de a fi cel mai puternic, de a se impune și de a câștiga cu orice preț.

Ambient: Urzelile de la palat îl fac pe copil să vadă minciuna și nedreptatea.

Tom, întors la palat după mica sa escapadă în oraș, este chemat de rege pentru a da explicații cu privire la anularea condamnării acelui om. Regele este uimit de smerenia, înțelepciunea și dreptatea copilului; mai apoi îl informează că unchiul Hertford va fi tutorele său. Hertford îl așteaptă pe Tom în cameră și îl amenință. Îi spune ce rol va avea el în viața

prințului, dând în vileag și adevărata identitate a lui Tom. În incursiunile sale prin palat, Tom îl întâlnește pe trezorier care, din pricina lăcomiei, lua bani din cufărul regal. Tom îl supune unei percheziții și îi ia galbenii ascunși. Tom dă dovadă de înțelepciune și intuiție în momentul în care, aflat în biroul regal, îi întrebă pe consilieri de ce se cheltuiesc așa de mulți bani la palat. El oferă apoi opțiuni pentru diminuarea pierderilor.

- Ce a făcut astăzi Tom în poveste? Ce fel de atitudine a avut?
- Cum încearcă lordul Hertford să pună mâna pe putere? E corect?
- Dornici de bani, lorzii măresc taxele celor săraci. Cum a procedat Tom?
- E corect a avea și a câștiga mereu mai mult cu orice preț?
- Ați trișat vreodată la un joc? Cum v-ați simți dacă alții ar trișa?
- Te poți bucura după ce câștigi un joc pe nedrept?
- Dacă găsim bani sau obiecte de valoare, ni le însușim? Ce facem?

Lectura biblică:

Bogatul și Lazăr – (Luca 16,19-31)

- Cum s-a comportat bogatul față de Lazăr? Am fi făcut la fel?
- Cum trăia Lazăr și cum trăia bogatul?
- Ar fi corect ca unele persoane să fie foarte bogate iar altele sărace?
- Ați avut ocazia să ajutați o persoană săracă?

- Cum v-ați simțit după ce ați ajutat-o?
- Ce trebuie noi să învățăm din Evanghelie?

Tema discuției: A FI CINSTIT

Este trist faptul că oamenii răi și profitori sunt mereu îndrăzneți, chiar până acolo în a fi obraznici, pe când oamenii buni sunt timizi și sfioși. E nevoie de curaj astăzi pentru a fi cinstit și drept. Dumnezeu și oamenii au nevoie de oameni tot mai cinstiți și corecți, altfel răul din lume nu va fi niciodată oprit: furturile, nedreptatea, bogăția fără măsură și sărăcia atât de mare.

Nu există în lume păcat mai mare decât a fura munca și banii altuia. Chiar și copiatul este un furt, se fură o notă, o medie, un loc la liceu, la facultate și în viață. Nu ne gândim la aceasta decât în momentul în care altul ne fură nouă locul. Omul cinstit știe într-adevăr că prin muncă și învățătură se câștigă totul. Avem nevoie să fim cinstiți pentru a crea o lume mai frumoasă și mai bună, mai corectă și mai sigură.

Puține lucruri le aduc părinților o bucurie mai mare decât faptul de a-și vedea copiii învățând să aprecieze cinstea! Același lucru îl simte și Tatăl nostru ceresc: el se bucură să vadă că, pe măsură ce ne maturizăm pe plan spiritual, ne străduim tot mai mult să fim cinstiți.

Trebuie să fim cinstiți cu noi înșine, cu cei apropiați, și cu fiecare persoană pe care o întâlnim. De asemenea, trebuie să fim cinstiți în societatea în care trăim, căci astfel contribuim la bunul ei mers. Mai mult, pentru a fi conștienți de propria valoare,

trebuie să fim cinstiți atunci când ne jucăm, ori când susținem un examen, căci în caz contrar ne amăgim pe noi înșine.

Citate:

- „Nu a trăi e de mare preț, ci a trăi cinstit.” (*Socrate – filosof grec*)
- „A fi simplu, dar cinstit e mai prețios decât a fi genial, dar necinstit.” (*Honoré de Balzac – scriitor francez*)

O scurtă poveste: COPILUL CINSTIT

Mama și băiețelul ei ies dintr-un magazin. Deodată, copilul se oprește și se uită speriat la jucăria pe care o ține în mână. A luat-o când era în magazin, dar a uitat s-o pună înapoi pe raft sau s-o roage pe mama lui să i-o cumpere. Tulburat, îi cere mamei să-l ajute. Ea îl liniștește și se întorc împreună în magazin pentru ca băiețelul să înapoieze jucăria și să-și ceară scuze. În acele momente, mama se simte mândră de fiul ei, iar inima îi tresaltă de bucurie.

Rugăciune:

Doamne, învață-ne să fim cinstiți. Prin puterea Spiritului tău cel Sfânt, fă să facem voia ta în viața noastră de zi cu zi. Ajută-ne să fim simpli și corecți față de aproapele nostru, și astfel să-ți fim plăcuți ție. Îți cerem aceasta prin Domnul nostru, Isus Cristos, prietenul nostru, care ne însoțește în această săptămână a bucuriei de a fi împreună. Amin.

ZIUA 6

Alege să fii liber

Tema: DARURILE LIBERTĂȚII ȘI RESPONSABILITĂȚII

Obiectiv: Copiii ar trebui să descopere că în viață sunt multe lucruri care fură libertatea. Calculatorul, televizorul, lucrurile materiale pot înrobi pe cel ce nu le folosește înțelept. Toți trebuie să fim liberi, dar și responsabili.

Atitudine: DETAȘARE

Înțelepciunea de a folosi bine lucrurile. Capacitatea de a sta departe de ceea ce fură timpul și libertatea personală.

Ambient: Prințul Eduard călătorește spre casa lui Miles, este arestat și închis. Prințul și Miles poposesc peste noapte în pădure. Dimineata, într-un moment de feerie, Eduard și Miles se bucură de frumusețea naturii și se joacă cu noroi. Pornesc mai apoi spre casa lui Miles. Sosind acolo, constată că aceasta era devastată de lăcomie și răutate. În casă, Miles îl găsește pe fratele său orbit de invidie și gelozie. Fratele îl renegă și îl întemnițează împreună cu Eduard la palat. Cei doi ajung să descopere în închisoare adevărata valoare a libertății. Sunt ajutați de un călugăr să evadeze, iar Miles și Eduard se despart. Călugărul descoperă adevărata identitate a prințului și îi spune acest lucru și lui Miles.

- Ce se petrece cu prințul astăzi în scenetă?
- Fratele lui Miles este liber, sau dorința de putere și bani îl face sclav?
- Unde descoperă Eduard adevărata valoare a libertății?

- Noi suntem liberi atunci când suntem prea mult atașați de telefon, televizor, internet, bani... și altele? De ce nu suntem liberi?
- Cine i-a eliberat pe Miles și Eduard? Noi cum ne putem elibera?
- De la cine vine libertatea și cum trebuie să o ocrotim?

Lectura Biblică:

Fiul risipitor – (Luca 15,11-24)

- În ce ne asemănăm noi cu fiul cel mic? Cum trăim? Ce alegem?
- De ce pleacă fiul de acasă? De ce nu suntem noi mulțumiți acasă?
- Dacă cineva ar fi risipit banii tăi, ce ai fi făcut?
- Credeți că fiul, cât timp a fost plecat, s-a simțit liber?
- Ce înseamnă pentru noi a fi liberi? Putem face orice?
- Cum ar trebui să arătăm că suntem liberi, dar respectăm și pe altul?

***Tema discuției:* DARURILE LIBERTĂȚII ȘI RESPONSABILITĂȚII**

Nu există idei mai atrăgătoare decât libertatea. A fi, a se dezvolta, a trăi liberi. Dorința de libertate a fost sădită de Dumnezeu și are un scop: a alege liber să-l urmărim pe Dumnezeu și să facem binele pe pământ. Nici o faptă nu este bună dacă nu este făcută liber. A face o faptă bună din constrângere înseamnă să faci un lucru mecanic, asemenea unui robot; iar dacă cel ce te constrânge dispare, cel ce a fost constrâns începe să facă orice, poate chiar mai rău. Libertatea înseamnă să faci conștient binele.

Atunci când cineva se gândește doar la el, fără a se mai gândi și la ceilalți, părinți, frați, prieteni, colegi, săraci... etc., nu este liber pentru că se gândește doar la binele lui, nu poate vedea dincolo de egoismul și dorințele sale.

Și copiii care nu se mai dezlipesc de telefon, calculator sau televizor, nu mai sunt liberi. Ei învață să fie singuri, egoiști și violenți, aplicând de cele mai multe ori comportamentul văzut la televizor. Nu mai reușesc să facă diferența între virtual și real. Băieții lovesc, ca „în jocuri sau filme”, așteptând ca celălalt să se ridice imediat; fetițele doresc să fie cât mai aranjate și cochete, mereu primele, uitând de prietenele lor cele mai bune. Celălalt nu contează, e uitat și abandonat.

Există și excepții, care trec de majoritate, și au curajul de a se agăța de Dumnezeu pentru a trăi libertatea. Trebuie ieșit din comoditate și căutat o viață mai frumoasă și mai autentică. Nu cea pe care ne-o învață lumea, ci aceea pe care ne-o învață Dumnezeu.

Putem discuta cu ceilalți: Ce să facem ca să ieșim din această sclavie a telefonului, televizorului și calculatorului? Cum putem fi mai responsabili pentru alții? Ce implică acest lucru? Dacă alegem libertatea, ce ar presupune din partea noastră? Putem fi liberi respectând libertatea celorlalți? În toate acestea, principiul este binele față de Dumnezeu și față de aproapele. Dacă toți ar face binele, toți ne-am simți cu adevărat liberi.

Citate:

- „Libertatea nu înseamnă lene și nepăsare. Libertatea este responsabilitate. Altfel devii sclav.” (*Osho*)

- „Libertatea, gustată de mic copil, este viața însăși.”
(Barbu Ștefănescu Delavrancea)

O scurtă poveste:

RESPONSABILITATE SAU COMODITATE?

Demult, un mare împărat a vrut să încerce înțelepciunea copilului său, moștenitorul tronului, și a așezat pe o masă coroana și sabia lui. Chemându-și fiul, i-a cerut să se gândească bine și să aleagă ce îi este mai de folos în viață. Băiatul a ales sabia.

– De ce tocmai sabia?, l-a întrebat regele.

– Pentru că prin sabie pot câștiga și păstra coroana.

– Așa este, fiul meu, ai făcut o alegere bună, însă ține minte: la fel este și calea pe care trebuie să o urmeze fiecare om, fie el rege sau om de rând: Calea Crucii, a jertfei, a dăruirii de sine. Crucea este singura armă pe care o poți folosi în viață, în războiul de toată vremea, războiul cu diavolul, cu ispitele, cu neputința și cu tine însuși. Credința înseamnă luptă. Tu ai sabia prin care poți cuceri și păstra coroana, însă Crucea o avem cu toții și numai prin ea putem primi și păstra Cerul în sufletele noastre. Să nu uiți asta, fiul meu.

Rugăciune:

Tată preaiubit, care nu ai vrut să ne părăsești din cauza păcatului, dar dimpotrivă ne însoțești mereu pe drumul reîntoarcerii la tine, noi îți mulțumim pentru iubirea ta nemărginită. Ajută-ne să concretizăm mulțumirea noastră, să recunoaștem planul tău față de fiecare dintre noi și să recunoaștem că nimeni nu poate veni singur la tine. Tu ne iubești ca pe niște copii ai tăi; învață-ne să ne ajutăm reciproc de-a lungul drumului. Aceasta ți-o cerem încredințându-ne

Mariei, care a știut să se încreadă total în iubirea ta, astfel încât să-l aducă în lume pe Isus Cristos. Amin.

ZIUA 7

Alege să fii onest și milostiv

Tema: DARURILE MILOSTIVIRII ȘI ONESTITĂȚII

Obiectiv: La sfârșitul poveștii și al parcursului de itinerar, înțelegem că fiecare e și prinț și cerșetor, dar acest statut nu contează dacă ești lipsit de milostivire și onestitate.

Atitudine: BUNĂTATE

A avea acea stare sufletească ce ajută pe oricine să fie milostiv și onest.

Ambient: Cei doi se întâlnesc și realizează că s-au schimbat. Prințul era grăbit să se întoarcă la palat. Ajunge acolo în ziua în care urma să fie încoronat drept rege Tom. Eduard vrea să vorbească cu Tom care era condus pentru a fi încoronat. Din cauza mulțimii și a gălăgiei, Tom nu îl vede pe prinț și pășește mai departe. Miles îl ajută pe prinț să intre în biserică, acolo unde Tom încearcă să le spună celorlalți că nu este el prințul. Eduard intervine și explică oamenilor situația. Hertford încearcă să pună mâna pe destinele celor doi, dar ei, schimbați deja de experiențele trăite, se împotrivesc și îl trimit în temniță. Eduard este încoronat rege și revine la palat. Nu uită însă să răsplătească pe toți cei care l-au ajutat. Tom se întoarce acasă, conștient că niciodată nu trebuie să râvnești locul altuia.

- Ce s-a întâmplat în sceneta de astăzi?
- Ce anume constată cei doi după ce se reîntâlnesc?

- Se observă vreo diferență, s-au schimbat ei în aceste zile?
- La ce concluzie a ajuns fiecare?
- Pe tine la ce te-a ajutat această poveste?
- Ai descoperit că poți fi prinț sau om sărac, dar nu contează asta dacă nu ești bun și onest?

Lectura Biblică:

Bunul samaritean – (Luca 10,29-37)

- Ce fel de exemplul întâlnim în această parabolă? Este omul bun?
- Tu cu cine te-ai asemena din această parabolă?
- Cum putem fi noi mai buni, mai milostivi și mai onești?
- Trăim noi toate acestea în relația noastră cu aproapele?

Tema discuției: DESCOPERIREA VALORILOR VIEȚII

„Cine e aproapele pentru noi?” se întreba papa Benedict într-o carte a sa. De cele mai multe ori este cel pe lângă care trecem nepăsători: cei săraci, fără hrană, fără adăpost, șomerii, emigranții, oamenii străzii, bolnavii incurabil... etc. Fiecare putem fi pe rând: rănitul din parabolă sau bunul samaritean.

Suntem copiii lui Dumnezeu și primim darurile sale: discernământul, podoaba dumnezeiască a omenirii, și libertatea de a alege bine. Rugăciunea către Divina Milostivire spune: „Isuse, mă încred în Tine!” La fel de adevărată e însă și reciprocă: „Isus se încrede în mine! Aproapele se încrede în mine!”

Trebuie să fim milostivi și onești dacă avem un Dumnezeu, un Tată, un Frate și un Spirit Sfânt atât de bun. Așa să fie!

Citate:

- „Tinere... Vei învăța că în viață, oamenii pe care-i întâlnești, îi întâlnești cu un scop. Unii te vor testa, unii se vor folosi de tine, unii te vor învăța câte ceva. Dar, cel mai important este că vor scoate la iveală tot ce-i mai bun din tine.” (*Anonim*)
- „E bine să te înduioșezi de nenorocirea prietenilor tăi, dar mai bine este să le vii în ajutor.” (*Voltaire*)

O scurtă poveste: AJUTOR DEZINTERESAT

Într-o seară, un tânăr se întorcea acasă. Dar, din cauza întunericului ce se lăsase, s-a împiedicat de un bolovan și, căzând, s-a lovit destul de tare. Supărat foc, a plecat mai departe, dar un gând nu-i dădea pace. Ce căuta ditamai bolovanul în mijlocul drumului și cum de nu l-a văzut la timp? Aoleu, dar dacă mai trec și alți oameni și pătesc la fel ca el? Chiar în acea clipă, tânărul s-a oprit și, cu toate că se lovise destul de tare și se grăbea să ajungă acasă, a făcut cale întoarsă până la bolovanul cu pricina, pe care l-a împins la marginea drumului. Acolo putea să stea oricât, că nimeni nu s-ar mai fi împiedicat de el. De-abia acum, tânărul nostru a plecat liniștit și mulțumit spre casă. Rana pe care i-o pricinuisese căzătura îl durea parcă mai puțin acum, când știa că i-a scăpat, poate, și pe alții de la o suferință ca a lui.

Să știi să te gândești și la ceilalți înseamnă să știi să trăiești. Bucuriile celor de lângă noi trebuie să fie și bucuriile noastre, iar durerile și necazurile lor trebuie să ne doară și pe noi. Decât să ne purtăm fiecare de grijă, mult mai bine ar fi dacă fiecare ar avea grijă de ceilalți.

Te-ai întrebat vreodată dacă n-ai trecut chiar tu pe drumul acela de pe care tânărul a dat la o parte bolovanul? Fără să îl cunoști,

fără să te cunoască, fără să aștepte vreo mulțumire, omul acela ți-a făcut un bine.

Rugăciune:

Doamne Isuse Cristoase, tu ne-ai învățat să fim milostivi asemenea Tatălui ceresc, și ne-ai spus că cine te vede pe tine, îl vede pe Tatăl. Arată-ne chipul tău și vom fi mântuiți. Privirea ta plină de iubire i-a eliberat pe Zaheu și pe Matei din robia banului; femeii păcătoase și Mariei Magdalena le-a redat liniștea; pe Petru l-a făcut să plângă după ce te-a trădat și i-a asigurat tâlharului căit paradisul. Fă să ascultăm cuvintele tale! Aceasta ți-o cerem prin Cristos, Domnul nostru. Amin.

Bibliografie

Izvoare

***, Sfânta Scriptură, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2008.

***Legea învățământului nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare.

Catehismul Bisericii Catolice, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, Ed. a III-a, 2003.

Congregația pentru cler, *Directoriu general pentru cateheză*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 2001.

Lucrări de specialitate

Aventura vieții. Trei ani cu preadolescenții la oratoriu, / traducere din limba italiană de pr. Lucian Abalintoaiei, OFM CONV., Ed. Serafica, Roman, 2000.

Constantin Cucoș, *Educația religioasă*, Ed. Polirom, Iași, 2009.

Dumitru Călugăru, *Catehetica*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005.

- Gheorghe Holbea, Dorin Opriș, Monica Opriș, George Jambore, *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010.
- Giovanni Pezzuto, *Isus ne învață să educăm și să ne educăm*, Ed. Pauline, București, 2013.
- Ioan Cerghit, *Metode de învățământ*, Ed. Polirom, Iași 2006.
- Irina Horga, *Abordarea educației religioase în sistemele de învățământ europene. O analiză comparativă, în Dorin Opriș (coord.), ș.a., Educația religioasă în dialog cu societatea. Cercetări pedagogice, psihologice și istorice.*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2010.
- Ligia Sarivan, Irina Horga, Angela Teșileanu, Carol Căpiță, Octavian Mândruț, *Didactica Ariei Curriculare Om și societate*, MEC Proiectul pentru învățământul rural, 2005.
- Lorenzo Tebar Melmonte, *Profilul profesional al educatorului în Miorița Got (coord.), în, Educația pentru religie și cultura diversității*, Ed. Erc Press, București, 2010.
- Nicolescu Basarab, *Carta transdisciplinarității*, București, 1991.
- Nicolescu Basarab, *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Ed. Polirom, Iași 1999.
- Sebastian Șebu, Monica Opriș, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000.

Surse online

- <http://performanțe.ro/turul-galeriei-creativitate-și-distracție> Ion-Ovidiu Pânișoară (25.07.2016)
- Asociatia-profesorilor.ro/metode-interactive-pentru-un-invatamant-eficient.html (30.12.2016)
- ccdmures.ro/cmsmadesimple/uploads/file/rev8sp/invp/invp10 (05.01.2017)
- concursurilecomper.ro/.../09-MarinescuSilvia-Studiu_Interdisciplinaritate... (20.02.2017)
- <https://ecologiesireligie.wordpress.com/2012/02/13/ps-virgil-bercea-ecologie-și-religie/> (09.07.2017)
- <https://ro.scribd.com/.../Disciplina-Optionala-1-A4-Pedagogia-activităților-extracurriculare> (30.12.2016)

- legeaz.net/legea-educatiei-nationale-1-2011(26.02.2017)
- www.academia.edu/4799496/Activitati_extracurriculare_-forme_si_continuturi (04.01.2017)
- www.didactic.ro › ... › *Revista electronică Didactic.ro*, ISSN (30.12. 2016)
- www.didactic.ro › *Indisciplinaritatea – repere teoretice* (16.02.2017)
- www.didactic.ro › Indisciplinaritatea-factor de motivație pentru o învățare de calitate (15.02.2017)
- www.dppd.usv.ro/.../ *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului*. Suport de curs, Lector univ. dr. Corina Gheorghiu (11.01.2017)
- www.ercis.ro/actualitate/viata.asp?id=20150724 (20.05.2017)
- www.scoalaantonpann.ro/Interdisciplinaritate. Repere Teoretice (16.02.2017)
- www.scoalaeuropeana.ro/docs/compente_cheie_ro.do (27.02.2017)
- www.tinact.ro/files_docs/educatia-nonformala-si-informala (25.02.2017)
- ziarullumina.ro/pledoarie-pentru-predarea-interdisciplinara-a-religiei (15.02.2017)

Dinamica primirii și dăruirii misterului lui Cristos în icoana prezentării lui Isus în templu. Perspectivă catehetică

MIHAELA MIC¹

Argument

În tradiția orientală, icoana nu este niciodată obiect decorativ. Ea are un rol complementar textului sacru, și anume acela de a înălța privirea omului spre înalt, spre Dumnezeu.² Mai mult, icoana „nu poate fi izolată de contextul ei eclezial: Sfânta Scriptură și amplul său comentariu inmografic, bogat în doctrină și în spiritualitate”³, întrucât ea transcrie în culori textul biblic și misterul pe care Biserica îl celebrează.⁴ Așadar, Sfânta Scriptură, inmografia și icoana sunt trei căi prin care omul se poate apropia de cunoașterea lui Dumnezeu.

---

¹ Mihaela Mic sau sora Mihaela este absolventă a Facultății de Teologie Greco-Catolică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și face parte din ordinul Congregației Surorile Maicii Domnului, desfășurând activități de cateheză.

² vezi P. N. Evdokimov, *Teologia della bellezza. L'arte dell'icona*, Ed. Paoline, Milano 1990, 179-182.

³ G. Istodor, *Arta icoanei în limitele canonice și doctrinare ale Ortodoxiei*, în *Revista Teologică*, nr. 2/2017, Ed. Andreiana, Sibiu 2017, p. 262.

⁴ Cf. D. Rousseau, *L'Icona splendore del Tuo Volto*, Ed. Paoline, Milană 1990, p. 105.

În tradiția răsăriteană, demersul catehetic este strâns legat de celebrarea liturgică a misterului lui Isus Cristos și a evenimentelor vieții Sale. De aceea comunitățile catolice orientale sunt invitate să cunoască, să prețuiască și să păstreze cu sfințenie patrimoniul lor identitar din care, alături de Sfânta Scriptură, fac parte tradiția patristică, iconografia și iconografia. În acest scop „se recomandă ca [...] parcursurile catehetice ale fiecărei Biserici orientale catolice să aibă ca punct de plecare propriile celebrări liturgice specifice”, pentru că prin înțelegerea și asimilarea a ceea ce se celebrează se atinge scopul oricărei forme de cateheză: comuniunea cu Dumnezeu și angajamentul pentru o viață creștină trăită în lumina Evangheliei.⁵

Pornind de la aceste premise, în cele ce urmează, vom încerca să înțelegem evenimentul prezentării lui Isus la Templu, pe care-l regăsim doar în textul Evangheliei după Sfântul Luca, lăsându-ne introduși în această taină de reprezentarea iconografică ce transpune în culori textul biblic⁶ și misterul pe care Biserica îl celebrează la Praznicul Întâmpinării Domnului. Această analiză este un exemplu despre maniera în care poate fi utilizată această icoana, respectiv mesajul ei, la ora de religie sau într-o întâlnire catehetică.

Narațiunea prezentării lui Isus la Templu (Luca 2,22-38) face parte din secțiunea de text pe care exegeții o numesc Evanghelia copilăriei lui Isus (Lc 1-2), respectiv din cea de-a

---

⁵ Vezi Consiliul Pontifical pentru Promovarea Noii Evanghelizări, *Directoriu pentru cateheză*, Ed. Sapienția, Iași 2020, nr. 290-292; p. 75.

⁶ Cf. D. Rousseau, *L'Icona splendore del Tuo Volto*, Ed. Paoline, Milană 1990, p. 105.

doua parte, cunoscută sub denumirea de *dipticul nașterilor* (Luca 1,57-2,52).⁷ Bine integrat în narațiunea copilăriei, fragmentul are o dinamică internă coerentă în ceea ce privește succesiunea evenimentelor. Astfel, prima parte a narațiunii este centrată pe îndeplinirea de către Maria și Iosif a obligațiilor rituale cu privire la răscumpărarea întâiului născut (vv. 22-23) și a ritualului de purificare pe care femeia trebuia să-l împlinească după naștere (v.24), textul punând în lumină intenția evanghelistului Luca de a-i prezenta pe „*Iosif și pe Maria ca pioși observanți ai legii mozaice, iar pe Isus supunându-se reglementărilor acesteia.*”⁸. Cea de-a doua parte a fragmentului este reprezentată de întâmpinarea și primirea Copilului Isus de către bătrânul Simeon (vv. 25-35), om *drept și temător de Dumnezeu*, care, la fel ca alți oameni credincioși din poporul lui Israel, aștepta mângâierea promisă de profeți (cf. Isaia 40,1; 50,18). Simeon este beneficiarul unui oracol divin prin care Spiritul Sfânt i-a comunicat că *nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Cristosul Domnului* (v.26), adică pe Mesia cel Uns, Regele Mesianic, Salvatorul poporului lui Israel.⁹ Acest om, docil Spiritului Sfânt (v. 27), întâmpină, primește, recunoaște și profetește misterul Persoanei și al Misiunii lui Cristos. Pentru prima dată în evanghelia după Luca este anunțată mântuirea adresată tuturor

---

⁷ Vezi R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R.E. Murphy, *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*, vol I, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș 2005, p. 939-940.

⁸ L. Sabourin, *Evanghelia lui Luca. Introducere și comentariu*, Ed. Sapienția, Iași 2015, p. 111.

⁹ Cf. T. Federici, „*Resuscito Cristo!*” *Comento alle Letture bibliche della Divina Liturgia bizantina*, Eparchia di Piana degli Albanesi, Palermo 1996, 1533.

neamurilor, mântuire care va fi în mod explicit proclamată în cadrul evenimentelor pascale (cf. Luca 24,47).¹⁰

Originea sărbătorii Prezentării lui Isus la Templu

Întrucât reprezentarea iconografică a prezentării lui Isus la Templu se naște în contextul liturgic al sărbătorii, înainte de a încerca o lectură a icoanei, vom prezenta originile sărbătorii, cunoscută și sub numele de *Hypante*. Sărbătoarea a fost instituită în primele secole ale creștinismului, la Ierusalim. Cea mai veche atestare documentară (sec. IV d.C.) se află în jurnalul pelerinei Egeria (*vezi Sources Chrétiennes nr. 296, 254-257*). Potrivit însemnărilor de pelerinaj ale Egeriei, în ambientul creștin din Ierusalim, sărbătoarea era celebrată într-un mod solemn, asemănător Paștelui. Tot din această sursă aflăm că această sărbătoare se celebra la 40 de zile după Epifania Domnului, adică cel mai probabil la jumătatea lunii februarie. Începând din secolul VI d.C.¹¹, se poate vorbi despre o generalizare a celebrării acestei sărbători în Biserica Orientală, celebrarea fiind însoțită de o procesiune cu lumânări aprinse, expresie a cântării bătrânului Simeon care-L prezintă pe Cristos

---

¹⁰ Cf. ***, *La Bible. Notes Intégrales. Traduction Œcuménique*, ediția a 12-a, Ed. Cerf, Paris 2011, p. 2223.

¹¹ Părinții Bisericii care atestă această sărbătoare sunt: Sfântului Chiril al Ierusalimului (381), care a lăsat posterității un panegiric la această sărbătoare; Sf. Grigore de Nissa (sec IV), Omilie la Întâmpinarea Domnului, la Născătoarea de Dumnezeu și la Dreptul Simeon, PG 46, 1151-1182, Sf. Ioan Gură de Aur, la Antiohia (386-398), Omilie la sărbătoarea „Curățirii Mariei”, vezi G. Anghel, *Erminia icoanei Întâmpinării Domnului*, vezi <https://basilica.ro/erminia-icoanei-intampinarii-domnului/> (consultat în 19.06.2020).

ca fiind: *Lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului Tău Israel (Luca, 2,32)*.¹²

Papa Gelasius I (492-496) instituie sărbătoarea și la Roma, cu scopul de a combate practicile păgâne legate de celebrările închinat zeului Pan (Lupercus), iar mai apoi, această sărbătoare este confirmată de papa Sergius I (687-701)¹³. În Occident, sărbătoarea avea un caracter penitențial: în timpul procesiunii credincioșii trebuiau să poarte haine sobre și lumânări aprinse în mâini. Procesiunea începea la Forumul Roman și se încheia la bazilica Santa Maria Maggiore, de unde, probabil caracterul marian al acestei sărbători numite Purificarea Preasfintei Fecioare Maria. O dată cu reforma calendarului, din anul 1965, sărbătoarea primește și în Occident numele de Prezentarea Domnului la Templu, subliniindu-se astfel caracterul cristologic.¹⁴

Evenimentul a fost reprezentat iconografic încă din primele secole ale creștinismului, cele mai vechi reprezentări fiind păstrate la Roma, respectiv mozaicul de la Basilica *Santa Maria Maggiore* (secolul al V-lea) și reprezentarea de pe relicvarul din *Muzeul Lateran* (secolele V-VI).¹⁵

---

¹² Cf. E. Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998, p. 74.

¹³ Întrucât în articolul lui E. Sedler perioadele pontificatelor papilor Gelasie I și Sergius I diferă de datele publicate pe site-ul <http://www.vatican.va>, s-a optat pentru corectura anilor.

¹⁴ Cf. Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998., p. 76.

¹⁵ Cf. Anghel G., *Erminia icoanei Întâmpinării Domnului*, <https://basilica.ro/erminia-icoanei-intampinarii-domnului/> (consultat în 19.06.2020).

Analizând maniera în care Praznicul Întâmpinării Domnului a fost reprezentat de-a lungul timpului, se poate spune că s-au conturat două scheme iconografice principale: una asimetrică, în care Fecioara Maria cu Pruncul Isus, Iosif și Ana se apropie de Simeon, și una simetrică, potrivit căreia Fecioara Maria și Iosif sunt poziționați în partea stângă, iar Simeon și Ana în partea dreaptă, cu particularitatea că în anumite reprezentări, mai ales în perioada preiconoclastă, Copilul Isus este purtat pe brațele Fecioarei Maria, binecuvântându-l pe Simeon, iar în alte reprezentări se află în brațele lui Simeon.¹⁶ Pare că maniera de reprezentare a scenei s-a stabilizat prin secolele IX-X, după această perioadă n-au mai avut loc schimbări semnificative, ci doar la nivel de detaliu¹⁷, impunându-se compoziția iconografică simetrică, potrivit căreia personajele sunt dispuse la stânga și la dreapta altarului.¹⁸

Elemente de compoziție iconografică și structură

Icoana prezentării lui Isus la Templu, fără a putea fi izolată de „contextul ei eclezial: Sfânta Scriptură și amplul său comentariu iconografic, bogat în doctrină și în spiritualitate”¹⁹,

---

¹⁶ Cf. A. M. Kopirovskij, *La Presentazione di Gesù al Tempio*, vezi <https://bottegadinazareth.com/2019/02/19/la-presentazione-di-gesu-al-tempio-di-aleksandr-m-kopirovskij/> (consultat în 19 iunie 2020).

¹⁷ Cf. Kopirovskij, Al. M. *La Presentazione di Gesù al Tempio*, <https://bottegadinazareth.com/2019/02/19/la-presentazione-di-gesu-al-tempio-di-aleksandr-m-kopirovskij/> (consultat în 19 iunie 2020).

¹⁸ Cf. Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998., p. 77-78.

¹⁹ G. Istodor, *Arta icoanei în limitele canonice și doctrinare ale Ortodoxiei*, în Revista Teologică, nr. 2/2017, Ed. Andreiana, Sibiu 2017, p. 262.

prin simbolismul culorilor²⁰ și prin erminia reprezentării se constituie în „Fereastră spre Absolut”²¹, iar în cazul de față, spre misterul întâmpinării Domnului la Templu de către bătrânul Simeon și profetesa Ana.

Icoana aleasă este o reprezentare recentă²², care se înscrie în tipologia compoziției simetrice. În centrul icoanei se află altarul și Pruncul Isus, purtat în mod solemn în Templu de către Preacurata Fecioară Maria care, alături de Sfântul Iosif, este poziționată în partea stângă, iar Simeon și Ana în partea dreaptă a altarului.

La fel ca în textul biblic, în iconografie, prezentarea lui Isus la Templu și împlinirea ritualului de purificare a Mamei formează o singură compoziției iconografică.²³

Pruncul este înveșmântat într-o tunică luminoasă, o combinație de auriu și purpuriu, care simbolizează dumnezeirea

²⁰ Pentru simbolismul culorilor a fost consultată lucrarea lui E. Sendler, *L'Icona immagine dell'invisibile. Elementi di teologia, estetica e tecnica*, Ed. Paoline, Milano 1985, p. 144-152.

²¹ Cf. M. Quenot, *Icoana Fereastră spre Absolut*, Ed. Enciclopedia, București 1993.

²² Icoana a fost pictată de Cristina Capella și a fost preluată de pe <https://cristina659.wixsite.com/mirabileydio/iconografa>.

²³ Cf. Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în *PLAMIA*, nr. 100, Moscova 1998, p. 77.

și regalitatea Sa. Cu mâna dreaptă îl binecuvântează pe Simeon, iar în mâna stângă ține un pergament, simbol al Veștii celei Bune.²⁴ Aureola Pruncului este cruciformă, fiind inscripționată cu litera „o” (**omicron**) deasupra capului, cu litera „ω” (**omega**) în partea dreaptă, iar cu litera „N” în stânga. Aceste litere formează expresia „ó ωv”, care se traduce prin *Cel ce Este*, revelând natura Sa dumnezeiască (cf. Exod 3,14).²⁵ Poziția corpului este șezând, ca pe un tron, în brațele Mamei Sale.

Maria este reprezentată în partea stângă a altarului, împreună cu Iosif. Ea poartă o tunică lungă până la pământ, de culoare albastră, fiind fixată la încheieturi cu ajutorul mâneculelor, realizate dintr-o culoare ocru-auriu. Peste tunică este aplicat un *maforion* de culoare roșu-închis, care acoperă capul, umerii și brațele, ajungând până la nivelul genunchilor, având marginile tivite cu fir de aur. Pe *maforion* sunt aplicate trei stele – în dreptul frunții și al celor doi umeri – care simbolizează fecioria perpetuă a Maicii Domnului.²⁶ Culoarea albastră a tunicii simbolizează umanitatea, curăția, fidelitatea, calmul și interiorizarea Preasfintei Fecioare, iar culoarea roșu-închis a *maforionului* îi conferă o măreție regală, simbolizând dumnezeire care o învăluie prin nașterea Fiului lui Dumnezeu. Maniera în care ține Pruncul, gestul mâinilor întinse, exprimă ofranda pe care ea o împlinește.²⁷

---

²⁴ Kopirovskij, Al. M. *La Presentazione di Gesù al Tempio*, <https://bottegadi-nazareth.com/2019/02/19/la-presentazione-di-gesu-al-tempio-di-aleksandr-m-kopirovskij/> (consultat în 19 iunie 2020).

²⁵ Cf. Dionisie din Furna, *Erminia Picturii Bizantine*, Ed. Sofia, București 2000, p. 228.

²⁶ Cf. Monahia Iuliana, *Truda Iconarului*, Ed. Sofia, București 2001, p. 131.

²⁷ Cf. Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998., p. 78.

Iosif este reprezentat în spatele Preasfintei Fecioare Maria. Culoarea maro a mantiei, poziția corpului, mâinile acoperite, purtând ofranda proprie celor săraci – două turturele (cf. Levitic 12,4-8), toate aceste elemente exprimă umilință și simplitate.²⁸

Simeon apare ca un bătrân, cu părul și barba albă. Mantaua sa este de culoare verde, simbolizând nădejdea, prospețimea și regenerarea spirituală, precum și calitatea sa de profet și om docil șoaptelor Spiritului.²⁹ Este reprezentat cu capul înclinat și mâinile acoperite, semn al evlaviei și al supunerii în fața Celui pe care-L întâmpină.

Ana este poziționată în partea dreaptă, în spatele lui Simeon. Tunica este de culoare maro, indicând viața ascetică a prorociței, iar maforionul este de culoare albastru închis, indicând umanitatea. Cu mâna dreaptă arată cerul, iar în mâna stângă poartă un pergament pe care sunt înscrise cuvintele rostite de Simeon – *Lumină spre descoperirea neamurilor* (Luca 2,32), indicând faptul că și ea este beneficiara aceleiași revelații.

În fundalul icoanei, sunt reprezentate **altarul, baldachinul și clădirile Templului**.

Altarul, poziționat central, indică locul unde are loc scena, adică la Templu, și scopul pentru care Pruncul este prezentat, și anume *să fie închinat Domnului* (Luca 2,23). Altarul este îmbrăcat în roșu, simbol al iubirii și al jertfei, iar deasupra are o acoperitoare albă, indicând sacralitatea spațiului și solemnitatea celebrării culturale/liturgice.

---

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Idem*, p. 79.

Deasupra altarului se înalță un **baldachin**, de care este prins la stânga și la dreapta un „văl” roșu. Acest văl este întotdeauna simbolul unei scene care se petrece în interiorul unei clădiri. În fundal mai apar două clădiri. Aceste forme arhitecturale reprezintă clădirile Templului, așa cum sunt imaginate de iconografii din Evul Mediu.³⁰ Culoarea aureolelor și a fundalului icoanei este auriu, simbolizând reflecția pură a luminii, izvorul luminii și lumina divină eternă care umple spațiul așa cum odinioară slava lui Dumnezeu umplea Templul (cf. Cron 7,1).

Așadar, Templul, Legea și cultul, sintetizând întreaga moștenire a Israelului, la fel ca și în textul biblic, se regăsesc în icoană, constituind spațiul sacru și cadrul cultural în care Maria și Iosif îl prezintă pe Pruncul Isus spre a-l consacra Domnului, iar bătrânul Simeon și prorocița Ana, docili șoaptelor Spiritului Sfânt întâmpină, primesc, recunosc și proclamă măreția Copilului Isus.³¹

Descompunerea în forme primare și interpretarea teologică

În scrierea icoanelor, un rol important îl au formele geometrice de care iconarul se folosește pentru a crea armonie și frumusețe. În cazul reprezentărilor iconografice ale praznicelor, pentru distribuirea personajelor și reprezentarea cadrului, formele geometrice la care iconarul apelează cu

---

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Cf. Brown, R. E., *La nascita del Messia secondo Matteo e Luca*, Cittadella Editrice, Assisi 1981, p. 615.

precădere, sunt: pătratul, dreptunghiul, crucea și cercul.³² Așadar, a pătrunde în tainele unei icoane presupune descompunerea ei în forme primare, demers pe care-l vom parcurge în cele ce urmează pentru icoana prezentării lui Isus la Templu.³³

Încadrarea elementelor icoanei descrie o formă dreptunghiulară (ABCD), care pune împreună spațiul divin, înscris în dreptunghiul ABIJ, cu spațiul uman, înscris în dreptunghiul DCLM, și spațiul cultural (vezi dreptunghiul JILM). Ca urmare a acestei separări a spațiilor, iau naștere două pătrate, unul superior (ABLM) și unul inferior (CDJI). Cercul înscris în pătratul superior și cercul înscris în pătratul inferior, se suprapun în zona spațiului cultural, formând o *mandorlă* (migdală) care simbolizează revelația lui Dumnezeu³⁴, și în care sunt înscrise

³² Cf. Sendler E., *L'Icona immagine dell'invisibile. Elementi di teologia, estetica e tecnica*, Ed. Paoline, Milano 1985, p.96.

³³ Descompunerea Icoanei Prezentării lui Isus la Templu a fost făcută urmând modelul descompunerii în forme primare propus de E. Sendler pentru alte câteva icoane ale praznicelor (vezi Sendler, *L'Icona immagine dell'invisibile. Elementi di teologia, estetica e tecnica*, Ed. Paoline, Milano 1985, p. 96-102).

³⁴ Vezi Bogdan Scorțea, *Mandorla, norul luminos al slavei dumnezeiești*, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/mandorla-norul-luminos-al-slavei-dumnezeiesti> (consultat în 22.06.2020).

toate figurile biblice reprezentate în icoană și beneficiare a revelației divine. Astfel, Templul este locul unde sfera divină (cercul galben) și sfera umană (cercul albastru) se întrepătrund; este punct de întâlnire și comuniune între Dumnezeu și om; între vechea și noua Alianță, indicat atât în text, cât și în icoană.

La intersecția dintre verticala divină (EF) și orizontala umană (HG), se fixează centrul spiritual al icoanei, spre care converge întreaga scenă, conferind un dinamism ascendent icoanei. Delimitarea zonei centrale printr-un cerc pune în prim plan tema principală a reprezentării iconografice, care corespunde textului biblic, și anume, prezentare Pruncului Isus de către Fecioara Maria și primirea Pruncului de către bătrânul Simeon, adică dinamica misterului dăruit și primit, ca și consecință a întâlnirii.

Orizontala umană (HG) trece prin „inima” personajelor, indicând asumarea acțiunilor și dragostea de Dumnezeu care le poartă la Templu.

În cercurile mari se înscriu două triunghiuri: triunghiul LME, cu latura ML tangentă la cercul superior, care descrie o dinamică ascendentă, dinspre spațiul uman spre cel divin, și triunghiul JIF, cu latura JI tangentă la cercul inferior, care descrie o dinamică descendentă, dinspre

spațiul divin spre cel uman. Cele două triumphiuri, înscrise în cercurile mari, se suprapun sub formă de stea, asumând întreaga semnificație a stelei lui David³⁵, adică focalizează mesajul icoanei pe împlinirea, în Cristos, a promisiunii mântuirii. În centrul stelei se regăsește Maria, Pruncul și dreptul Simeon care a primit darul de a recunoaște în Copilul de 40 de zile pe Mesia, și care a profețit destinul lui Isus și răspândirea mântuirii la toate neamurile, așa cum cele șase „colțuri” ale stelei indică.

Icoana prezentării lui Isus la Templu – sinteză teologico-biblică și spirituală

Icoana Întâmpinării Domnului se prezintă ca o sinteză a textului biblic și a imnografiei sărbătorii, punând în lumină misterul lui Cristos, prezentat la Templu de Preasfânta Fecioară Maria, întâmpinat, primit și recunoscut de dreptul Simeon și de profetesa Ana. Așa cum am văzut, în icoană nimic nu este la întâmplare. Pozițiile personajelor, veșmintele, gesturile și detaliile vorbesc despre profunzimea acestei întâlniri – *hypapantē* care are loc în Templu, revelând identitatea Pruncului și misiunea acestuia.

În cele ce urmează, prin câteva exemple, se va evidenția maniera în care, prin simbol și culoare, icoana transpune bogăția teologică și spirituală a imnografiei. Astfel, maniera în care Pruncul este purtat în brațe de Preasfânta Fecioară Maria,

---

³⁵ Vezi ***, *Encyclopaedia Judaica*, ediția a II-a, Vol. 13, Ed. Thomson Gale, USA 2007, p. 338.

parcă tronând, exprimă în culoare ceea ce iconografia afirmă prin cânt:

Împodobește-ți camera ta, Sioane, și primește pe Împăratul Cristos; închină-te Mariei, ușa cea cerească; că aceasta **scaun de heruvimi s-a arătat**; aceasta Îl poartă pe Împăratul măririi. Nor de lumină este Fecioara, purtând cu trup pe Fiul, Cel mai înainte de luceafăr; pe care primindu-L Simeon în brațele sale, L-a propovăduit popoarelor a fi Stăpân al vieții și al morții și Mântuitor al lumii.³⁶

Asumă o valoare simbolică și mâinile acoperite ale dreptului Iosif, purtând ofranda, și ale lui Simeon, pregătite să primească pe *Stăpânul*. Fără să fie nevoie de cuvinte, acest detaliu, exprimând evlavie, reverență etc., ne atenționează că ne aflăm în prezența Celui Întreit Sfânt, care umple cu prezența Sa Templul:

Primește, dreptule Simeon pe Acela pe care Moise mai înainte L-a văzut în nor, dând Legea în Sinai, Prunc făcându-se acum și supunându-se Legii. Acesta este Cel ce a grăit prin Lege; Acesta este cel vestit de proroci, Care S-a întrupat pentru noi și a mântuit pe om. Acestuia să ne închinăm.³⁷

Ofranda purtată de Iosif are și ea o valoare simbolică. Astfel, cele două turturele, care, așa cum am văzut, potrivit tradiției ebraice, vorbesc despre sărăcia lui Iosif și a Mariei, în iconografie și iconografie asumă și o valoare simbolică, reprezentând Vechea și Noua Alianță³⁸:

---

³⁶ *Mineiul pe Februarie*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia 2001, p. 22.

³⁷ *Mineiul pe Februarie*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, p. 18.

³⁸ vezi Sendler, *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998., p. 78.

Cel ce este purtat pe heruvimi și este lăudat de serafimi, astăzi fiind adus în dumnezeiescul Templu, după Lege, (...) și de la Iosif primește daruri vrednice de Dumnezeu, o pereche de turturele, adică neprihănită Biserică și poporul cel nou; și doi pui de porumbel, ca un începător al Legii celei vechi și a celei noi.³⁹

Perspective catehetice ale misterului prezentării lui Isus la Templu

Dinamica darului și recunoașterea misterului lui Cristos și a misiunii Sale constituie mesajul unitar, reflectat atât de textul biblic, cât și în iconografia și iconografia sărbătorii prezentării lui Isus la Templu. Acest mesaj, celebrat în liturghie și contemplat în scrierea iconografică, educă la credință și plămădește omul lăuntric, în spiritul Cuvântului lui Dumnezeu, interpellând mintea, inima și voința persoanei⁴⁰.

Iată câteva posibile întrebări:

1. *Ce-i aduce pe Maria și Iosif la Templu? Cum se poate ca Fiul lui Dumnezeu și Preasfânta Sa Mamă, concepută fără de păcat, să se supună tuturor prevederilor Legii lui Moise? De ce-L poartă pe Isus la Templu dacă Legea nu prevede prezența Pruncului? Eu cum mă raportează la norme? La angajamentele asumate?*

A răspunde acestor întrebări înseamnă a recunoaște, în gesturile împlinite de Preasfânta Fecioară Maria și Sfântul Iosif,

---

³⁹ *Mineiul pe Februarie*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, p. 23.

⁴⁰ Vezi ***, *Catechismul Bisericii Catolice (CBC)*, Ed. ARCB, București 1993, p. 562.

primatul pe care Dumnezeu îl are în viața lor. Prin urmare, gestul prezentării lui Isus la Templu înseamnă a recunoaște că Dumnezeu este Izvorul vieții și a lega, prin consacrare, Darul de Izvorul său, confirmând apartenența lui Isus la Tatăl.⁴¹ Apoi, înțelegând sentimentele și trăirile care însoțesc gesturile Mariei și a lui Iosif, persoana se simte, la rândul său, chemată să-i „ofere” lui Dumnezeu acest primat în viața proprie, asemenea Preasfintei Fecioare Maria.

2. *Ce înseamnă a asculta îndemnul Spiritului? Ce a văzut bătrânul Simeon în Copilul de 40 de zile, întâmpinat și primit în brațe, astfel încât a recunoscut în El pe Mesia? Eu recunosc prezența mântuitoare a lui Dumnezeu în viața mea? Unde caut? Cum primesc mântuirea?*

Atât bătrânul Simeon cât și prorocița Ana recunosc în Copilul Isus pe Mesia, se bucură, laudă pe Dumnezeu și dau mărturie despre identitatea și destinul Pruncului. În spatele acestei recunoașteri stă lumina și îndemnul Spiritului, a cărui șoapte sunt auzite pentru că atât Simeon, cât și Ana priveghează în așteptare; sunt atenți la semnele timpului și docili șoaptelor Spiritului; dăruiesc timp rugăciunii și postului, petrecând în Templu, locul prezenței lui Dumnezeu în mijlocul poporului. Exemplul celor doi ne învață: cum să ne predispunem sufletul pentru a recunoaște prezența și lucrarea lui Dumnezeu în viața noastră; cum să facem loc lui Dumnezeu în viața noastră, prin rugăciune și asceză, astfel încât Lumina lui Cristos, „care luminează și sfințește pe tot omul ce vine în lume, să se

---

⁴¹ Vezi S. Fausti, *Una communita legge il Vangelo di Luca*, EDB, Milano 1994, p. 70.

însemneze peste noi” (cf. rugăciunea Orei I) și să devenim semn al prezenței Sale în mijlocul poporului, dând mărturie bucuroasă despre El și mântuirea pe care o lucrează în viața noastră.

Așa cum am văzut, coerența și interdependența între Cuvânt, liturghie și icoană deschide omului din toate timpurile perspectiva comuniunii cu Dumnezeu și introduce într-o dinamică mistagogică, care trimite la conștiința că, în Cristos Isus, existența noastră a fost răscumpărată, sfințită și pe cale de a fi îndumnezeită.⁴² În această perspectivă, putem spune că apropierea de misterul Prezentării lui Isus la Templu nu asumă doar valențele cunoașterii lui Dumnezeu și a tainelor Sale, ci invită omul din toate timpurile la a trăi propria viață în logica darului primit și dăruit, bine știind că Dumnezeu este Izvorul oricărui bine. Totodată, îndeamnă credinciosul la a practica rugăciunea și asceza, pentru că acestea predispun sufletul la a auzi și recunoaște șoaptele Spiritului și lucrarea de mântuire pe care Dumnezeu o realizează. Nu în ultimul rând, angajează persoana pentru o mărturie bucuroasă despre lucrurile minunate pe care Domnul le face în viața sa și a celor din jurul său, contribuind astfel la răspândirea Împărăției lui Dumnezeu în lume. Așadar, apropierea de misterul lui Cristos implică omul cu întreaga sa ființă, deoarece presupune actualizarea tainelor în viața concretă, de zi cu zi.

---

⁴² Vezi Consiliul Pontifical pentru Promovarea Noii Evanghelizări, *Directoriu pentru cateheză (DPC)*, Ed. Sapienția, Iași 2020, nr. 291.

Bibliografie

Izvoare

- ***, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Institutul Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2005.
- ***, *Catechismul Bisericii Catolice (CBC)*, Ed. ARCB, București 1993.
- ***, Consiliul Pontifical pentru Promovarea Noii Evanghelizări, *Directoriu pentru cateheză (DPC)*, Ed. Sapienția, Iași 2020.
- ***, *La Bible. Notes Intégrales. Traduction Œcuménique*, ediția a 12-a, Ed. Cerf, Paris 2011.
- ***, *Mineiul pe Februarie*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia 2001.

Dicționare

- ***, *Encyclopaedia Judaica*, ediția a II-a, Vol. 13, Ed. Thomson Gale, USA 2007.

Lucrări de specialitate

- Brown, R. E., Fitzmyer, J. A., Murphy, R.E., *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*, vol. I, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș 2005.
- Brown, R. E., *La nascita del Messia secondo Matteo e Luca*, Cittadella Editrice, Assisi 1981.
- Fausti, S., *Una comunità legge il Vangelo di Luca*, EDB, Milano 1994.
- Federici, T., „Resuscito Cristo!” *Comento alle Letture bibliche della Divina Liturgia bizantina*, Eparchia di Piana degli Albanesi, Palermo 1996.
- Rosse, G., *Il Vangelo di Luca. Commento esegetico e teologico*, Citta Nuova Editrice, Roma 1992.
- Rousseau, D., *L'Icona splendore del Tuo Volto*, Ed. Paoline, Milană 1990.
- Sabourin, L., *Evanghelia lui Luca. Introducere și comentariu*, Ed. Sapienția, Iași 2015.
- Sendler, E., *L'Icona immagine dell'invisibile. Elementi di teologia, estetica e tecnica*, Ed. Paoline, Milano 1985.
- Quenot, M., *Icoana Fereastră spre Absolut*, Ed. Enciclopedica, București 1993.
- Dionisie din Furna, *Erminia Picturii Bizantine*, Ed. Sofia, București 2000.
- Monahia Iuliana, *Truda Iconarului*, Ed. Sofia, București 2001.

Articole de specialitate

Sendler, E. *La Présentation du Seigneur au Temple*, în PLAMIA, nr. 100, Moscova 1998.

Istodor, G. *Arta icoanei în limitele canonice și doctrinare ale Ortodoxiei*, în Revista Teologică, nr. 2/2017, Ed. Andreiana, Sibiu 2017.

Surse online

Anghel, G., *Erminia icoanei Întâmpinării Domnului*, <https://basilica.ro/erminia-icoanei-intampinarii-domnului/> (consultat în 19.06.2020)

Kopirovskij, Al. M. *La Presentazione di Gesù al Tempio*, <https://bottegadinazareth.com/2019/02/19/la-presentazione-di-gesu-al-tempio-di-aleksandr-m-kopirovskij/> (consultat în 19 iunie 2020)

Scorțea, B., *Mandorla, norul luminos al slavei dumnezeiești*, <https://ziarul lumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/mandorla-norul-luminos-al-slavei-dumnezeiesti> (consultat în 22.06.2020)

Modelul Mariei, Mama lui Dumnezeu, în educația religioasă a elevilor

ANDREEA SUCIU¹

Argument

„Dar când a venit împlinirea timpului Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie ... ca să răscumpere pe cei de sub lege, ca să câpătăm înfierea” (Gal4,4-5). A fost voința Tatălui ceresc ca Fiul Său, Isus Cristos, să fie trimis în lume să mântuiască familia umană (Cf. In. 2,16). Și tot voința Tatălui a fost ca o femeie să fie implicată, în mod intim, în acest proiect al mântuirii, așadar cum spunea Ioan Paul al II-lea, „Mama Mântuitorului are loc precis în planul de mântuire”. Mama lui Isus, prin supunerea ei din momentul vestirii îngerului, a mijlocit lumii pe izvorătorul tuturor harurilor.

Prezența religiei în școală este un act misionar de mare importanță pentru societate. Lipsa unei vieți religioase în mediul familial și școală, medii dominate de lupta pentru

---

¹ Andreea Suciuc este absolventă a Facultății de Teologie Greco-Catolică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și este în prezent cadru didactic pentru disciplina Religie în cadrul Colegiului Național Inochentie Micu Clain din Blaj.

supraviețuire și infectate de doctrina comunist-ateu, a făcut ca tinere generații care au trecut prin școala românească înainte de 1989 să nu beneficieze de componenta religioasă a educației. Lipsa educației religioase, a făcut să dispară simțul comuniunii și responsabilității, societatea românească tinzând să devină o colectivitate eterogenă de indivizi. Un lucru însemnat pe care trebuie să-l știe profesorul de religie e că vârsta copilăriei este cea mai însemnată pentru a întreprinde formarea religioasă a omului. Un adevăr care se aplică la orice fel de educație, așa după cum se cunoaște o vorba din popor care ne zice că creanga trebuie îndoită cât este verde, dar pe care din nefericire de cele mai multe ori îl uităm².

În lucrarea de față îmi propun să stimulez interesul elevilor față de mesajul evanghelic din cărțile Sfintei Scripturi, să le ofer modele demne de urmat cum ar fi Isus Cristos și Maica Domnului, dar să le stimulez interesul pentru a lectura, înțelege și împlini învățăturile Sfintei Scripturi.

Fecioara Maria este instrumentul uman al Spiritului Sfânt în misiunea sa de sfințire, iar Spiritul vrea să împartă toate harurile cerești, obținute de Cristos pe cruce, numai prin mijlocitoarea, Preamărita Sa Mamă. Toți cei care sunt implicați în realizarea educației religioase: familia, școala prin profesorii de religie și Biserica au misiunea de a propovădui Evanghelia lui Cristos și de a o face cunoscută pe Maica Domnului tuturor tinerilor și de ai face pe ei să conștientizeze că îndepărtarea lor de persoanele sfinte îl face pe om de cele mai multe ori să ajungă

---

² Sorina Paula Bolovan, Nicoleta Marțian, Sorin Marțian, *A preda sau a învăța, Dimensiunea interdisciplinară și metode active utilizate în învățarea istoriei și a religiei*, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2009, p. 274.

la pierzanie. Cadrul didactic alături de elevi în cadrul procesului de învățământ acționează prin intermediul unor metode de predare – învățare. Calitatea muncii la clasă se poate aprecia și după metodele folosite, prin metode diferite aplicate se obțin diferențe importante în pregătirea elevilor. În vederea realizării scopurilor actuale și de perspectivă ale religiei mi-am pus problema eficienței mele în pregătirea elevilor la disciplina religie. Având această dorință de a utiliza cele mai bune și potrivite strategii didactice de predare-învățare, în scopul perfecționării mele, acest aspect l-am avut încă de la începutul carierei mele didactice. Preocuparea mea a fost și este în continuare să le trezesc elevilor dragostea pentru acest obiect de studiu dar și pentru Dumnezeu și Maica Domnului, dorința de adevăr și dăruire pentru a-i putea ajuta pe elevi să meargă pe drumul cel bun care ne duce spre mântuirea sufletului.

Aspecte generale ale educației religioase

Din cele mai vechi timpuri, mintea iscoditoare a omului a fost preocupată de ceea ce se întâmplă în realitatea înconjurătoare, a încercat să pătrundă tainele universului, să le cunoască. Odată cu societatea a apărut și educația, ca un proces de desfășurare, cu particularități distincte de la un moment istoric la altul, după cum existența socio-umană în ansamblul său se află în continuă devenire. Educația este una dintre cele mai nobile și mai complexe activități umane. Ea se realizează în perspectiva unui ideal de personalitate umană, coordonat de repere culturale și istorice bine determinate. Educația este absolut necesară omului, existând în această dorință, înclinația,

dar și capacitatea de a răspândi zestrea înțelepciunii și învățaturii sale, de a se perpetua din punct de vedere spiritual, dincolo de spațiul și timpul hărăzite. Prin educație, omenirea durează și dăinuie. Din această perspectivă, o cultură importantă trebuie să dispună și de un învățământ pe măsură. Din punct de vedere etimologic, noțiunea „educație” vine din latinescul *educō*, care și înseamnă a conduce pe om, cu metode adecvate, spre o țintă. Dintre rolurile acesteia amintim: îngrijirea, instruirea și conducerea celor educați. Deși educația este specific umană, de natură spirituală, unii pedagogi consideră că există educație și la animale, fiindcă și acestea își îngrijesc puii și dau semne de inteligență. Întrucât educația se bazează pe conștiință, pe care o are doar omul, la animale poate fi vorba doar de fapte inconștiente, bazate pe instinct și pe dresaj. Educația se deosebește de dresaj pentru că ea are în vedere sufletul cu toate funcțiile lui: rațiune, voință și sentiment, pe când dresajul se adresează doar instinctului.³

Educația rămâne o funcție a spiritului, cu rădăcini înfipite în viața cea mai intimă și mai curată a omenirii din toate timpurile: „Oriunde au existat oameni, în toată vremea și în oricare parte a pământului, procesul educativ s-a împlinit mereu și cu necesitate evidentă sub imperiul nezdruncinat al voinței pentru perpetuarea celor mai nobile avuții morale ale umanității”.⁴ Educația este specifică omului și exprimă o puternică nuanță spirituală. Ca acțiune, pornește de la o

---

³ Sebastian Șebu, Monica Opriș, Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2000, p. 20.

⁴ Dumitru Călugăr, *Catehetica, Manual pentru Institutele Teologice*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1976, p. 73.

persoană și se îndreaptă spre formarea altei persoane. Educația vizează întregul, armonia trup – suflet a omului, și este posibilă în toate perioadele vieții omenești. Educația religioasă este una dintre laturile educației, alături de educația intelectuală, educația fizică, educația estetică, educația civică. Toate aceste direcții ale educației ocupă un rol important în realizarea idealului educațional. Ținând cont de faptul că idealul suprem al oricărui om este desăvârșirea, educația religioasă este determinată pentru dobândirea acesteia.

O educație religioasă integrală valorifică potențialul formativ-educativ al disciplinei religie și îl sprijină pe tânăr să devină capabil de a integra și re-crea, prin propria dinamică sufletească, valorile unei societăți aflate într-o continuă schimbare, cu un ritm al schimbării tot mai accentuate. În viața elevilor, educația religioasă deține un rol important, deoarece prin ea se asigură un sens al vieții, o direcție și un mod de a exista, o altă perspectivă decât cea pur materială. Prin acest tip de educație se realizează legătura omului cu Dumnezeu, comuniunea ființei limitate cu ființa infinită. Omul este îndrumat către o viață curată, este invitat la o permanentă purificare de patimi și o creștere în virtute care să-i permită implicarea responsabilă în viața activă și în social.⁵

Ca orice tip de educație în general, și educația religioasă are un dublu scop: unul informativ, în sensul că disciplina Religie pune la dispoziția elevilor o sumă de cunoștințe

---

⁵ C. Cucoș, I. Horga, D. Opriș, M. Opriș, G. Jambore, București, *Apostolat educațional, Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010, p. 23.

specifice, cu caracter teologic, dogmatic, liturgic, de istorie și filozofie a religiilor, și necesare pentru o cultură generală, dar și unul formativ, de interiorizare și traducere în fapte de viață a normelor religioase.

Într-o lume caracterizată de o tot mai mare diversitate etnică și religioasă, educația religioasă propune cunoașterea propriei identități, dar și a celor de alte credințe și convingeri, favorizează incluziunea socială și contribuie la depășirea prejudecăților și a oricăror forme de discriminare. Argumentele pe baza cărora educația religioasă își reafirmă permanent capacitatea de a răspunde la așteptările tot mai mari ale societății în plan formativ și educativ au în vedere faptul că învățătura creștină pe care se susține promovează respectul reciproc și prețuirea semenilor ca principii fundamentale, iar o educație religioasă bazată pe acestea poate contribui în mod decisiv la formarea unei societăți pașnice, la conviețuirea în armonie cu aproapele.⁶

Educația, orice natură ar avea, este un proces care impune prezentarea unor informații sistematice cu scopul de a dezvolta anumite însușiri intelectuale mai ales, dar și morale sau fizice, cu scopul de a fi asimilate, elaborate, puse în practică și mai apoi retransmise generațiilor viitoare.

---

⁶ C. Cucoș, I. Horga, D. Opreș, M. Opreș, G. Jambore, București, *Apostolat educațional, Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010, p. 26.

Educația religioasă și catehetică

În linii generale, cateheza este o educare a credinței copiilor, a tinerilor, și a adulților, care cuprinde în mod special o învățătură a doctrinei creștine, în general făcută în mod organic și sistematic, cu scopul de a-i iniția la plinătatea vieții creștine. Conciliul Ecumenic Vatican II nu a emanat nici un document specific asupra catehismului, dar a cerut în schimb redactarea unui Îndrumător catehetic general, publicat în 1971, pe baza căruia CCEO a dedicat articolul II al Titlului XV, can. 617-626, referitor la scopul catehezei, persoanei implicate, competențe etc. Chiar dacă Codul Canoanelor Bisericii Orientale a acordat spațiu și educației catolice în capitolul III al aceluiași titlu, can. 627-650, canoanele referitoare la educație în general (educație religioasă, creștină, catehetică) nu se găsesc grupate, ci mai degrabă răspândite pe toată desfășurarea Codului.

Indiferent de măsurile organizatorice pe care statul le întreprinde în acordarea unei educații religioase cetățenilor lui, Biserica, depozitara nemijlocită a mesajului divin, se îngrijește în mod constant de buna educare a membrilor ei. CCEO abordează această tematică încă de la începutul desfășurării firești a canoanelor conținute, atunci când afirmă la can. 20: „*Credincioșii creștini deoarece sunt chemați prin botez să ducă o viață corespunzătoare doctrinei evanghelice, au dreptul la educație creștină, prin care să fie formați corect pentru a dobândi maturitatea persoanei umane și totodată pentru a cunoaște și trăi misterul mântuirii*”⁷.

---

⁷ Codul Canoanelor Bisericii Orientale, pro manuscripto text paralel latin-român, traducere și editare Pr.drd. Iuliu Vasile Muntean, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2001, canonul 20, p. 13.

Canonul se inspiră nemijlocit din Declarația Conciliară *Gravissimum Educationis* a Conciliului Vatican II referitoare la educația creștină. Înțeleasă ca simplu raport al omului cu Dumnezeu, religia este considerată ca și o cunoaștere naturală ce se realizează și se manifestă prin concluzii raționale trase de om pe marginea unor experiențe concrete și a concluziilor care pot fi extrase din realitatea înconjurătoare. Omul prin natura sa caută nemijlocit acest contact pornind de la nevoia de a-l onora pe Acela de la care și prin care există. Începe astfel un dialog între Dumnezeu și om, dialog care este cu atât mai intim cu cât înclinația spre cunoaștere este mai firească și mai spontană.

Cunoașterea este desigur văzută ca un efort de voință în ceea ce privește asimilarea cunoștințelor și experiențelor pe care un altul ni le comunică. Și acest altul nu este altcineva decât educatorul religios, care a fost și el educat la rândul lui și care are drept obligație morală aceea de a transmite mai departe conținutul cunoștințelor religioase pe care le posedă.

În virtutea participării la funcția profetică a lui Cristos, fiecare creștin are dreptul și obligația de a participa în limitele competenței proprii la exercitarea evanghelizării celorlalți membri ai Bisericii prin tot ceea ce îndeplinește în mijlocul poporului lui Dumnezeu; are dreptul ca prin trăirea și mărturia vieții să fie un constant predicator și apărător al doctrinei revelate, în consecință are dreptul la educație religioasă. Desigur aici nu ne referim la acea educație religioasă care este propusă în instituțiile specializate de învățământ teologic cum ar fi Seminariile teologice sau facultățile de teologie și care sunt propuse de specialiști.

Posibilitatea accesului la educație religioasă este un element natural care se realizează nu numai prin activitatea preoților sau a cadrelor angajate în procesul educativ-religios chiar dacă aceștia sunt primii chemați la propovăduire. Educația religioasă, subliniază în acest sens Conciliul Vatican II, „este îndreptată spre a dezvălui lumii, prin cuvinte și fapte mesajul lui Cristos și a-i împărtăși harul Lui. Acest lucru se realizează mai ales prin slujirea cuvântului și a sacramentelor, care este încredințată în mod deosebit clerului, dar în care laicii au și ei un rol de mare importanță pe care trebuie să-l împlinească pentru a fi împreună lucrători ai adevărului”⁸. Vocația fiecărui elev credincios împarte, presupune deci posibilitatea accesului la instruirea catehetică conform propriei condiții, dar și cea a perfecționării educației creștine.

Educația religioasă a elevului în familie, Biserică și școală

Educația religioasă a elevului se realizează în familie, Biserică și școală de către părinți, preoți și profesori. Există o strânsă legătură între acești factori educativi, conlucrarea lor determinând transmiterea valorilor credinței și formarea conduitei exemplare. O educație temeinică și durabilă este cea începută în familie, încă din fragedă copilărie, continuată în școală și consolidată prin diferite activități ce se derulează în Biserică și în societate. Mulți educatori respectați admiră natura. Admiră parfumul florilor, estetica frunzelor, anatomia norilor, culoarea curcubeului. Maria mergea mult mai departe. Ea reușea mai mult decât să admire natura, ea o contempla.

---

⁸ Conciliul Ecumenic Vatican II, *Declarație despre educația creștină*, p. 189-192.

De exemplu, a contempla o floare nu înseamnă numai s-o consideri frumoasă, să-i apreciezi culorile și formele, ci înseamnă să o privești într-un fel special, ca să o simți intens. Înseamnă să-i savurezi îndelung parfumul, să-i observi detaliile subtile ale anatomiei, să rămâi uimit de tonurile culorilor. Înseamnă să pui picioarele pe pământ, să inspire adânc aerul curat, să te lași condus de amănunte. Contemplarea naturii era una dintre aspirațiile interioare, sincere și prețioase, ale Mariei. A admira înseamnă a vedea și a auzi. A contempla înseamnă a observa și a fi încântat. Maria era bogată, fără bani. Simțea emoții mari, fără laude. Făcea din viață un spectacol, chiar dacă fără să frecventeze petreceri. Simțea viața pulsând, chiar dacă în anonimat. A contempla o operă de artă nu înseamnă să vezi numai estetica, ci să descoperi afectivitatea în spatele vopselei, aventurile și conflictele din fiecare trăsătură, semnificațiile pe care simpla imagine nu le dezvăluie. Dacă observăm comportamentul Mariei, putem să ne dăm seama că a contempla nu înseamnă a da autografe, ci a-i permite frumuseții multiforme a naturii, care reprezintă semnătura Autorului existenței, să dea autografe pe paginile psihicului nostru.⁹

În familie sunt puse primele baze ale viitorului adolescent care se va manifesta ca și credincios sau ateu. Această primă inițiere se consolidează atunci când cu ocazia diverselor evenimente religioase familia împărtășește fiilor conținutul religios al acestora. Familia poate deveni astfel locul privilegiat unde pentru prima dată copilul poate lua sau nu contact cu

---

⁹ Augusto Cury, *Maria cea mai strălucită educatoare din istorie*, Edit. For You, București, 2011, p. 113-114.

realitatea religioasă. Părinții sunt primii chemați să creeze în sânul familiei o atmosferă propice în care valorice creștine să fie propuse cu ușurință și în care virtuțile creștine să fie un fapt cotidian. Desigur, pentru îndeplinirea funcției sale de educatoare, familia are nevoie de sprijinul întregii comunități în sânul căreia se află, pentru că dacă anumite drepturi sunt strict aparținătoare familiei, multe altele pot fi transferate comunității care trebuie să caute și să orânduiască bine comun.

Educația religioasă primită în școală nu are ecou dacă elevul nu face parte dintr-o familie care să-i vorbească despre Dumnezeu. Primul lucru ce sare în ochi la tineretul nostru este neglijarea laturii religioase. Pedagogii mărturisesc că în școli vin adesea copii pentru a căror formare religioasă nu s-a făcut nimic sau aproape nimic în familie; copiii nu au frică de Dumnezeu, nu cunosc rânduilele religioase. Dacă întrebi un copil: „Te rogi lui Dumnezeu?” și el răspunde: „Acasă la noi nimeni nu se roagă!”

Lecțiile profesorilor de religie din școală nu își află sprijin în familie din partea multor părinți. Este aproape cu neputință să se pună în rânduală mersul la Biserică, la slujbă al unor astfel de copii. Se constată la aceștia chiar indiferență, lipsa dorinței de a se ruga și a merge la Biserică. Adesea, putem auzi din gura copiilor mai mari care frecventează școala, vorbe necuviincioase despre obiectele de cult, blasfemii și înjurături, vorbe și ocări nerușinate, chiar manifestări de necredință.

Biserica a așezat la temelia ei încă de la început principiul învățământului, potrivit poruncii Mântuitorului: „*mergând, învățați toate neamurile*” (Mt. 28,19) dată Sfinților Apostoli și prin

ei, slujitorilor bisericești din toate timpurile. Începând din epoca apostolică și continuând în cea patristică, s-a acordat o importanță majoră învățământului catehetic. Desfășurat de Sfinții Apostoli după practica și metodele Mântuitorului, învățământul a fost continuat în același fel de Părinții Apostolici și de Sfinții Părinți, dezvoltându-l prin introducerea unor elemente noi corespunzătoare specificului psihologic și cerințelor religioase și spirituale ale catehumenilor.

În Biserica Catolică, „învățământul religios, fiind practicat de la început pe cale orală, el a primit denumirea de cateheză, de la cuvântul neo-testamentar „katiheiu” care are sensul de: a face să răsunе, a spune ceva de la loc înalt, a anunța o veste. În salutarea îngerească Bucură-te, Marie, afirmăm cu arhanghelul Gabriel că Fecioara din Nazaret este binecuvântată și binecuvântat este Isus, rodul sânelui ei, iar noi cerem să ne facem părtași la aceste două binecuvântări acum, dar și în ceasul morții, ca în ziua de apoi să putem auzi armonia glasului divin: „*Veniți, binecuvântații Tatălui meu*” (Mt. 25,34). Numai prin Isus și Maria devenim binecuvântații Tatălui ceresc pentru toată veșnicia. Mama cerească are un model după care vrea să ne realizeze, acela în care Tatăl său ceresc a ascuns comorile înțelepciunii și ale științei (Col. 2,3), care este în toate asemenea nouă fără de păcat (Evr. 4,15). Boala noastră, care ne deformează și nu suntem în toate asemenea lui Isus, este păcatul. Isus ne oferă acul pentru cojocul păcatului, iar Fecioara Maria ne învață sa-l folosim, ca să ne vindecăm”.¹⁰

---

¹⁰ Anton Dancă, *Intinerarul credinței Maicii Domnului*, Editura Presa Bună, Iași, 2007, p. 119.

Maria, model și sursă de inspirație în educația religioasă

O cale garantată pentru reînnoirea credinței este, sigur, privirea intensă ațintită asupra Mariei. Ea a dovedit credința ei profundă deja atunci când, în ceasul cel măreț al vieții ei, a spus: *„Iată slujitoarea Domnului, fie mie după cuvântul tău!”* Maria are urechea îndreptată spre Dumnezeu, ascultă de cuvântul său, de misiunea pe care i-o dă și are o inimă pentru el, îl ascultă, îi spune Da lui Dumnezeu. Astfel, ea ne arată ce înseamnă credința, dar ne arată și la ce este bună credința. Credința o face pe Maria puternică și capabilă să înfrunte viața. Îi dă capacitatea de a sta în picioare și în cea mai mare suferință. Maria stă sub cruce, nu fuge de ea, rezistă pentru că are sprijin în Dumnezeu.¹¹

Pentru reintroducerea religiei în școală a fost nevoie de multă luptă pentru a convinge factorii responsabili că înțeleptul Solomon are dreptate: *„deprinde pe tânăr cu purtarea pe care trebuie să o aibă, zice el, și chiar când va îmbătrâni nu se va abate de la ea”* (Pilde 22,6). A o urma pe Fecioara Maria pe drumul credinței înseamnă a avea aceeași credință, ca dar al lui Dumnezeu, ca și ea, fiindcă darul este întotdeauna luminos, numai noi îl întunecăm prin păcat, dar trebuie să o urmăm așa cum oile urmează păstorul, cu convingerea că ne duce la ape liniștite, ne înviorează sufletul, fiindcă ne îndeamnă asemenea Tatălui ceresc: *„Pe el să-l ascultați”*; adică *„Faceți tot ceea ce vă va spune!”* (In. 2,5). Făcând după îndemnul ei, vom simți cum credința noastră este teologală, că ne leagă intim de Dumnezeu – Treime; vom simți cum este cristologică, adică ne desăvârșește

---

¹¹ Albert Holstein, *Călăuze spre Cristos, selecții de predici, alocuțiuni și scrieri pastorale*, Edit. Sapienția, Iași, 2005, p. 166.

mereu în Cristos; și, nu în cele din urmă, cum este pneumatologică, adică ne deschide mereu inima pentru acțiunea caritativă a Spiritului Sfânt.¹² Pentru țară este foarte important să-și crească copiii sănătoși și morali. Or, lucrul acesta presupune și o educație religioasă în spiritul celor mai curate tradiții religioase.¹³

Maria este ajutor pentru elevii credincioși deoarece arată unde duce credința: viitorul elevului credincios nu este moartea, nu este neantul. Viitorul elevului credincios este viața veșnică, fericită, la inima lui Dumnezeu. De aceea, credinciosul creștin este unul care are speranță, chiar și la moarte. Într-un fel unic, Maria, Maica credincioșilor, ne arată: credința noastră nu face numai ca viața să merite să fie trăită, ci ea ne ajută și să intrăm în viața veșnică la Dumnezeu în ceruri.¹⁴ Calea credinței însă nu este un drum larg și comod, adesea este un drum abrupt și pietros, este și un drum întunecos care trece prin noapte și întunecimi. Și pe acest drum Maria a mers în fața noastră. La început, nu a știut cum se va petrece totul. Ceea ce voia Dumnezeu, prin gura îngerului, de la ea stătea ca un munte în fața ei. Iar la sfârșit, ea a stat sub cruce.

Omenește privind lucrurile, ea se afla în fața unui morman de cioburi: era Maica îndurerată care ținea în brațe trupul schingiuit al Fiului ei mort. Ceva mai rău de atât nu i se putea întâmpla unei mame, ea nu a fost scutită de nimic, dar ea

---

¹² Anton Dancă, *Intinerarul credinței Maicii Domnului*, Editura Presa Bună, Iași, 2007 p.120-121.

¹³ Cf. Sebastian Sebu, Monica Opriș, Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia 2000, p. 9

¹⁴ Albert Holstein, *Călăuze spre Cristos, selecții de predici, alocuțiuni și scrieri pastorale*, Edit. Sapienția, Iași, 2005, p. 166.

a stat la picioare sub cruce, a făcut față și a rezistat. Și drumul nostru duce, prin suferință și cruce, la înviere și la măreția vieții noi. Maria este Maica speranței.¹⁵ Cea mai bună exprimare a speranței este rugăciunea. Astfel, după înălțarea lui Isus la cer, o găsim pe Maria împreună cu ucenicii, rugându-se în sala cinei de taină. Ea este cea care se roagă în Biserică și cu Biserica, ea se roagă pentru venirea Spiritului Sfânt care va schimba înfățișarea lumii. Maria ne arată că rugăciunea este cea mai mare forță a lumii acesteia, de aceea ne învață să ne rugăm pentru dorințele noastre și ale Bisericii. A avea un proiect de viață este un lucru fundamental pentru construirea unui parcurs exemplar.

Un proiect de viață nu e o dorință sau o intenție. Intențiile nu rezistă la tensiunea dificultăților, proiectele sunt rezistente. Intențiile sunt circumstanțele, proiectele durabile. Intențiile apar dintr-o inspirație de moment, atunci când se proiectează asupra cuiva; proiectele sunt elaborate, au obiective definite. Fără un proiect de viață, tinerii nu au țință, adulții nu au bază, cei vârstnici își distrug sensul vieții. Proiectele nu ne transformă în eroi, dar ne oferă condițiile necesare pentru a supraviețui, atunci când nu avem pământ sub picioare și un umăr pe care să ne sprijinim.¹⁶

Există câteva întrebări cheie, care ne ajută să aflăm dacă avem sau nu un proiect în viață. Unde vreau să ajung? Ce drumuri am trasat pentru existența mea? Care-mi sunt țințele? Țințele mele sunt solide și clare, sau accidentele parcursului mă fac să mă abat de la ele, cu ușurință? Emoționalul meu este

---

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Augusto Cury, *Maria cea mai strălucită educatoare din istorie*, Edit. For You, București, 2011, p. 125.

fluctuant sau stabil? Am voință ca, într-un moment, să lupt pentru ceea ce iubesc, iar la celălalt îmi vine să renunț? Ce e prioritar, ca să ating aceste ținte? Un lucru e cert: toți cei care au un scop trebuie să facă alegeri și orice alegere implică și pierderi. Nimeni nu poate să strălucească în știință, în afaceri, în domeniul spiritualității, dacă vrea doar să câștige. Trebuie să alegem ceea ce este relevant și să abandonăm ceea ce e irelevant. Maria a ținut proiectul educării fiului celui Preaînalt.

Toată ființa ei s-a implicat în acest proiect. Țintele ei erau clare, ea făcea alegeri în continuu, pentru a-și atinge obiectivele. Pierdea ca să câștige. Lumea putea să o defăimeze, dar ea nu se abătea de la traiectoria vieții ei. Când e legată de proiectul său de viață, ființa umană își va putea asuma o atitudine interioară de deschidere către lume, în cadrul căreia va risca să se dezvăluie și să rescrie propriul său destin. Dacă zâmbea, Maria mergea mai departe. Dacă plângea, mergea, de asemenea, mai departe, niciodată nu a renunțat să meargă mai departe. Societatea putea să se prăbușească peste ea, dar ea înlătura obstacolele și-și continua treaba. Și-a acceptat misiunea, iar acceptarea ei n-a fost un moment de euforie, o dorință superficială, o intenție fără rădăcini. Maria era o persoană instruită, cultă, cu o mare capacitate de a înregistra vorbele oamenilor în memorie și de a nota faptele. Ea a fost cea care a relatat evangheliștilor, în special lui Matei și lui Luca anumite informații secrete, ca și poemul ei, pe cel al lui Zaharia și pe cel al lui Simeon.¹⁷

---

¹⁷ Augusto Cury, *Maria cea mai strălucită educatoare din istorie*, Edit. For You, București, 2011, p. 125.

Concluzii

În cadrul prezentului studiu am dorit să accentuez importanța *Mariei în educația religioasă a elevilor* . Astfel, am pornit de la ipoteza că:

- dacă elevii ar aprofunda cunoștințele referitoare la Maica Domnului, atunci ar avea o perspectivă mult mai mare de a înțelege și de a o urma în viața de zi cu zi;
- dacă voi utiliza metode și procedee variate pentru transmiterea, însușirea de noi cunoștințe, voi avea ca finalitate stimularea interesului elevilor pentru disciplina Religie și reținerea cu ușurință a conținuturilor;
- dacă aș expune narativ și nuanțat misiunea și rolul Fecioarei Maria, atunci i-aș determina pe elevi să citească și să aprofundeze texte din Sfânta Scriptură și din alte cărți mariologice.

Ca obiective ale prezentei cercetări mi-am propus să urmăresc:

- descoperirea de către elevi a unor reguli de conduită, a unor norme de viață având ca exemplu viu aspecte concrete din viața Maicii Domnului;
- formarea și dezvoltarea interesului pentru cunoașterea învățăturilor teologice referitoare la Sfânta Fecioară Maria;
- valorificarea caracterului informativ-formativ al conținuturilor Sfintei Scripturi;
- formarea la elevi a unor deprinderi de muncă independentă, dezvoltarea capacității de relaționare în cadrul unui grup;

- evidențierea rolului și locului unor strategii didactice, varietatea și diversitatea lor cu scopul activizării elevilor;
- stimularea interesului elevilor pentru disciplina Religie;
- înregistrarea, analiza, prelucrarea și interpretarea rezultatelor obținute în vederea stabilirii progresului/regresului elevilor.

Bibliografie

Izvoare

- Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a P.F. Teotist, Patriarhul B.O.R., cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de misiune al B.O.R., București, 1988.
- Catehismul Bisericii Catolice*, Editura și Traducerea Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 1993.
- Codul Canoanelor Bisericii Orientale*, pro manuscripto text paralel latin-român, traducere și editare Pr.drd. Iuliu Vasile Muntean, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2001.
- Conciliul Ecumenic Vatican II, Constituții, decrete, declarații*, traducerea Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, Editat de Organizația Catolică Internațională de Ajutoare Kirche in Not, Nyiregyhaza, 1990.

Lucrări de specialitate

- Braniște, Ene, *Cinstirea Maicii Domnului în cultul ortodox și formele ei de exprimare*, în „Ortodoxia”, XXXII (1980).
- Călugăr, Dumitru, *Catehetica, Manual pentru Institutele Teologice*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1976.
- Coman, Ioan G., *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Edit. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988.
- Cucoș, Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Edit. Polirom, 1999

Modelul Mariei, Mama lui Dumnezeu, în educația religioasă a elevilor

- Cucoș, Constantin, Horga, Irina, Opreș, Dorin, Opreș, Monica, Jambore, George, *Apostolat educațional, Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, București, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010.
- Cury, Augusto, *Maria cea mai strălucită educatoare din istorie*, Edit. For You, București, 2011.
- Dancă, Anton, *Itinerarul Crediinței Maicii Domnului*, Edit. Presa Bună, Iași, 2007.
- Holstein, Albert, *Călăuze spre Cristos, selecții de predici, alocuțiuni și scrieri pastorale*, Edit. Sapienția, Iași, 2005.
- Opreș, Dorin, Opreș, Monica, *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații la religie*, Edit. Sfânta Mina, Iași, 2008.
- Șebu, Sebastian, Opreș, Monica, Opreș, Dorin, *Metodica predării religiei*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2000.
- Timiș, Vasile, *Religia în școală*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.

Educația religioasă ca interacțiune simbolică și problema Primatului Petrin.

Propuneri de valorificare a temei Primatului Petrin în educația religioasă a elevilor

PETRICĂ-DANIEL TINTELECAN¹

Argument

Religia este o parte din formarea generală la care nu se poate renunța în școlile publice. Formarea vrea să facă accesibil adevărul reflectat și capabil de acțiune în ea. Deoarece religia aparține datelor antropologice, culturale și politice ale realității noastre, formarea nu poate renunța la tratarea problemelor religioase. Dacă religia pretinde deci un loc în formarea generală, trebuie să fie bineînțeles valabile condițiile cadru ale școlii pentru materia obligatorie sau opțională religie. Predarea este limitată la una sau două ore/săptămână, se orientează după un plan de învățământ, trebuie să urmeze o evaluare a performanțelor, disciplina și multitudinea metodelor să se orienteze cel puțin după standardul pedagogic al școlii. Școala

---

¹ Petrică-Daniel Tintelecan este cadru didactic titular la Liceul Greco-Catolic „Inochentie Micu” din Cluj-Napoca.

publică, și prin ea organele de stat, creează spațiul pentru formarea religioasă, statul democrat nu poate însă să decidă singur care să fie conținuturile formării religioase, deoarece trebuie să permită și să garanteze libertatea credinței religioase.²

Pentru această problemă este nevoie de o colaborare cu comunitățile religioase, deoarece numai ele sunt competente pentru a stabili conținuturile și formele de practică ale religiei. De aceea comunitățile religioase și școala formează cei doi piloni pe care se sprijină predarea religiei. Ce rol joacă condițiile cadru ale școlii pentru planificarea și realizarea predării religiei, trebuie să fie pe scurt explicat de însemnătatea credinței și participarea la viața Bisericii: credința și participarea la viața Bisericii nu trebuie să fie premisă pentru participarea la orele de religie în școală, căci altfel materia religie ar pierde din contribuția ei la cultura generală. Tot așa de puțin, credința și participarea activă la viața Bisericii trebuie să aibă prin sine o influență asupra aprecierii performanțelor elevilor.³

Trebuie să fie evident, pentru eleve și elevi, că există oameni care pot explica plauzibil viața lor și problemele mari din credință și să tragă din aceasta consecințe practice. Biserica, comunitatea, creștinii din trecutul istoric și din prezent sunt deci în practica lor ambivalentă, eliberatoare sau plină de străduință, o parte constitutivă, fermă, a predării religiei. În credință, depășind ceea ce este de găsit empiric în motivele și condițiile sale, se poate din nou vedea și trăi ceea ce este de găsit. Confruntarea cu înțelegerea de sine și înțelegerea lumii

---

² Monica Opriș, Dorin Opriș, Mușata Bocoș, *Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase*, Editura Sf. Mina Iași, 2006, p. 12-13.

³ *Ibidem*.

care se bazează pe Dumnezeu este un proces fundamental, care durează toată viața și care nu poate fi predat în una sau două ore de religie pe săptămână. Pot însă să se învețe baze și manifestări ale credinței care vor face ca predarea religiei să apară responsabilă și practicabilă. Felul cum cei care învață primesc această ofertă se sustrage predării. Predarea religiei nu este niciun înlocuitor pentru educația religioasă în familie și nu are voie nici să fie suprasolicitantă în insistența de a învăța credința. A lua în serios contextul de învățământ școală din punct de vedere al didacticii religiei înseamnă, mai mult, să se facă pentru elevi și eleve o ofertă de formare religioasă în care să se poată confrunta cu religia și să învețe să-și dezvolte o luare de poziție competentă față de ea, cu totul indiferent de ce poziție religioasă de bază sau ce premize aduc cu ei.⁴

Iată de ce și noi suntem convinși că valorificarea Primatului Petrin în educația religioasă a elevilor conduce negreșit la întărirea credinței autentice, bazată pe textele neo-testamentare, la formarea de caractere și personalități puternice și integre. Predarea religiei are loc întotdeauna în contexte concrete, care prezintă condiții cadru decisive pentru realizarea ei. Aceasta nu înseamnă în niciun caz că predarea religiei trebuie să se comporte numai afirmativ față de aceste condiții și de exemplu să se alinieze pretențiilor societății. Tocmai istoria română recentă dovedește cât de important poate să fie să se mențină un potențial critic față de structurile totalitare.⁵ De

---

⁴ *Ibidem.*

⁵ Engelbert Gröss, Klaus König, *Religia: pedagogia și didactica ei*, Traducere din limba germană Carmen Luminița Cioica, Editura Galaxia Gutenberg, 2006, p. 11-112; 117-121.

asemenea, predarea religiei nu se poate face ca și cum n-ar exista așteptări, limitări și condiții posibile. Mai mult, pentru realizarea proceselor de învățare a religiei este necesar să se perceapă exact contextele pentru ca să se reacționeze la ele astfel încât cerințele specifice formării religioase să nu treacă pe lângă ele, ci să poată deveni eficace în ele. Deoarece în România a început o transformare accelerată a societății, care își va desfășura dinamica sa în continuare în multe domenii ale vieții, o didactică a religiei care vrea să corespundă acestei transformări nu se poate baza pe concepte care au luat naștere în alte împrejurări și puteau fi foarte plauzibile acolo. Pe de altă parte, această schimbare nu poate însemna să se uite toate tradițiile formării religioase și să se inventeze o predare a religiei cu totul nouă. O analiză a contextului religios din punct de vedere didactic țintește mai mult ca să denumească condițiile în care tradiția religioasă și tradițiile formării religioase să fie de importanță pentru viață, în prezent și în viitorul apropiat. Nicio rupere cu tradiția și nicio insistență numai asupra unei tradiții stabilite nu sunt necesare din punct de vedere didactico-religios, ci o deschidere a unei tradiții conștiente atât de trecut, cât și de prezent.⁶

Primatul Petrin în documentele Conciliului Vatican II referitoare la învățământ

Referitor la învățământ, la educația creștină în general și la școlile catolice în special, Conciliul Vatican II ne furnizează o

---

⁶ *Ibidem.*

Declarație privind aceste aspecte⁷. Este documentul acestui conciliu care tratează explicit problema învățământului. Această Declarație reprezintă documentul fundamental cu privire la importanța educației și a școlii în general, dar și a școlilor catolice în special; la dreptul universal al fiecărui om la educație în general, precum și la educația creștină în special; la diferitele mijloace de educație; la îndatoririle și drepturile atât ale părinților cât și ale profesorilor, ca autori principali în educarea tinerilor. Mai trebuie precizat că mai avem un capitol din partea a II-a a *Constituției pastorale privind Biserica în lumea contemporană* (*Gaudium et spes*), care abordează promovarea culturii și, indirect, problema educației.

Precizăm însă că atât Declarația despre educație, cât și Constituția pastorală nu au ca scop să focalizeze problema învățământului sau a culturii în jurul temei Primatului Petrin, nici chiar atunci când Declarația abordează identitatea învățământului catolic. Dimpotrivă, se simte caracterul ecumenic și deschiderea din îndemnul făcut de declarație în privința accesului în școlile catolice al tinerilor de alte confesiuni, sau chiar de alte religii, lucru ce poate fi observat în mod concret chiar astăzi, în toate școlile catolice, inclusiv în cele din țara noastră. Aceasta nu înseamnă însă că importanța dogmei de credință a Primatului Petrin și implicit a Primatului Papal este în vreun fel diminuată în cele două documente. Dimpotrivă, această dogmă poate fi percepută în mod implicit, în stare latentă, prezentă de fiecare dată când este vorba despre

---

⁷ Conciliul Ecumenic Vatican II, Traducerea Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, editat de Organizația Catolică Internațională de Ajutorare „Kirche in Not”, Nyíregyháza, 1990, *Declarația despre educația creștină*, p. 189.

credința Bisericii Catolice, despre dogmele ei, în special la punctul 3 unde se atinge problema responsabilității în educație, responsabilitate ce revine deopotrivă Bisericii, Sfântului Părinte în special, în calitate de succesor al Sf. Apostol Petru atunci când vorbește *ex cathedra* despre probleme legate de dogma de credință, precum și de morală, așa cum se arată în documentele Conciliu Vatican I⁸.

Propuneri de valorificare a temei Primatului Petrin în educația religioasă a elevilor

Așa după cum am văzut, în vederea valorificării unei teme la nivel catehetic, precum cea a Primatului Petrin în educația religioasă a elevilor, principiile psihologice, pedagogice, metodice și didactice sunt esențiale și inevitabile. Sigur, aceste principii sunt esențiale și inevitabile pentru predarea religiei în general, dar importanța lor se impune încă și mai mult când este vorba de o temă atât de delicată și mai ales controversată în țările cu precădere de tradiție ortodoxă. În acest sens, credem că de un real ajutor poate fi alegerea strategiilor active, pentru profesorul ce se pregătește pentru abordarea acestei teme, cum ar fi: povestirea, problematizarea, argumentarea, explicația, descoperirea, lucrul cu manualul sau alte cărți etc.

Totuși, pentru a putea fi convingător, primul pas în abordarea Primatului Petrin este confruntarea elevului cu textul biblic, plecarea de la Sf. Scriptură. El trebuie condus pas

---

⁸ Conciliu Vatican I, cap. 4, §11, Dz., nr.3074.

cu pas și ajutat să descopere că acest Primat al Sf. Apostol Petru nu ține de altceva înainte de atribuirea lui de către însuși Mântuitorul Isus Cristos, chiar dacă temperamentul și vârsta acestui Apostol joacă și ele inevitabil un rol important în afirmarea apostolului Petru.

Din analizele făcute pe documentele Conciliului Vatican II privind învățământul, precum și ale programelor școlare, am constatat că dogma Primatului Petrin apare tratată explicit la diferite materii, dar implicit ea se poate regăsi și în cadrul altor discipline teologice de specialitate. Faptul că această dogmă nu este abordată explicit în documentele conciliare despre învățământ sau faptul că ea este prezentă doar în unele programe de discipline teologice de specialitate, ca oricare altă dogmă, nu diminuează cu nimic importanța ei.

De altfel, așa a fost înțeleasă și trăită această dogmă dintotdeauna în Biserica Catolică în general, în cea Greco-Catolică în special. Episcopatul greco-catolic nu a considerat mai puțin importantă dogma Primatului Petrin / Primatului Papal, decât orice altă dogmă, ci a rămas fidel acesteia până la jertfa supremă a martiriului. Ceea ce denotă faptul că acești episcopi erau, pe de o parte, perfect conștienți că această dogmă este una de drept divin⁹, iar pe de altă parte, că formele de colegialitate din Bisericile ortodoxe prezintă o carență la nivelul expresiei colegialității Patriarhilor. Recent, în anul 2007, s-a ajuns tocmai la această concluzie prin documentul ecumenic de

---

⁹ Adică privilegiul și puterea de care se bucură Apostolul Petru au fost date de Mântuitorul Isus Hristos și nu este vorba de o atribuire pur și simplu ecleziastică, sau, și mai puțin, de o autoatribuire.

la Ravenna¹⁰ care, reafirmă necesitate ca, la nivelul universal al sinodalității, primii (*πρωτοί*), adică Patriarhii, trebuie să-l recunoască pe cel ce este primul (*πρωτός*) dintre ei, după cum am văzut că este practica și la ora actuală în Biserică la nivel local și regional. Dar care Patriarh este mai îndreptățit să exercite această funcțiune de *protos* la nivel universal dacă nu chiar Papa, în virtutea succesiunii sale la Scaunul Apostolic petrin?

Dacă predarea religiei nu începe în primul rând de la răspunsurile și conținuturile unei religii, ci de la problemele care se referă la viața trăită, atunci pentru planificarea predării trebuie cunoscută structura de bază a unor astfel de probleme. Bineînțeles, acestea nu sunt numai probleme pe care copiii și tinerii le pun în mod curent, ci și cele care rezultă și pentru observatori din situația lor de învățare și de maturizare. Pentru religie sunt relevante întrebările mari, ca de exemplu: Ce înseamnă viața în fața morții? Unde este originea acestei lumi? Ce este răul și de ce există el? Unde este Dumnezeu? Cine este Dumnezeu? De cine sunt eu apreciat și aprobat? Unde este cerul? Ce se întâmplă după viața de pe pământ? Ce înseamnă comunitate? De ce sunt oamenii așa de diferiți? Avem voie să facem tot ce putem? Pentru ce merită să trăim? Pentru ce există Biserica? Această serie de întrebări poate fi continuată și integrată în diferite lumi ale vieții, structuri de vârstă și nivele de competență. Ele pot izbucni cu ocazia anumitor evenimente

---

¹⁰ Documentul de la Ravenna, *Consecințe eclesiologice și canonice ale naturii sacramentale a Bisericii: comuniune eclezială, sinodalitate și autoritate*, nr.10, Ravenna, 13 octombrie 2007. Precizăm în context că documentul a fost semnat și de delegația Bisericii Ortodoxe Române prezentă.

sau pot fi puse acut în cadrul unor crize de pubertate, pot fi exprimate direct sau indirect, verbal sau nonverbal, neputincios sau angajat.¹¹

O caracteristică a marilor întrebări este faptul că, pe de o parte, nu pot primi răspuns prin fraze învățate și, pe de altă parte, sunt puse în viață și gândite înaintea oricărei tratări în timpul procesului de învățare. Copiii și tinerii nu au deci numai probleme de viață, ei posedă și răspunsuri. Adeseori abia poate fi hotărât dacă acestea vin din socializarea religioasă în familie, Biserică sau școală, sunt rezultat al unor asociații proprii în legătura cu religiozitatea de fiecare zi, sau cu înțelepciunea din proverbe, sau sunt mijlocite prin mass-media. Există deosebiri și în reflexivitatea, profunzimea și originalitatea răspunsurilor.¹² Pentru pregătirea și realizarea predării religiei, punerea întrebărilor și capacitățile de răspuns sunt o premisă importantă pentru a nu se confrunța cu conținuturi teologice fără legătură între ele. Mai mult încă: oamenii tineri trebuie să fie luați în serios în proprii lor pași, uneori neajutorați și șovăitori, în confruntarea cu problemele mari și nu trebuie priviți doar ca deficienți de către o teologie pretestată și desăvârșită. Profesorilor și profesoarelor de religie le aparține deci o competență de percepție sensibilă a poziției elevilor și elevilor față de marile întrebări ale vieții. Ea poate crește când cei care predau observă tot mereu grupele lor pe fundalul cunoștințelor de psihologie a dezvoltării și influențează activ competența de a întreba și de a se exprima a elevilor.¹³

---

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

Educația religioasă este acțiunea specific umană pe care educatorul o desfășoară pentru dezvoltarea religiozității elevului, pe baza unor principii și cu ajutorul unor metode și mijloace specifice. Toți avem nevoie, în procesul de formare și modelare a propriei personalități, de recurs la religie și de o minimă inițiere în problematica acesteia.¹⁴ Profesorul de religie va repartiza conținutul de predat pe sisteme de lecții și va elabora pentru fiecare lecție un proiect didactic sau o schiță de lecție. În acest scop, el își va alege sistemul metodologic adecvat, în funcție de următorii factori: obiectivele operaționale și obiectivele formativ-educative ale lecției; tipul de lecție; analiza resurselor activității de predare-învățare. Se urmăresc trei aspecte: analiza conținutului lecției respective, analiza resurselor psihologice ale clasei și analiza resurselor materiale (mijloacele de învățământ); competența și personalitatea profesorului. Profesorul va aplica metodele de învățământ în funcție de competența și personalitatea proprie; în funcție de unitatea dintre conținut și metodă. Există o legătură între ceea ce se predă și cum se predă, la un anumit conținut se pretează numai anumite metode. Același conținut poate fi predat cu ajutorul unor metode diferite.

De altfel, între credință și educație relațiile sunt de un tip special. Se știe că educația tinde să spiritualizeze mai profund ceea ce natura sau grația divină a pus în om și să-l înnobileze cu noi valori. Or, spiritul este o construcție, o consecință a credinței, inclusiv religioase. Viitorul unui om sau al unei comunități se clădește plecând de la supoziția dezirabilității și

---

¹⁴ Monica Opriș, Dorin Opriș, Mușata Bocoș, *Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase*, Editura Sf. Mina Iași, 2006, p. 12-13.

credinței că acel viitor este cel ce merită a fi conturat, câștigat, atins. Succesul unui act educativ este dat și de insistența cu care educatorul își imaginează contururile personalității viitoare și meditează adânc la toate detaliile acestui profil, fără nimic în plus sau în minus, profil ce poate căpăta valoare operațională fiind luat drept ghid și model corector, atât pentru traseul ce-l are de parcurs, cât și pentru scopul ce-l are de atins. Elevul are nevoie de credință, dar nu prin minciună, frică, inoculare, că ceea ce face este bun, corect, dezirabil. Trebuie să se încreadă în omul de lângă el. Trebuie să consimtă că modelul ce-l are în față, dascălul, este unul ce merită a fi urmat.¹⁵

Educația are nevoie stringentă de credință, aceasta trebuind să fie catalizatorul inițial al oricărei acțiuni pedagogice. Credința în ceea ce faci, în felul cum faci, în menirea ce-o ai, în ținta ce-o vrei atinsă nu numai că orientează și luminează calea pe care mergi, dar îți dă acea siguranță, certitudine, rectitudine și fermitate de care tu, ca profesor, ai atâtă nevoie.¹⁶

Credința neinformată poate aluneca ușor în credulitate și supunere oarbă față de orice sursă ce-și arogă demnități ce nu țin de spiritul ei. Nu este bine să credem în orice instanță care are obiectivul ascuns de a ne subjugă. E nevoie de o anumită circumspecție, de o anumită interogativitate. Credința este prefațată de o minimă punere în discuție. Dar, după ce treci pragul problematizării, te poți lăsa purtat de voia ei. Stabilizarea într-un crez este corolarul unei munci cu tine însuși, cu ideile tale, cu ideile altora. Fără acest exercițiu, credința ta nu

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 89.

¹⁶ *Ibidem*, p. 89-90.

este decât un mod provizoriu de a exista, o stare de tranziție către incertitudine. O incertitudine poate naște o certitudine dacă este bine cultivată și profesată. Trebuie să știm când să ne îndoim și când să ne oprim din îndoială.¹⁷

Necredința discretă, temporară, care merge spre căutarea unei teme, este benefică și chiar merită toată lauda. Suntem de acord cu observația lui Soloviev după care necredința onestă, care vrea să se convingă în mod definitiv, nu trebuie condamnată din punct de vedere moral și religios. Se știe că Isus nu l-a condamnat pe necredinciosul Toma, ci l-a convins în maniera în care acesta i-o ceruse. Drumurile spre adevăr pot fi uneori încurcate, hățișurile căii te pot pune în dificultate. Dar câtă bucurie te așteaptă, atunci când acestea se deschid în fața ta, după zbuciumul unei înverșunate cercetări și sperate găsiți.¹⁸

Trăirea religioasă și manifestarea religiozității în fapte curente de viață se cer a fi formate și consolidate prin educație. Nimic din ceea ce primește omul prin naștere nu se dovedește suficient dacă el însuși sau semenii lui nu devin activi în perspectiva acestei desăvârșiri. Ca și talentul înăscut, care pentru a deveni plinar are nevoie de exercițiu metodic, religiozitatea primă și înclinația originară spre pietate trebuie cultivate, întărite și perfecționate. Constituie un privilegiu istoric posibilitatea ca educația religioasă să se realizeze în mod programat, instituționalizat, în școala românească de astăzi.¹⁹ Recunoașterea rolului educativ al creștinismului, în general, și al educației religioase, în special, reiese și din prezența în cadrul

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 90.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 15.

diferitelor discipline de învățământ a unor conținuturi cu caracter religios creștin.²⁰

Scurtă analiză a programei școlare

Dacă privim cu atenție programa de Studiu Biblic, Catehism și Spiritualitate, observăm că practic tema Primatului Petrin nu se află abordată explicit niciunde, singura programă ce abordează explicit această temă este cea de Istorie a Bisericii din clasa a IX –a cu o singură unitate de conținut intitulată: Sf. Petru și succesiunea apostolică. Probabil că o „grijă” ecumenică, de multe ori greșit înțeleasă, a împins persoanele care au lucrat la redactarea lor să nu abordeze această temă, decât atunci când, din punct de vedere istoric, ea nu putea fi nicidecum evitată. Cu alte cuvinte, chiar pentru unii catolici, este mai simplu ca această temă – este adevărat poate și datorită complexității ei – să constituie un așa-numit „subiect tabu”, despre care să vorbim cât mai puțin ca să nu supărăm.

Or, o asemenea stare de fapt a programelor ni se pare că poate ridica grave semne de întrebare, mai ales că o atare dogmă de credință pentru catolici, de ori ce rit ar fi ei, relevă în cele din urmă de însăși identitatea lor. Fiind deci totuși o dogmă de credință aceasta trebui mai întâi înțeleasă, pe cât posibil, dar apoi crezută și mărturisită. Drept urmare, ni se pare important să facem câteva propuneri punctuale de îmbunătățire ale acestor programe școlare din ciclul inferior și superior al liceului.

---

²⁰ Mușata BOCOȘ, Dorin OPRIȘ, Monica OPRIȘ, *Cercetarea în domeniul educației religioase și al educației morale, Modele și aplicații*, Editura Sf. Mina Iași, 2006, p. 30.

La disciplina teologică de specialitate Studiul Biblic ni se pare vitală abordarea acestei teme. De aici pleacă totul. Dacă nu înțelegem fundamentele biblice ale Primatului Petrin, nu putem avea acces la logica succesiunii apostolice a Primatului Papal. Dar trebuie să precizăm de pe acum că această succesiune apostolică a Primatului Papal nu poate fi înțeleasă separat de succesiunea apostolică în general. Din această cauză se va impune ca, în cele ce urmează, problema să fie abordată și din punct de vedere dogmatic pentru a clarifica, pe cât posibil, problemele succesiunii, colegialității sau sinodalității și primatului.

Pe fond, aceste programe ni se pare că au o logică bună în abordarea Vechiului Testament în clasele a IX-a și a X-a și a Noului Testament în clasele a XI-a și a XII-a. Dar programele pentru clasele a XI-a și a XII-a pot fi îmbunătățite cu unități de conținut care să trateze explicit tema Primatului Petrin. Spre exemplu, în programa de clasa a X-a, așa după cum unitatea de conținut *Predica de pe munte* a fost împărțită în *Fericirile*, *Rugăciunea „Tatăl nostru”* și *Legea cea nouă*, în mod asemănător cred că am putea împărți unitatea de conținut deja existentă *Chemarea apostolilor*, în subcapitole cum ar fi: *Chemarea apostolilor și chemarea lui Petru*; *Petru printre cei Doisprezece instituți de Isus și Petru, primul martor al Învierii*. La programa de clasa a XII-a, la unitatea de conținut *Învierea lui Isus*, propun adăugarea unui subcapitol intitulat *Reabilitare și noua misiune pastorală a lui Petru*²¹, după *Aparițiile lui Isus*. La unitatea de conținut *Faptele apostolilor*, la *Conciliul din Ierusalim* propunem adăugarea unui subcapitol intitulat *Discursul lui Petru și discursul lui Iacob*. La

---

²¹ Cf. In 21, 15-23.

unitatea de conținut *Scrisoarea sf. Paul către Corinteni*, ca joncțiune cu următoarea unitate de conținut *Scrisoarea sf. Paul către Galateni* propunem adăugarea unui subcapitol intitulat *Relația dintre cei doi Apostoli Petru și Pavel, conform celor 2 epistole: întâia către Corinteni și Galateni*²² urmând apoi subcapitolul *Biserica – Trupul lui Cristos*.

Pentru programele de Catehism, propunem pentru clasa a IX-a la unitatea de conținut *Originea, întemeierea și misiunea Bisericii*, adăugarea unui scurt capitol intitulat: *Sucesiunea Apostolică și succesiunea Episcopilor Romei în Scaunul Petrin*. La unitatea de conținut *Biserica – popor al lui Dumnezeu* propunem un alt subcapitol intitulat: *Ierarhia și noțiunea primatului în Biserică*. Tot aici s-ar impune un subcapitol intitulat *Infailibilitatea Papală*, pentru că programa școlară de clasa a X-a se axează pe septenarul sacramental, cea de a XI-a pe porunci, pe doctrina morală, și cea de a XII-a pe doctrina morală familială. În toate aceste cazuri, doctrina infailibilității papale are o legătură directă.

La programele de Istoria Bisericii, pentru clasele a IX-a și a X-a, existând deja unele unități de conținut explicite, ca cea de la clasa a IX-a – *Sf. Petru și succesiunea apostolică*, nu ni se pare necesar să insistăm, decât asupra faptului că ar fi interesant de subliniat la acest capitol și aportul descoperirilor arheologice din subsolul Bazilicii Sf. Petru, unde au fost descoperite, prin tehnicile moderne, osemintele Sf. Apostol Petru, ceea ce nu face decât să confirme Tradiția milenară catolică a prezenței și morții lui Petru la Roma. De asemenea, precizarea în treacăt a

---

²² Cf. 1Co, 1, 12; 3, 22; 9,5; 15, 5 și Gal 1, 18-20; 2, 11-14.

prezenței legaților papali la cele 7 concilii ecumenice ținute în Orient ar fi suficientă pentru programa de clasa a IX-a. La programa de clasa XI-a, în schimb, credem că se impune introducerea unui subcapitol la unitatea de conținut intitulată *Biserica din România* după subcapitolul *Biserica Română Unită sub regimul comunist*, și un subcapitol intitulat *Mărturia de credință din cadrul Bisericii Greco-Catolice: Episcopi, preoți și credincioși*.

Pentru disciplina teologică de specialitate Teologie Spirituală, nu credem că se impune o abordare directă și explicită a acestei dogme, chiar dacă indirect ea este deja subînțeleasă la programa de clasa a XI-a, la unitatea de conținut *Persoanele liturgice*, la al III-lea subcapitol: *Treptele și funcțiile clerului*.

În concluzie, ni se pare că dogma Primatului Petrin trebuie abordată cu predilecție la două discipline de specialitate: la Studiul Biblic și la Catehism. Aceasta pentru a vedea cât mai clar că Primatul Petrin nu s-a născut în Biserica primară sau și mai tardiv, ci că a fost instituit de Mântuitorul și pentru aceasta stau mărturie textele biblice. Dar trebuie subliniat și faptul că acest primat nu a dispărut odată cu Înălțarea Domnului, ci că el a continuat din Biserica primară și până în zilele noastre, fapt pentru care o abordare dogmatico-eccleziologică ni se pare importantă să urmeze imediat.

Concluzii

Trăirea religioasă și manifestarea religiozității în fapte curente de viață se cer a fi formate și consolidate prin educație. Nimic din ceea ce primește omul prin naștere nu se dovedește suficient dacă el însuși sau semenii săi nu devin activi în

perspectiva acestei desăvârșiri. Ca și talentul înnăscut, care pentru a deveni plinar are nevoie de exercițiu metodic, religiozitatea primă și înclinația originară spre pietate se cer a fi cultivate, întărite și perfecționate. Pe de altă parte contează nu numai să crezi, ci să crezi în cunoștință de cauză. Credința informată întărește omul, îi dă o direcție, nu degenerază în credulitate, superstiție sau erezie.²³

Posibilitatea ca educația religioasă să se realizeze în mod programat, instituționalizat, în școala românească de astăzi constituie un privilegiu istoric. Este un merit al clerului nostru, care a reușit să conștientizeze importanța unui astfel de traseu formativ, dar este și un semn al revigorării spirituale de care societatea civilă dă dovadă sau pe care o resimte, acceptând și încurajând componenta religioasă în educație. Nu este vorba de o „cotitură” religioasă a sistemului nostru de învățământ, în sensul unei reorientări conjuncturale, ci avem de-a face cu intrarea în normalitate, cu o reparație culturală și morală pe care vremurile actuale ni le îngăduie. Dihotomia laic-religios, în etichetarea sau caracterizarea unui sistem de învățământ, nu mai poate și nu mai trebuie să fie un motiv de polarizare sau denivelare a valorilor educaționale răspândite la un moment dat. Valoarea laică nu este același lucru cu „răul”, după cum valoarea religioasă nu este bună în sine. Nu gradul de „laicitate” sau de „religiozitate” imprimă valoare învățământului și trebuie să ne intereseze, ci măsura spiritualizării omului care se cere a fi asigurată din programele noastre de instruire. Un învățământ autentic trebuie să conjuge și să complementeze cele două

---

²³ Constantin Cucoș, *Pedagogie*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, 2002, p.88.

categorii de valori în perspectiva culturalizării, spiritualizării și desăvârșirii ființei²⁴.

Percepția religioasă a lumii poziționează prin ea însăși omul și umanitatea pe traiectul rectitudinii morale. Credința slujește, așadar, moralizării autentice a omului. Omul nu izbândește numai prin inteligență și raționalitate. Sunt situații în care aceste acte conduc mai degrabă la pierzanie, la dezagregare existențială.²⁵

Dacă este un adevăr să considerăm credința un factor ce acționează benefic în calitate de mecanism homeopatic, care îi ajută pe oameni la trecerea unor probe ale vieții, atunci pretenția adevărului unei credințe în sens logic nu se mai justifică. De altfel, chiar adevărul logic este definit de lumea noastră și în termeni de utilitate, credibilitate și eficiență pragmatică (ceva există în măsura în care eu cred că există acel ceva). Constituie o naivitate să expulzăm religia pentru că nu parvine la o explicație științifică a realului, din cauza „iraționalității” sale. Chiar dacă religia s-ar reduce numai la credință, nu trebuie minimalizat rolul educativ al acesteia. Educația nu poate fi nici exclusiv rațională, nici exclusiv confesională. Instrucția, ca proces de spiritualizare a omului, ar fi sărăcită dacă nu s-ar avea în vedere integralitatea dintre materie și spirit. Iar dictonul „crede și nu cerceta” (pus pe seama religiei în mod nejustificat, căci această invitație nu o găsim în Biblie) nu trebuie interpretat ca o pledoarie pentru inactivitate în planul observării și investigației științifice, ci, mai degrabă, ca un îndemn la întemeierea unui ideal personal, coerent și

---

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem.*

imperturbabil: crede și nu cerceta temeiul credinței tale, nu te îndoi de ea, fii perseverent și mergi mai departe.²⁶

În acest context, devine poate mai necesar acel principiu, cu conotații didactice, propus de Augustin: „dacă nu veți crede nu veți înțelege”; credem ceea ce înțelegem, dar nu tot ce credem trebuie să și înțelegem; chiar dacă noi credem ceea ce înțelegem, tot nu suntem capabili de a înțelege ceva care mai întâi nu a fost crezut. Credința este o treaptă necesară pe drumul cunoașterii și autocunoașterii. Prin religie, copilul nu numai că este pus în relație cu zonele perfecțiunii transcendente, dar, totodată, la nivelul persoanei, se creează o predispoziție de inserție a eului într-o regiune de valori profunde, unde viața se concentrează, devine mai personală, mai autentică. De aici decurg și o serie de consecințe practice ale credinței religioase: ea tonifică motivațiile, îmbie la acțiune temeinică și facilitează rezolvarea unor sarcini dificile.²⁷

Bibliografie

Izvoare

La Bible de Jérusalem, traduite en français sous la direction de l'Ecole Biblique de Jérusalem, nouvelle édition entièrement revue et augmentée, Cerf, Paris 1991.

Biblia, (traducere, introducere și note: Aloisiu BULAI, Eduard PĂTRAȘCU), Editura Sapienția, Iași 2013.

Noul Testament, ediția a II-a, traducere, introducere și note: pr. Aloisiu Bulai, pr. Anton Budău, Editura Sapineția, Iași 2008.

Conciliul din Trento Les Conciles Œcuméniques 2*, Les Décrets, De Trente à Vatican II, texte original établi par G. Alberigo, J. A. Dossetti,

---

²⁶ *Ibidem*, p. 88-89.

²⁷ *Ibidem*, p. 8.

- P.-P. Joannu, C. Leonanrdi et P. Prodi, avec la collaboration de H. Jedin, édition française sous la direction de A. Duval, B. Laurent, H. Legrand, J. Moingt Et B. Sesboüé, Les éditions du Cerf, Paris, 1994.
- Conciliul Ecumenic Vatican I, Les Conciles Œcuméniques 2**, Les Décrets, De Trente à Vatican II, texte original établi par G. Alberigo, J. A. Dossetti, P.-P. Joannu, C. Leonanrdi Et P. Prodi, avec la collaboration de H. Jedin, édition française sous la direction de A. Duval, B. Laurent, H. Legrand, J. Moingt Et B. Sesboüé, Les éditions du Cerf, Paris, 1994.
- Conciliul Ecumenic Vatican II, Les Conciles Œcuméniques 2**, Les Décrets, De Trente à Vatican II, texte original établi par G. Alberigo, J. A. Dossetti, P.-P. Joannu, C. Leonanrdi Et P. Prodi, avec la collaboration de H. JEDIN, édition française sous la direction de A. Duval, B. Laurent, H. Legrand, J. Moingt Et B. Sesboüé, Les éditions du Cerf, Paris, 1994.
- Conciliul Ecumenic Vatican II, Traducerea Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București*, editat de Organizația Catolică Internațională de Ajutorare „Kirche in Not”, Nyíregyháza, 1990.
- Documentul De La Ravenna, Consecințe eclesiologice și canonice ale naturii sacramentale a Bisericii: comuniune eclezială, sinodalitate și autoritate*, nr. 10, Ravenna, 13 octombrie 2007.
- Documentation Catholique, Nr. 2055, 1992, *Scrisoarea Congregației Pentru Doctrina Credenței, Adresată Episcopilor Bisericii Catolice, privind anumite aspecte ale Bisericii înțeleasă ca o comuniune*, p. 731.

Lucrări de specialitate

- Constantin Cucos, *Pedagogie*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, 2002.
- Engelbert Gröss, Klaus Konig, *Religia: pedagogia și didactica ei*, Traducere din limba germană de Carmen Luminița Cioica, Editura Galaxia Gutenberg, 2006.
- Monica Opriș, Dorin Opriș, Mușata Bocoș, *Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase*, Editura Sf. Mina Iași, 2006.
- Sebastian Șebu, Monica Opriș, Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, Editura Reîntregirea Alba Iulia, 2000.

ISBN: 978-606-37-1383-5